

UNIVERSUL CĂRȚII

Anul XVIII, Nr. 66
Martie 2026
Serie nouă

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ EDITATĂ
DE EDITURA GUTENBERG UNIVERS ARAD
ROMÂNIA
SUB SIGLA UZPR

**Revista Gutenberg Universul
Cărții** fondată în 2009

Fondator: **Editura Gutenberg
Univers Arad** (Toate drepturile
rezervate)

COLEGIUL REDACȚIONAL

Florica R. CÂNDEA - Redactor șef
(membru UZPR Filiala Arad)

Carina BABA - Redactor șef adjunct
(membru UZPR Filiala Arad)

COLEGIUL CONSULTATIV

(seniori editori)

Lucia BIBARȚ

Anton ILICA

Valeriu ILICA

Augustin MUREȘAN

Iuliana PINTEA

Eugenia PONTA PETE

Ioan TULEU (Senior comentator)

Loredana TUDORESCU

Horia TRUȚĂ

**REDACTORI SPECIALI UNIUNEA
ZIARIȘTILOR PROFESIONIȘTI DIN
ROMÂNIA**

Roxana ISTUDOR (UZPR București)

Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS (UZPR
București)

Vasile FILIP (Consultant, Președinte
Filiala „Ioan Slavici” UZPR Arad)

Daniela GUMANN (ASRA)

**DESIGN-CONCEPȚIA GRAFICĂ A
COPERTEI**

DTP, Ecaterina MEHESZ

Coperta I - Linotyp, 1948

Coperta IV – Volume tipărite 2026

IMAGINE CONCEPTUALĂ/FOTO

Mircea BORAN

Ioana NISTOR

PARTENERI GUTENBERG

FOTO CLUB ARAD

REVISTA CONDEIERUL DIASPOREI

(Diaspora Austria, Salzburg)

EMOȚII ȘI LUMINĂ (Australia)

Săptămânalul **LIBERTATEA** (Serbia)

S.L.A. TIBISCUS (Serbia)

ASRA (Asociația Scriitorilor Români-
Austria)

Revista se realizează și este distribuită
și printr-un colectiv de redactori din
diaspora (Australia, Austria, America,
Serbia, Germania, Republica
Macedonia, Spania, Ungaria ș.a.)

DISTRIBUIRE

Magazin de prezentare, Calea Victoriei
nr. 41

Voluntar distribuitor: Mircea BORAN

Notă: total semnatari 3618 (an XVII)
total articole 3701 (an XVII)

Revista se distribuie gratuit.

Responsabilitatea asupra conținutului
textelor, a ideilor și atitudinilor exprimate
în Revista Gutenberg aparține în
exclusivitate autorilor.

Expedierea materialelor, redactate
corespunzător pentru luna Iunie 2026 se
va face până în 18 aprilie la următoarele
adrese de e-mail:
candefloare@yahoo.com,
carina.anqa@gmail.com.

EDITORIAL

Și ce dacă vine primăvara... Și ce dacă (ni) se vând cărțile (cu sau fără autograf), pe net...

Florica R. CÂNDEA
UZPR Arad

*Motto: „La orice trebuie să
avem noroc, dar mai ales la
oameni!”
(Ileana Vulpescu)*

După aniversările lui '25, vom călca alte praguri, unul (ne) este majoratul... Pentru că, mai fericit este „a da decât a lua.” (Nicolae Steinhardt). Însă, în etica interpretării, **Gutenberg 65** a fost în sărbătoare.

Fiindcă, o revistă tipărită deja de mulți ani, la insistențele nimănui, din pură dorință a regăsirii prin cuvinte, poate ori să îți ridice minge la filă, să te capteze, să te impresioneze, precum un balon în vitrină, ori (nefericit) poate să te lase într-un tren impersonal, pe o gară insalubră, în dureri și zbateri, precum frecții la vreun picior, cu valeriana din dotare, dar poate ceva chiar să te ia „la balon” și să te invite pe ușa de dindos... la plimbare...

Poate, deci, o revistă să fie inodoră, incoloră, insipidă, precum praful de pușcă aruncat în ochi, dar e de neuitat cum am rămas unii chiar până acum și am cucerit și țara, județele și diaspora, chiar dacă unii scot un exemplar, să cântărească la punctaje, noi am alergat cu rost.

În aversul-reversal al acestei reviste din Constelația Gutenberg sunt

nume, aproape patru mii (pe care ar trebui să le înșirăm acum, dar cum?) și cam pe atâtea materiale, dar, ne amintim, la un volum personal de poeme, ni s-a spus „pe față”: „Oare le citește ceva?” Ba, mai mult, ni se vând la kilă, cărțile, ca rahat... la Târgul cărții pe net, ori în anticariate, știți? Oricum, noi le-am (răs)cumpărat pe toate, ale noastre și nu numai... și le-am dat acolo, la Biblioteca de la Colegiul „Vasile Goldiș”, de unde ceva ar citi ori ar și scrie... o' două rânduri despre ele... de aceea, mulțumim celor care le-au achiziționat direct de la Târgul de carte Gutenberg și chiar de pe net, aflăm cum domnul inginer Liviu Nadiș a făcut acest gest, desigur sunt și alții...

De fapt, s-a putut lesne înțelege cum că, la Jubileu 65, s-a renunțat la formularea-dublă lansare de carte și s-a ales formula de a se oferi (la pachet), în dar, ca o picătură de respect! Și, da! La Salonul Gutenberg de decembrie, aseasonat cu Târg de Carte (aprox. 200 volume expuse) și revistă tipărită ediția 65, nu au fost doar clipe de prânz comun tradițional de Ignat! A fost clipa îndemnului la crezare, prietenie prin cuvinte, împăcare, mulțumire, împlinire și dar de carte! De aceea, imediat, mulți dintre cei prezenți au simțit clipa, au distribuit faptic și au cerut reviste și cărți, spre a oferi unor doritori (dintru aproape ori de departe).

Dar, să nu disperăm, totuși, al nostru Târg de carte (II) a strălucit, la propriu și la figurat, doar am avut și Salon de bon ton, și oaspeți de lux, și Gutenberg 65 pe anul 18 intrând... dar am trăit (folosind din timp pretexte) un spirit unic al Crăciunului, prin bogăția de suflete invitate... Nu ne-am dorit un târg

de carte vandabil, ci unul de plinătate, între semenii, cordial...

Răspundem acum tuturor care au avut ceva de spus, cu prețuirea unei prietenii literare și gazetărești și nu ne temem de „foile” care sunt ciuperci după, de-acum, cărțulia noastră, de 112 pagini. Între noi nu ar trebui să fie dușmănie, ci pură frăție...

E luna Martie, luna femininului din noi, luna poeziei, luna fericirii, luna renașterii, cu tot ceea ce am vrea să ne fie picur de viață, așadar, tu, femeie...

La tipografia și editura omonimă, unii vin și alții pleacă, dar nu știm cine vina o poartă și nici nu e treaba noastră.

Scriem acest mănunchi de gânduri, nu neapărat pentru vreun Laudatio, ci pentru momentele de început de an 18 al revistei, ca mișcătoare călătoare de sensuri epic-lirice până de dincolo de urbea noastră. Ne este aleat, la piept, și recenta ediție 65 de colecție, în palme, și o vedem ca pe un suflet deschis care se dăruie, ca un privilegiu și un jurnal călător printre pagini.

A fost anul trecut unul cu război și pace, lumini și umbre, emoții și întuneric, prietenii cu trădări, dar, mai presus de toate, a fost scrisul, nu cel doldora, ci acel cu noimă! Nu scriem, ca să ne scriem, ci scriem ca să ne încredințăm că suntem! Scriem să ne putem culege, pom cu roade, și peste oceane! Nu suntem aici acum o „antiprimăvară”, suntem o nouă ediție! Nu am folosit stihuri pentru împănare, ci pentru desfătare! Momentele de Salon 2025 au fost fără filtru, între prieteni care ne citesc, ne scriu, ne distribuie, ca să ne putem ridica la un nivel al imaginației noastre firești... Gutenberg 65 albit de vremuri așteaptă acum haina reînnoirii pe care am stropit-o în vin alb-roș, ca să putem aprinde lumina unui alt an (18)...

Anotimpuri... câte au trecut odată cu revista, oare să (ne) mai socotim? Nu! E important că în anul care a trecut am fost părtași la evenimentele noastre comune, lansări de carte, sesiuni și comunicări, noi editări, Salonul mozaic Gutenberg, Târgul de carte, vernisaje foto, întâlniri cu poezia ș.a.m.d., toate cu un singur scop: armonia... Suntem, oricum, recunoscători - să ne aducem aminte, că la orice urcare, coborâre, oprire sau cădere e tot o călătorie, cum într-un dans, contează încă un pas... chiar dacă a ne împiedica e inevitabil (cum inevitabilă a fost deșirarea perlelor!). Să ne imaginăm că în fiecare familie există o rețetă preferată: noi am ales gustul fin, dulce-pelin, unde se împletesc „foi”, se leagă prietenii sau se „coc” inspirații și se (mai) scrie o filă, nu-i așa, ce dacă vine primăvara...

Împliniri

Teodor Pătrăuță PETROMAN

Scriitor, Arad

Dacă totul e mare și cânt, și chemări
Imn și belșug de toamnă-n primăveri,
Calmul valurilor din albastrele zări
E pentru că azi nu e ce-a fost ieri.

Dacă totul e limpede-n împliniri,
Iar raza e chemarea ce zace-n ferestre,
Mă leg să-i fiu glicii dulce iubiri
Din tot ce-a fost și nu mai este.

ISTORII ȘI LITERATURI

Gheorghe Schwartz la 80 de ani

Anton ILICA,
Eseist literar

După impresionantul roman **CEI O SUTĂ** (1988 - 2013), alcătuit din 4545 pagini, grupate în 11 volume (scris în peste 25 de ani), **GHEORGHE SCHWARTZ** mai publică alte câteva volume de proză: **Vocalize** (8 cărți) (2014 - 2022), **Convoiul**

(2022), **Acvariul** (2 volume) (2025) și **Dinozaur muribund** (2025). "Biet scrib" speră ca *pielea de sagri* să-i ajungă să încheie proiectele sale. ("Pielea de sagri" e un talisman (folosit de Balzac în romanul cu același nume), care ajută la împlinirea dorințelor, dar cu fiecare poftă, pielea se încrețește până la a scurta tot mai mult viața posesorului.) Nu ne vom opri la **Convoiul**, (despre care am scris o cronică la timpul apariției) un roman SF despre robotizarea existenței umane, intrarea omenirii într-un convoi, supravegheat de roboți ofițeri, numit **uroborus**, un șarpe care-și înghite coada și trăiește prin autodevorare. Ultimele două cărți (**Acvariul și Dinozaur Muribund**) sunt despre sine (le numește autobiografii), așa cum sunt toate creațiile sale: Schwartz devine propriu personaj.

Reamintesc că cel mai prolific scriitor român contemporan are tipărite 53 de cărți, cu circa 20 de mii pagini, între care excelează romanul **CEI O SUTĂ**

(4545 pagini în 11 volume). Se adaugă altor romane din așa numitul **ciclu lugojean** – inspirate de locul nașterii sale (**Martorul, Pietrele, A treia zi, Spitalul, Efectul P**), apoi ciclul **Celor O Sută**, urmat seria **Vocalizelor** (desigur opt, în funcție de notele gamei muzicale), în fine **Convoiul** și, iată, acum **Acvariul**. Fiecare serie de romane respectă o particularitate, având menirea de justifica literar o idee susținută de determinații. Ciclul lugojean e o frescă a orașului nașterii sale, o "geografie spirituală" aflat într-o etapă istorică tulburătoare: „Ca fiu al Lugojuului, cred că am dreptul să-mi dau frâu liber spiritualității pe care continui s-o port în mine”, spune un personaj. Narațiunea respectă organizarea clasică, doar

reflecțiile ironic și parabolice îi dau un aspect de alunecare spre modernitate. Primele romane sunt un excelent exercițiu pregătitor, "un antrenament" pentru scrierea celor aproape 5000 de pagini despre evoluția umanității **de la...Babilon până la...anul 2040.**

Apartamentul din Piața Catedralei, în care locuiește Gheorghe SCHWARTZ, scribul - **Venerabilul Maestru** și **Dinozaur muribund** - are o primă cameră, alungită, în care doar două lumini străbat întunecimea: ecranul calculatorului și lumina lichidă a acvariului cu peștii exotici. De lângă imensul acvariul, o ușă dă spre o cameră cu geamuri înspre o piațetă, având rafturi înțesate de cărți, sub oblăduirea unui candelabru imens, baroc și agățat de un tavan înalt. Cică acea clădire se numea Palatul Kalman, închizând latura estică a Pieții Catedralei Ortodoxe. Până nu demult, Piața

avea destinație comercială, iar recent a devenit o frumoasă "agoră" spre care trec străzile Mețianu (după numele episcopului arădean care a inițiat construcția Catedralei românești), Vasile Goldiș (unde funcționa ziarul *Românul* în perioada de după 1910), apoi străduța ce trece spre Parcul Reconcilierii româno-maghiare, cu statuia cele 13 generali și grupul statuar alegoric al românilor pașoptiști, iar altă stradă vine dinspre Academia teologică, cu Facultatea "Ilarion Felea" și Biserica sârbească.

Actanții (personajele) din romanul **ACVARIUL** (câtă tenacitate risipește scribul de a găsi romanelor sale titluri cu opt litere !) sunt rânduți în universuri succesive. Până nu demult, Piața Catedralei a fost un Șantier de renovare și lucrări de estetizare a Sfântul locaș. Pretextul narativ este anunțat de autor: "*Crima din Sfântul Locaș împotriva construcției sau cărțile marilor anacronisme din prezentul absolut în minunata poveste a CELOR O SUTĂ, o altă autobiografie*". Romanul explorează nu realitatea, ci existența autorului.

În monografia despre **Gheorghe Schwartz, personajul meu** (2024), Anton ILICA dezvoltă ideea că autorul (sau scribul, cum se autodefinește) e propriul personaj, multiplicat ca parte în fiecare din personajele romanelor sale, idee destăinuită în autobiografia romanțată **Trădarea** (2024). Ciclul **Cei O Sută**, aparent e un roman istoric, prezintă istoria umanității "din tată-n fiu" de la zidirea Babilonului până astăzi prin intermediul a o sută de personaje. De la **Anabasis**, **Ecce homo**, **Oul de aur**, **Mâna albă**, **Vara rece**, până la **Agnus Dei (Mielul Domnului)**, acțiunea trece din "mit la amintire", iar ultimul personaj este

Gheorghe – Gyuri, născut în același an cu Gheorghe Schwartz. cel care scrie "istoria omenirii", "o istorie livrescă", cum susține autorul. Conversează cu cititorii, reproșându-și multe erori. Scribul a terminat povestea "obosit, golit" și, "ca orice bătrân, care a trăit o sută de generații, contemplă ce a mai rămas în câmpul său vizual". În finalul ciclului sutist, amintește de *peștele din acvariu*: "printre tenebrele înserării, scribul privește agitația de după sticlă. De ce se duce peștele acesta tocmai încolo ? Dar, acum, brusc de ce se îndreaptă în partea cealaltă a acvariului, grăbindu-se atât de tare?".

Ciclul **Vocalizele** sunt exerciții pregătitoare pentru romanele ce vor urma, **Convoiul** și **Acvariul**, plus prozele din **Dinozaur muribund**. **Convoiul** e parabola unei lumi controlate de roboți humanoizi, iar **Acvariul** propune un nou stil de roman, marcând obsesia scriitorului de a **schimba traseul stilistic al manierei de scriere**. Este o nouă direcție stilistică în proza românească, propusă de Gheorghe Schwartz și preluată parțial de unii romancieri contemporani, pe care aş numi-o **PROZA SCANNER**. Percep noul stil romanesc în care narațiunile se încropesc cu foarfeca (puzzle), n-au o structură narativă, iar personajele apar și dispar, ies din narațiune, au tulburări de memorie și încurcă timpurile verbale sau le anulează, le reduce la un ACUM, asigurând cititorilor un disconfort de înțelegere! Lectorilor li se deschid uși să participe la poveste, autorul (deopotrivă scrib și personaj) dă explicații, se implică emoțional, iar "bietul scrib" conversează

cu "preabunul cititor" prin scuze și explicații suplimentare.

Narațiunea nu are timp, nu e nici uchronică - sau rarefiată -, n-are relevanță și ignoră orice fel de referință la spațiu! De altfel, de atâtea milenii, literatura este aglomerată de povești (fiecare personaj are viața lui), majoritatea sunt experiențe pentru cititori cărora le întrețin doar plăcerea și zăbava de a lectura. Oare cu ce se alege un cititor dintr-o relatare (tristă, rebelă, erotică, morală, belicoasă etc.) pentru a-și îmbogăți/îmbunătăți viața, a-și asigura confortul intelectual ori afectiv și a-și modela comportamentul? E adevărat că adeseori "viața bate filmul" și filmul/ narațiunea alimentează starea emoțională a privitorului (oamenii încă au nevoie de experiențe trăite de alții). Dar povestea de astăzi e uitată mâine, iar un Ghilgamesh lăcrimând după Enghidu, Prințesa Beatrice stârnind o dragoste înflăcărată pentru Dante, Cavalerul Tristei figuri a lui Cervantes căutând-o pe Dulcineea, aspirația Cătălinei pentru binecuvântarea lui Hyperion ori pasiunea Persidei pentru Națl etc., deci poveștile lor luminează irișii cititoarelor până la înlocuirea lor cu propria experiență de viață. Așa că Gheorghe Schwartz, un eminent povestitor și inventator de biografii (vezi exemplul *Celor O Sută*), schimbă sensul prozelor (romane, nuvele), egalizând momentele subiectului (desfășurarea narațiunii, punctul culminant, deznodământul), inventând personaje cu comportamente bizare și cu determinări ciudate. Pe un trunchi narativ firav, altoiește o experiență din viața unui personaj, pe care o abandonează, spre a-l reaminti la final într-o secvență fugară. Fără logica (să-i zicem aristotelică!), cititorii se plictisesc să se consume în aventuri extraordinare – necrezând în adevărul acestora - și părăsesc prieteniiile

din texte, chemând un înlocuitor ciudat să-i ia rolul! Totul pare ironie (și utopie), inclusiv amestecul de real și misterios, vulgar și decent, exotic și erotic! Autorul schimbă stilul, modifică maniera de a scrie, convertește viața literară într-un exercițiu neasemănător cu ceea ce s-a scris până acum! Modelul imaginii de tip zapping, schimbarea cu telecomanda a aparițiilor pe ecran, seamănă cu procedura în care un spectator urmărește vreo trei-patru seriale ori filme concomitent și schimbă imaginile, alcătuindu-și propriul film din fragmente.

Întreaga construcție epică (amplă) cu personajele sale sunt tot un fel de biografie, după părerea scriitorului. EL, autorul, se regăsește în toate personajele, fie că se numesc Țipor, Poolo, Lazăr, Gough sau Schwartz von Schwartz, Julius Zimberlan, Hiram Abiff, Venerabilul Maestru etc. Volumului întâi din *Acvariul* i se dă titlul *IU (Inteligența umană) și IA (inteligența artificială)*, urmată de un citat întrebător: "Lumea este o scenă și oamenii sunt doar actori. Dar cărțile?". "Cărțile, vine răspunsul, au destinul lor în funcție de calitatea percepției cititorului...". Timpul e doar un ACUM (autorul însuși scrie cuvântul cu majuscule, semn că nu există altceva decât PREZENT), iar personajele, asemenea evreului ȚIPOR, apar în relatări de la începutul civilizației și grație autorului, știu să ignore trecutul și viitorul, trăind diferite experiențe forfecate din destinul personajelor. Multe alte evenimente se regăsesc, în recentul roman, din *Cei O Sută: Mâna albă*, a cărei acțiune este plasată în mileniul prim al vremii postcristice.

Considerațiile de mai sus au o justificare: Gh. Schwartz este preocupat de relația "bietului scrib", "diletant", zice cu autoironie, cu "bunii săi cititori". Aceștia i-au reproșat, mărturisește, că

4545 de pagini din *Cei o sută* ”sperie de la început orice cititor”. Atunci scrie romanul *CONVOIUL* – o continuare mai scurtă de 200 pagini – ”care nici de data asta n-a mai fost citită”. Suntem de acord cu scribul că numărul de pagini nu este un indiciu valoric, după cum nici criteriile pe care preabunii cititori le preferă pentru a alege să parcurgă un text. **Cum să scrii complex într-un text scurt!** Dreptul lectorului constă în libertatea de a citi sau a nu citi o carte, iar ancorele ademenitoare pentru lectură (deși aparțin strategiei autorului) pot fi lipsite de argumente. Plângerea scriitorilor (de proză, poezie, eseistică) că scade clientela și prestigiul cărților e reală, dar nu acuzatoare. Numai bunii cititori știu de ce lecturează pe cutare, de ce resping pe cutare, de ce optează pentru vreun personaj ori agreează o narație. Așa că, Domnule Scriitor, aveți dreptate scriind că ”toată viața am susținut că sunt doar un actor în Marea Piesă concepută și regizată de Dumnezeu ... și n-am de gând să-i fac concurență”. Din păcate, nu putem scăpa de ce ne este predestinat, iar cărțile ne sunt părți din marea biografie a vieții noastre. Din nou aveți dreptate: ”Arta e lucru mare și dar misterios”. Viața omului este regizată și controlată de voința lui Dumnezeu, după cum viața peștilor din ACVARIUL său este regizată de SCRIB, în funcție de cum le oferă mâncare, căldură, curățenie și omenie.

PRIMUL GONG din *Acvariul* anunță pășirea cititorului în desenul din marele caleidoscop. Se caută ceva, ar fi intriga ”romanului polițist”: Fiind vorba de o crimă perfectă, adică fără bănuiala vreunui ucigaș, acțiunea e urmată de anchete polițienești. Întrebarea despre ”Cine l-a ucis pe Venerabilul Maestru sau Cine vrea să-l ucidă pe Venerabilul

Maestru ?” rămâne, după 1000 pagini fără răspuns. Venerabilului Maestru nu e chiar mort, ci se află între viață și moarte, întins pe pardoseală. Posibil ca Venerabilul Maestru să înfățișeze pe oricare om aflat în vulnerabilitate de viață. Dăm de personaje numeroase, de întâmplări derivate, de băgători de seamă, de vorbe inutile și repetate, de expresii aluzive și de pagini întregi în care ai impresia ”baterii câmpilor cu grație”. E o superbă adiere de vânt în coroana stufoasă a unui măslin exotic. Încă alte sute de pagini urmează pentru găsirea asasinului, deși încă nu avem, distinși cititori, certitudinea că există un cadavru, iar fără cadavru nu se poate vorbi, desigur, de o crimă.

O constatare a Robotului humanoid, înzestrat cu Inteligență Artificială, descurajează orice fel de curiozitate: ”Dragă Cititor, nu te mai osteni cu cititul pentru că nu vei afla ”Cine a vrut să-l ucidă pe Venerabilul Maestru” și nici ”Cine tot vrea să-l ucidă pe Venerabilul Maestru ?”. În Post Scriptum, autorul însuși realizează că ”foarte lungul discurs (despre sine – n.n.) își va pierde în curând și puținii săi prezumtivi cititori. Deja înțeleg tot mai puțin, nu știu ce mai vreau, ceața mă învăluie cu totul”. Întrebarea CINE TOT VREA SĂ-L UCIDĂ PE VENERABILUL MAESTRU mă îngrijorează! Marelui Maestru se află la limita dintre viață și moarte. Ca și cum ar sta ”cu capul în mâini în mijlocul sufletului”.

CARTEA ACEASTA (ca și celelalte) E DESPRE VIAȚA OMULUI, care dăinuie într-o lume și se auto-multiplică cu ajutorul Creatorului, așa cum procedează Scribul cu peștii din acvariul său, pe care-i hrănește, le face curățenie și le dă lumină. O frază din încheiere devine cheia înțelegerii celor o mie de pagini de la care bunul cititor

așteaptă explicațiile ”bietului scrib”: ”Stau lângă/ în acvariu, mă uit, mă mir, vorbesc și, când sunt doar cu mine, mă tot întreb cine tot vrea să-l ucidă pe Venerabilul Maestru?”. Cum cine ? Traiul și existența sunt condiția umană în chitul misteriosului pescar biblic IONA (Iona, cel înghițit de pește, spintecă burta acestui, dar dă peste burta altui pește care l-a înghițit pe primul și așa mai departe, până ajunge să-și spintece propria burtă: *Gata, Iona ? Răzbim noi cumva la lumină!*). Viața omului e o trecere controlată (de cine?) dintr-un medium în altul, fără a știi unde se oprește granița dintre viu sau neviu. Răzbim noi cumva la lumină, dobândind libertatea închisorilor din care omul se poate elibera, doar prin evadarea din capcana propriu trup.

ROMANUL **ACVARIUL** PROMOVEAZĂ ÎN LITERATURĂ UN STIL de elaborare unic și fastuos. Literatura primește un model de scriere puzzle, ivită dintr-o gândire mozaică. Gheorghe Schwartz și-a schimbat stilul de vreo câteva ori, dar elaborarea din **ACVARIUL** indică o modalitate ultramodernă și iscoditoare de a prezenta o societate ciudată, cu personaje bizare, care dau cititorilor harnici o elevată experiență intelectuală. Lectorul e o ființă, iar o ființă excepțională este doar aceea înzestrată cu spirit. Volumul transmite acestuia o experiență tulburătoare, pe care merită s-o consume pentru sufletul spiritualizat. Mai mult, căutarea, între ramurile unui copac stufos, a unui fir narativ este (nu doar pare) o iluzie, în care cititorul - dedat cu povești și personaje - rămâne într-un semn de întrebare. Experiența cititului unui text, iscodit din documentările unui autor în literatura filosofică, istorică, psihologică, politică, din arhive și media, cărți și manuscrise, dar mai ales din sufletul său, tulburat de

trecerea timpului spre un ACUM, fără viitor. **ACVARIUL** este simbolul vieții unui creator, cerșind bunăvoința de a rămâne în sănătate și lumina minții, spre a dezvălui lumii câte ceva din ceea ce ar fi putut să mărturisească, iar timpul nu i-a dat destulă răbdare. Cu toate acestea, scrisul său permanent, ispitit de nebunia de a deveni carte, nu se oprește și tastele energice ale calculatorului continuă să izvodească despre cât de frumoasă și generoasă este lumea pentru oamenii care pot vedea în fiecare dimineață soarele răsărind.

Venerabilul Maestru se află între viață și moarte, după cum dinozaurul este muribund, motive ale senectuții, ale încrețirii pielii de sagri până la pierderea dorințelor imaginare, a întregii energii vitale și așteptarea morții. *Acvariul* are fi putut să se numească (prin conjuncția ”sau”) **Cine tot vrea sa-l ucidă pe Venerabilul Maestru?** Urmează încă un *sau*: ”*sau cărțile marilor anacronisme din prezentul absolut în minunata poveste a CELOR O SUTĂ*” Cartea are 2 volume, împreună - 989 pagini, cu multe capitole, preluări din celelalte romane, citări și trimiteri la o amplă bibliografie de actualitate, cu incursiuni eseistice ample despre Apocalipsă, Inteligența Artificială, timp și spațiu, filosofii și civilizații, medicină, mituri, procese istorice, arta scrierii, evenimente media, ACUM și prezentul absolut etc. Pe lângă lungimea textului - descurajant pentru cititorii grăbiți și nerăbdători -, caracterul eseistic al romanului îngreunează lectura (eu am realizat două lecturi, întâia liniară, cu adnotări și sublinieri, iar a doua cu verificarea surselor, analiza ideilor și corelarea acestora într-o structură intelectuală, foarte subțire afectiv). Cine

se așteaptă la o narație coerentă, la căutarea criminalului sau agresorului, la un punct culminant ori la o intrigă va avea o intensă dezamăgire. Deși e vorba de o potențială agresiune și posibilă crimă, romanul nu este unul polițist, ci un roman despre tragismul vieții, aflat în umbra trecerii în veșnica eternitate. Textul nu este scris spre a fi parcurs în așteptarea avionului ori a trenului și nici pe plajă ori între emisiunile vizualizate. Textul este dens, încărcat de idei subtile din diferite domenii, cu care îndrăznești să filosofezi și să-și antrenezi gândirea într-o complicitate hermeneutică cu scriitorul.

Romanul *Acvariul* nu dă răspunsuri la întrebările puse de autor și nici la cele induse de eseistică. Finalul deschis este provocator și lasă, ca în textele lui Kafka, Joyce, Musil, Orwell, Proust, o înțelepciune a incertitudinii, deschizând porți ce nu se mai pot închide vreodată. Atunci, veți întreba: De ce? Pentru că romanul mărturisește o experiență de viață, despre condiția umană în lumea cea asemănată cu un acvariu în care peștii sunt liberi între pereții de sticlă și depind, ca și oamenii, de cineva. Lumea cea mare și omul cel mic sunt dependenți de Dumnezeu, așa cum peștii din acvariu depind de îngrijitor. La un moment dat, eseistica discută despre "universuri paralele", despre abolirea timpului, despre existența ființei întru ACUM, despre cum viața omului nu este deplină, având nevoie de surplus și completare prin imaginație artistică, prin scrieri narrative, adică povești despre povești.

Sensul romanului se clarifică prin finalul din prozele *Dinozaurului*

muribund (alt text apărut imediat după *Acvariul*, la nici două săptămâni):

"Stau tot mai neputincios în fața calculatorului meu – deja și el învechit – și realizez că mi-e imposibil să-mi imaginez cum să îmbin viața (cu care m-am obișnuit) cu *metaversul* (lume virtuală – n.m.), la fel cum știu că nu pot să fie și într-o cameră și în același timp – unicul timp! – în camera alăturată. Dacă aș reuși să-mi continui traiul și în spiritul teoriilor despre inexistența timpului, n-ar trebui să-mi fie frică: dacă nu este timp, nu este nici mișcare, iepurele nu va ajunge niciodată din urmă broasca țestoasă a lui Zenon. Dacă nu există timp, nu există decât prezentul, nu și viitorul, nu și sfârșitul apropiat al acestei civilizații.

Dinozaurul muribund mai speră.

Dacă speră, mai trăiește. Muribund, dar mai trăiește.

V-am spus/ vă spun: mai trăiește! (Mai trăiesc!)"

O semnificație pe care autorul însuși o dă romanului este explicată la pagina 478 din volumul II: "*Acvariul* – pentru că aceasta este lumea pe care o poate dirija și omul muritor, o lume intermediară printre nivelurile păpușii Matrioșka, unde mă aflu și eu la un cat nu prea înalt. Atentatul asupra venerabilului constructor în Minunata poveste a

CELOR O SUTĂ în singurul prezent" nu este decât veșnicul atentat asupra eternei deveniri, un atac încercat în diferite moduri ...". Omul e muritor, pentru că s-a născut și s-a născut cu voia lui Dumnezeu, murind cu aceeași voie.

Romanele (mai ales *Acvariul*) îndeamnă cititorul ambițios și tenace să se rânduiască între literatură și filozofie, să-și pregătească timpul pentru documentări

suplimentare, conform trimerilor autorului la opiniile lui Gates, Musk, Marga, Riper, Puck, Biriș, Ilicea, Morris etc. Textul e o modalitate lesnicioasă de a înțelege semnificația unor ipoteze științifice din perspectivă umanistă. Recentele cărți ale lui Schwartz (*Convoiul*, *Acvariul*, *Dinozaur muribund*) sunt elaborate într-un stil deschis pentru reluarea lecturii, fiind deopotrivă instructiv, educativ și emoțional.

Cu toate lamentațiile sale împotriva criticilor literari și a clanurilor din literatură, scriitorul arădean GHEORGHE SCHWARTZ este o excepțională personalitate a culturii și literaturii române. Vom vedea ce se întâmplă cu VENERABILUL MAESTRU după ce se ridică de pe pardoseala construcției și câți dintre bunii săi admiratori vor continua să-i aprecieze construcția, noua CONSTRUCȚIE narativă, în procedura PUZZLE. În literatura română, începe, prin modelul lui Schwartz, o altă și nouă provocare, determinând schimbarea de paradigmă a narării, scrisului și a atitudinii criticii literare față de întreaga artă literară. Etapa *Romanului scanner* începe.

Punctăm capacitatea lui Gheorghe Schwartz de a se inventa, de a modifica elaborarea și structurarea mesajului, în stil, prin glisajul în flexiunea verbelor, prin implicarea în viața personajelor și

participarea alături de acestea la clipele vieții, de a obține o scriitură originală. Râvnește să fie autentic, să dea evoluției romanului un traseu personalizat și o structură schwarțiană. LA MULȚI ANI DE SCRIERE, MAESTRE!

Gheorghe Schwartz: Arhitectul Catedralei de Opt Litere. O perspectivă asupra prozei contemporane

Carina A. BABA
Jurnalist, Arad

Gheorghe Schwartz (n. 16 septembrie 1945, Lugoj) reprezintă un fenomen singular în literatura română contemporană. Stabilirea sa la Arad a transformat orașul într-un pol de rezistență culturală și creativitate academică, Schwartz fiind nu doar un prozator de primă mărime, ci și un profesor universitar distins și un intelectual de tip enciclopedic.

La împlinirea vârstei de 80 de ani, în toamna anului 2025, bilanțul său literar depășește granițele convenționale ale ficțiunii, proiectându-se într-o dimensiune unde istoria, literatura, psihologia și mistica cifrelor se întrepătrund. Centrală în universul său este saga „Cei o sută”, un proiect românesc fără precedent în literatura europeană, care urmărește destinul a o sută de generații ale aceleiași familii, începând din Antichitate și până în prezent.

Un aspect fascinant și unic în opera lui Gheorghe Schwartz este constrângerea autoimpusă a titlurilor formate din 8 litere. Această alegere nu este un simplu joc, ci o declarație de intenție metafizică. În plan vertical, cifra 8 reprezintă infinitul.

Pentru un scriitor care urmărește continuitatea biologică și spirituală a umanității prin „Cei o sută”, cifra 8 simbolizează ciclicitatea și regenerarea perpetuă. Este legătura dintre cer și pământ, dintre macrocosmos și microcosmos.

În arhitectura sacră, octogonul face trecerea de la pătrat (pământescul, finitul) la cerc (divinul, infinitul). Titlurile de opt litere ale romanelor lui Gheorghe Schwartz (precum „Spitalul”, „Martorul”, „Efectul P”, „Pietrele”, „A treia zi”; „Om și lege”, „Procesul” etc.) funcționează ca niște porți octogonale prin care cititorul părăsește realitatea imediată pentru a intra în „timpul lung” al istoriei.

În numerologie, 8 este cifra echilibrului și a justiției. Într-o operă de o asemenea anvergură, controlul formei (titlul scurt, riguros) servește drept contrapondere pentru vastitatea conținutului. Este „ordinea” impusă „haosului” existențial.

Opera fundamentală a lui Gheorghe Schwartz nu este doar o înșiruire de romane, ci o frescă antropologică. Fiecare volum adaugă o piesă la un puzzle uriaș care încearcă să răspundă la întrebarea: *Ce se transmite, cu adevărat, de la tată la fiu?*

Ca profesor universitar, Gheorghe Schwartz a modelat generații de studenți (mă număr printre ei!), insuflându-le rigoarea și respectul pentru textul literar. Prezența sa la Arad a conferit orașului o greutate literară specifică, transformându-l într-un spațiu unde proza de idei supraviețuiește presiunii comercialului.

Scriitura sa se caracterizează printr-un stil dens, analitic, dar în același timp fluid, capabil să captureze atât detaliul cotidian, cât și marea mișcare a ideilor filosofice. Gheorghe Schwartz nu scrie doar literatură, el construiește un sistem de gândire.

La 80 de ani, Gheorghe Schwartz rămâne un „senior” al literelor românești, un scriitor a cărui operă cere o lectură atentă, aproape inițiativă. Cifra 8, care îi guvernează titlurile, a devenit în timp o semnătură a excelenței și a profunzimii. Este un omagiu adus formei care, paradoxal, eliberează spiritul către infinit.

Domnului Gheorghe Schwartz, cu dragoste, la opt decenii... Sau... prelungirea „Anului 80” din toamnă până-n primăvară

Florica R. CÂNDEA
Publicist, Arad

Amurgii raze de întârziată toamnă ne-au adunat (peste o sută de persoane) la Sala Marii Uniri, spre a serba, împreună, o viață de scriitor, jurnalist, eseist, profesor universitar, adică o personalitate a Aradului și nu numai.

Într-o lume în care se vinde bine imaginea și se practică inversarea valorilor, o lume bună, oficiali arădeni, scriitori, jurnaliști, universitari, personalități publice, istorici, cercetători, critici literari, iubitori de frumos exprimat în cuvinte ș.a., a ținut să îi fie aproape distinsului sărbătorit,

considerând prezența și sărbătorirea un gest de mare normalitate.

Dr. Doru Sinaci, în calitate de moderator, a deschis selecta adunare: „Participăm la un eveniment deosebit, împlinirea a opt decenii a celui mai bun scriitor în viață, de pe meleaguri arădene. Inițiativa, aproape în excelență, îi aparține domnului prefect, Mihai Pașca.” În calitate de gazdă, acesta a rostit cuvinte ordonate și bine punctate: „Vom pleca de aici mai curați sufletește, având în fața noastră un asemenea exemplu și, mai mult, ne aflăm în clădirea istorică a fostei Prefecturi arădene. Susțin și admir toate demersurile de ordin cultural ale Domnului Gheorghe Schwartz și voi fi în aceeași barcă, pentru salvarea patrimoniului cultural al Aradului.”

Cuvintele care au alcătuit „Laudatio”, au fost rostite de poetul Ioan Matiuc: „Gheorghe Schwartz s-a născut imediat după Marele Război, la Lugoj (16 septembrie). A îndeplinit atribuții de ordin administrativ, dar și diplomatic (la Școala ajutoare Arad, decan al Universității Aurel Vlaicu), a colaborat cu peste optzeci de publicații din țară și străinătate, a scris cincizeci și trei de opere, a fost primit în URSS în 1976, este un eseist și un prozator de mare valoare, obținând diferite premii și distincții și bucurându-se de referințe critice foarte bine receptate. „Cei o sută” sunt pariul său cu literatura.”

Horia Oprean, judecător și un mare consumator de literatură scrisă de prozatorul Gheorghe Schwartz, a salutat cu bucurie această inițiativă: „azi, când Aradul înflorește prin Gheorghe Schwartz, care înflorește prin mulți ani de cultură, Gheorghe Schwartz fiind unul din cei mai importanți scriitori ai lumii, dacă ne gândim că pentru „Cei o sută” i-au trebuit 27 de ani, fiind totodată un

mare inventator de personaje și un adevărat fenomen” (făcând referire și la Monografia semnată de Anton Ilica, exeget, prin volumul „Gheorghe Schwartz, personajul meu”, alături de Gheorghe Mocuța, monograf, postum, Mirador, 2018, „Schwartz contra Schwartz”).

Într-un final apoteotic, Gheorghe Schwartz a primit Ordinul ASTRA, acesta fiind înmănat de europarlamentarul Gheorghe Falcă, de prefectul județului Arad, Mihai Pașca și de istoricul dr. Doru Sinaci.

Desigur, cuvintele prin care sărbătoritul a mulțumit au fost scăldate în firești emoții, dar presărate, cu sinceritate, la o cupă de șampanie, Întru mulți ani Trăiască!

În concluzie personală și în numele Salon mozaic Gutenberg prezent, avem a declara că știam de erudiția Marelui Gheorghe Schwartz de pe vremea când eram castelan, dar și de pe vremea când conducea destinele școlii de pe Căpitan Ignat, slujind alături nevoilor unor altfel de copii. Așadar, am sărbătorit „un vânător de paradoxuri” (Gheorghe Mocuța).

*Arad, 16 septembrie 2025
(material apărut pe site arq,
dar noi nu am îndrăznit a spune lumii,
iar lumea, poate, nici nu a citit).*

Pentru că, dacă era altfel, Domnia sa, ar fi mulțumit cu grația-i caracteristică.

Au urmat alte clipe dătătoare de ambient aniversar: Balul comunității arădene (**25 octombrie**).

De la balconul Palatului Cultural Arad, îi priveam eleganța, îi sorbeam metaforic zâmbetul cuvintelor și îi admiram ținuta de pe scenă!

25 noiembrie, aproape de Policlinica arădeană din centru, purtăm un scurt dialog (în urma unei a noastre banale întrebări):

-Ce să fac, nu mă mai ascultă trupul, merg la un consult...

-Mi-a plăcut revista Gutenberg!

25 decembrie: Într-un apartament, își concepe un „Raport” anual (desigur, un altfel de statistic, dar consistent și cu o revenire, deci etapizat, pe o rețea de socializare).

Nu o să ne referim la (in)consistența unor comment-uri sau dacă cei care l-au aplaudat au fost și la Sala Marii Uniri sau cum alții au „pozat literar”, ceea ce știm este că au fost orașe și reviste care i-au adus elogii (despre unele dintre acestea, chiar se amintește în... Raportul de sfârșit de an.

Am dori să nu facem noi o strigare „a la catalog”, cine a fost și cine nu, chiar și de la Școala ajutoare Arad, nu am avea dreptul, dar cu ceva din „Scrisoarea I” tot am nimeri-o: „Neputând să te ajungă, crezi c-or vrea să te admire? (...) Iar deasupra tuturor/ va vorbi vreun mititel/ nu slăvind- te pe tine... lustruindu -se pe el!”

Acestea fiind spuse, avem a dedica această ediție Gutenberg 66, întregii vieți și cariere Prof. univ. dr. Gheorghe SCHWARTZ!

Haiku

Livia CIUPAV
Scriitor, Arad

noapte cu lună –
de veghe în piață
brazii nevânduți

șoapte de iubire –
florile de gheață
se preling pe geam

noaptea dintre ani –
confirm comanda
de pe emag

zi însoțită –
în ciocul rândunicii
câteva paie

petale de măr –
bunicul le suflă
de pe tabla de șah

școală-n ruină –
prin acoperișul spart
un nuc stingher

jurnal de vacanță –
întorc buzunarele
un pumn de nisip

sfârșit de sezon –
adunând în bagaje
mirosul de sare

semafor roșu –
o frunză-ngălbenită
se-oprește-n parbriz

vântul de toamnă –
lângă crucea ștersă
două stâncuțe

SPECIAL UZPR

Inovații epocale datorate unor preoți

Roxana ISTUDOR
Jurnalist, București

Modul de viață monastic – bazat pe muncă, rugăciune și contemplare tăcută – este propice germinării ideilor originale. Mănăstirile, care în Evul Mediu au păstrat cunoștințele clasice, le-au oferit călugărilor un avantaj intelectual care nu le era disponibil oamenilor de rând. Pe lângă știință, călugării și-au adus contribuțiile și în alte moduri – în educație, muzică, afaceri și chiar în alimentație.

De exemplu, în anul 301 d.Hr., Armenia a devenit prima țară care a adoptat oficial creștinismul ca religie de stat. Dar convertirea efectivă a locuitorilor la credință era o mare problemă. La începutul secolului al V-lea, un călugăr pe nume Mesrop Mashtots și-a dat seama că lipsa de familiaritate a concetățenilor săi cu scripturile creștine scrise și cu liturghia avea mult de-a face cu rezistența lor la convertire. Armeniei îi lipsea un sistem de scriere formal, așa că Mashtots a decis să le ofere oamenilor propriul **alfabet armean**, prin care să traducă textele creștine. Legenda spune că preotul a avut o viziune divină care i-a dezvăluit alfabetul. Prima Biblie armeană a fost produsă în anul 410 d.Hr., iar Maștot a înființat școli pentru a preda alfabetul, care este folosit și în ziua de azi.

Pe de altă parte, povestea de origine a **covrigelului** își are rădăcinile într-o mănăstire de lângă Aosta, Italia, în anul 610 d.Hr. Era Postul Mare, perioada când creștinii se rugau cu brațele încrucișate la piept și fiecare mână sprijinită pe umărul opus. Un tânăr călugăr care pregătea pâine nedospită a avut ideea de a răsuci aluatul pentru a semăna cu această poziție de rugăciune și de a da pâinea copiilor ca recompensă pentru că își spuneau rugăciunile. Creația călugărului s-a răspândit în restul Europei - până în secolul al XV-lea, forma distinctivă ajunsese să simbolizeze norocul, prosperitatea și viața lungă.

Înainte de secolul al XI-lea, muzica liturgică era notată cu markeri speciali, mici ondulații deasupra versurilor, care alunecau în sus, în jos, se răsuceau sau se întorceau. Îi ofereau cântărețului o idee generală despre melodie, dar nu specificau notele propriu-zise. Un călugăr pe nume Guido de Arezzo, a conceput, în 1025, un sistem care îi permitea unui elev să învețe un cântec pe care nu-l mai auzise niciodată. Cu noua notație muzicală, preotul a redus perioada de pregătire a unui cântăreț de la zece ani la... unul. **Sistemul de notație muzicală** cunoscut astăzi este rezultatul îmbunătățirilor ulterioare aduse schemei de bază stabilite de Guido de Arezzo.

Nevoia unui ceas precis a apărut în... mănăstirea medievală, unde viața era structurată în jurul regularității și ordinii. Preotul Gerbert de Aurillac, ulterior Papa Silvestru al II-lea, s-a concentrat asupra acestei probleme și, în 996, a inventat un dispozitiv de sunat clopote care funcționa la intervale regulate și care a devenit **primul ceas mecanic**. Până în secolul al XIII-lea, invenția sa evoluase în mecanismul

acționat de roți dințate cu care ceasornicarii sunt familiarizați astăzi.

Brânza cunoscută sub numele de Parmigiano Reggiano - sau parmezan - a fost introdusă de călugării benedictini în secolul al XIII-lea. În 1254, era vândută în Genoa. În secolul al XIV-lea, era comercializată în Romagna, Piemont, Toscana și porturile mediteraneene. În 1612, Ducele de Parma a desemnat regiunea drept locul oficial de producție a **brânzei parmezan** pentru a proteja produsul de brânzeturi similare. Cu excepția unor inovații, Parmigiano Reggiano este încă produsă astăzi așa cum o făceau călugării în Evul Mediu - naturală și fără aditivi.

Luca Pacioli este un alt preot care demonstrează că viața monahală poate fi dublată de descoperiri epocale. Franciscanul a inventat **contabilitatea în partidă dublă**, având cursuri practice de matematică alături de diploma în teologie la Universitatea din Perugia. Pacioli, prieten apropiat cu Leonardo da Vinci, a sistematizat și a descris pentru prima dată metoda în cartea sa, Summa de Arithmetica, publicată în 1494. Aceasta s-a bazat pe cunoștințele lui Pacioli despre bilanțuri, conturi de profit și pierdere, balanțe de verificare și debite și credite utilizate de negustorii venețieni. Pacioli a introdus termeni și astăzi comuni în lumea afacerilor - active, pasive, capital, venituri și conturi de cheltuieli. Inovația sa a stat la baza ascensiunii piețelor libere și a capitalismului în Europa și America de Nord. De altfel, acest preot remarcabil este considerat părintele contabilității moderne.

Gregor Mendel, copil de la țară, din Silezia, pe teritoriul actual al orașului Hynčice, Cehia, privea insistent cerul și stelele, a atras atenția unui preot local,

care i-a văzut potențialul academic și care l-a recomandat la școală. Mendel a intrat ca novice augustinian în 1843. Fericit, cultiva fuchsii și mazăre. La început, dorea doar să producă mazăre hibridă... dar, curiozitatea odată stârnită, în 1854, Mendel a efectuat un experiment major pentru a urmări transmiterea caracteristicilor ereditare în generațiile succesive de urmași hibridi. Folosind metode bine controlate și strălucit concepute, Mendel a lucrat timp de opt ani, cultivând mazăre și ținând notițe meticuloase. Observațiile sale stau la baza a ceea ce întreaga lume cunoaște astăzi ca **principiile moștenirii genetice**. Munca sa era prea avansată față de vremea respectivă, dar preotul și-a continuat experimentele științifice. Mendel avea să obțină recunoaștere postumă după ce oamenii de știință i-au reprodus rezultatele în secolul al XX-lea, ceea ce i-a adus titlul de „părinte al geneticii moderne”.

SPUNE-MI

Teodor GROZA DELACODRU
Scriitor, Serbia

Dintre flori cea mai aleasă
Spune-mi, floare de sulfină,
Când pleacă dorul de-acasă
De ce inima suspină?

Și mai spune-mi, mândră floare,
De ce ochiul mi se zbate,
Cine plânge-n mine oare
Cu silabe-ngândurate?

Crucea „Serviciul Credincios” acordată în 1924 unui subcomisar la Poliția de Frontieră Curtici

Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS
Arhivist, București

Urmare a raportului lui I. G. Duca, ministrul Afacerilor Străine, cancelar al

Ordinelor, nr. 36.310 din 1924, regele Ferdinand I a semnat în Sinaia, la 9 iulie 1924, decretul nr. 2.335, prin care acorda Crucea „Serviciul

Credincios” clasa a II-a lui Giulean Gheorghe, subcomisar la Poliția de Frontieră Curtici. Prin decretul amintit mai înainte, publicat în „Monitorul Oficial” nr. 180 din 19 august 1924, p. 9477, distincția atât clasa de mai sus, cât și Crucea „Serviciul Credincios” clasa I și Medalia „Serviciul Credincios” clasele I și a II-a, au mai fost conferite și altor persoane. Potrivit adeverinței de primire a brevetului și însemnelor Crucii „Serviciul Credincios” clasa a II-a, semnată la Timișoara, în 27 august 1924, Giulean Gheorghe s-a născut în 1 mai 1894, la Curtici, județul Arad și își avea domiciliul în aceeași localitate.

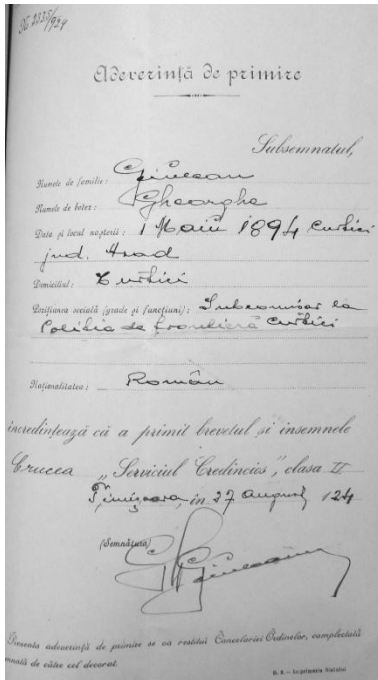
Prezentăm descrierea distincției onorifice, precum și reproducerile grafice care provin de la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 262/1924 (documentul și stema) și de pe site-ul <https://www.ordersandmedals.ro> (decorația).

Crucea „Serviciul Credincios”, instituită în anul 1906, cu ocazia sărbătoririi jubileului de 40 de ani de la urcarea pe tron a regelui Carol I, s-a conferit pentru a recompensa serviciile militare și civile aduse statului în toate ramurile activității publice.

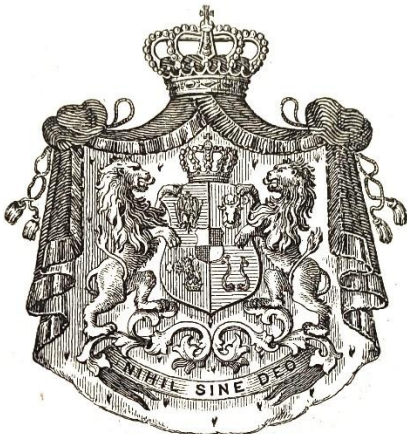
Conform *Regulamentului pentru instituirea Crucii și Medaliei „Serviciul Credincios”*, sancționat prin Decretul regal nr. 3.507 din 11 octombrie 1906 (aflat, sub formă de copie, la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 642), Crucea „Serviciul Credincios” cuprindea două clase: clasa I (de metal galben) și clasa a II-a (de metal alb). Crucea era o piesă de metal, cu diametrul de 32 mm și grosimea de 2,5 mm. Se prezenta sub forma unei cruci cu brațele egale și care se lăteau spre extremități, cu capetele terminate în acolade, încărcate, fiecare, cu câte o frunză de stejar; între brațe, raze convergente, descrescătoare de la mijloc spre margini.

Pe avers, pe centru, gravată în excizie într-un medalion rotund, se afla stema țării de la 1872 (fără pavilion), iar pe revers, de asemenea, într-un medalion rotund, între două ramuri de laur și de stejar, așezate circular și prinse jos cu o panglică, inscripția gravată tot în excizie, pe două rânduri: **SERVICIU / CREDINCIOSU**.

Crucea era surmontată de coroana regală de al cărui glob crucifer se prindea, printr-un inel, panglica de moar albastru-deschis, lată de 35 mm, bordată cu câte o dungă argintie pe fiecare margine.

Adeverința lui Giulean Gheorghe de primire a brevetului și însemnelor Crucii „Serviciul Credincios” clasa a II-a, semnată la Timișoara, în 27 august 1924.

Stema României de la 1872 (având culorile redată prin coduri convenționale).

Crucea „Serviciul Credincios” clasa a II-a (avers și revers).

Un portret al Elenei Cuza în colecțiile Complexului Muzeal Arad

Augustin MUREȘAN
Istoric, Arad

Unirea Principatelor Române la
24 ianuarie 1859 sub domnitorul

Alexandru Ioan Cuza, a stârnit o vie simpatie pentru românii din Transilvania, bucurie care a fost împărtășită și în zona Aradului¹.

La Complexul Muzeal Arad, tema Unirii din 24 ianuarie 1859 este bogat ilustrată prin documente, picturi, 3 piese tridimensionale și un număr de 14 piese bidimensionale. Toate aceste piese au fost subiectul unui interesant catalog, publicat în anul 1999².

Printre aceste piese originale se află și o pictură care reprezintă portretul Elenei Cuza (1825-1909), viitoarea soție a lui Alexandru Ioan Cuza cunoscută și

ca *Elena Doamna*. Această pictură în ulei pe pânză cu dimensiunile de ~ 81 x 63, 5 cm a fost achiziționată de către „Asociația Națională Arădeană pentru Cultura Poporului Român” în 1904, din Brăila³. Importanta achiziție ne dovedește faptul că Unirea Principatelor Române a avut un larg ecou în rândurile membrilor Asociației Naționale Arădene, înființată în 1863⁴. Nu se cunoaște împrejurările în care tabloul a ajuns la Arad⁵.

La începutul cercetărilor s-a scris că este „o pictură contemporană care o reprezintă pe Elena Cuza în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza”⁶. De asemenea, nu se cunoaște sigur autorul picturii. S-a opinat că ar fi vorba de artistul plastic italian Niccolo Livaditi⁷. Nici autorii catalogului nu l-au identificat. Ei au identificat faptul că tabloul reprezintă pe Elena Cuza și l-au datat: 1846-1856 (?)⁸. Astfel, în opinia acestora pictura datează cu puțini ani înaintea domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Ne raliem și noi acestei opinii⁹. Niccolo Livaditi a fost unul dintre cei mai de seamă portretiști care și-a desfășurat

¹ George Manea, „Ecoul Unirii Principatelor în părțile Aradului”, în *Flacăra Roșie*, Arad, an XXXIX, nr. 11089, din 23 ianuarie 1982, p. 2.

² Natalia Dascăl, Alexandru Braica, Dan Demșea, *Catalogul pieselor legate de Alexandru Ioan Cuza în colecțiile Complexului Muzeal Arad*, Arad, 1999.

³ Otto Greffner, „Documente care vorbesc de Unire...”, în *Flacăra Roșie* (Arad), anul XXXVII, nr. 10471 din 26 ianuarie 1980, p. 3.

⁴ Despre Asociația Națională Arădeană, vezi Ioan Bolovan, *Asociația Națională Arădeană pentru Cultura Poporului Român Între local, regional și național (1863-1918)*, Ediția a treia, revăzută și adăugită, Cuvânt înainte de Nicolae Bocșan, Prefață de Liviu Maior,

Cluj-Napoca, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2023.

⁵ Natalia Dascăl, Alexandru Braica, Dan Demșea, *op. cit.*, p. 1.

⁶ Otto Greffner, *art. cit.*, p. 3.

⁷ *Ibidem*. Niccolo Livaditi a fost pictor italian (n. 1802, Trieste - d. 12 iunie 1858, Iași).

⁸ Complexul Muzeal Arad, Muzeu Oraș, *Portretul Elenei Cuza, 1846-1856 (?)*, Iași (?), I: 81 cm; La: 63,5 cm. Ulei pe pânză, Nr. inv. 3509 (Natalia Dascăl, Alexandru Braica, Dan Demșea, *op. cit.*, p. 3).

⁹ Augustin Mureșan, *Un portret al Elenei Cuza în colecțiile Complexului Muzeal Arad*; <https://uzpr.ro/23/01/2026/un-portret-al-elenei-cuza-in-colectiile-complexului-muzeal-arad/> (accesat: 23.01.2026).

activitatea în Moldova. El era portretistul protipendadei Iașului¹⁰.

Nimic nu mă poate învinge

Vol. *Infecțați de iubire*, București, 2022

Toma ENACHE

Poet, Constanța

Nimic nu mă poate învinge.

Nici tu care ești boala mea de sânge.

Cel mai frumos spectacol este o
inimă care explodează,

dar niciun fotograf nu îl poate
surprinde.

Doar grupa mea sangvină e
compatibilă cu iubirea ta

și niciun doctor nu știe asta.

Tu știi?

Mitrie

Ioan TULEU

Istoric, Arad

L-am cunoscut pe Mitrie încă din copilărie. Pe când nici măcar nu mergeam la școală. El stătea cu familia în satul Cinte, unde mergeam la bunicii dinspre mamă, așa cum se obișnuia, să-i mai bucur și pe cei de acolo cu neliniștile mele. Casa familiei sale era în apropiere, pe ultimul rând de case orientat spre câmpul care cuprindea toată zarea, până la Șimand. Era normal să ne întâlnim și să ne jucăm împreună, mai ales că și el cu familia erau de confesiune penticostală, precum ai mei bunici, și eram de aproximativ aceeași vârstă. Mitrie era un băiat relativ liniștit, atâta cât putea fi un băiat de la țară atunci când toată lumea era a lui. Nu era mai zdravăn decât subsemnatul, nici pornit spre rele, nici mai deștept dar nici tolmoc nu era. Prin urmăre nu prea existau motive de dispută, pentru că eram foarte asemănători. Chiar săream în ajutor unul altuia în cazul în care altul, dinafară, își încerca puterile cu noi.

Mai târziu, aveam deja 14-15, ani ne-am reîntâlnit și la Arad, unde mă mutasem, împreună cu familia în cartierul Bujac Casa familiei lui Mitrie se afla la doar o stradă distanță, dacă săream gardurile ajungeam în cinci minute la el acasă. Dar, între timp, drumul vieții a luat-o în direcții diferite pentru fiecare. Mitrie a urmat o școală profesională, calificându-se în meseria de strungar, iar

¹⁰ Virginia Vasilovici, „Niccolo Livaditi, portretistul protipendadei Iașului”, în *Ziarul de Iași* din 12 iulie 2012, p. 7; vezi și Sorin Iftimi, „Niccolo Livaditi – viața și opera (1802-1858)”, în Sorin Iftimi, Corina

Cimpoeșu, Marcelina Brândușa Munteanu, *Niccolo Livaditi și epoca sa (1832-1858) Artă și istorie*, Iași, Editura Palatul Culturii, 2012.

subsemnatul, colegul lui de joacă în copilărie a urmat liceul. După terminarea școlii profesionale Mitrie s-a angajat la IMAIA, o fabrică de utilaje agricole din Aradul Noi. A ajuns la câștig mai repede decât mine, dar era atent cu banii, avea și mulți frați, așa că măcar din acest motiv a rămas modest, liniștit, un om de caracter. Eu am urmat liceul, apoi am continuat studiile iar familia mea s-a mutat în cartierul Pârneava, însă prietenia nu s-a întrerupt, ne mai întâlneam din când în când și mergeam în centrul orașului la o aracola sau varea la ștrand.

Pe la sfârșitul anilor 70 soarta ne-a despărțit definitiv, pentru că Mitrie a „fugit” în străinătate și a ajuns tocmai în Statele Unite. Nu era ceva neobișnuit, mulți bujăcani, de la Biserica penticostală „Gloria” au ales drumul Americii. Mulți ani nu am mai știut unul de altul. A venit și Revoluția, multe s-au schimbat, am ajuns și eu în America, tocmai în Arizona, în 1995, în vizită la vărul meu Ioan Valeriu Olariu din Cinte. Dar Mitrie era stabilit la New York, unde și-a construit o casă pentru numeroasa familie.

Dar iată că în vara lui 1996, pe când lucram la Biblioteca Județeană, sunt anunțat că mă caută cineva. Ies pe coridorul lung și pe cine-l văd? Pe prietenul meu Mitrie. Surpriză mare, ne-am îmbrățișat și bucurat de revedere, iar el mi-a explicat că a dat de mine după ce a întrebat la ziarul „Adevărul” pentru a afla pe unde lucrez, sau cum poate da de mine. I s-a răspuns că la Bibliotecă mă poate găsi. Avea fler prietenul meu. Era în ziua când fiul meu absolvea liceul la Moise Nicoară, așa că pentru început l-am invitat la festivitatea ce avea loc acolo, după care l-am invitat la mine acasă. Acasă la mine, desigur ne-am întins la discuții și abia acum voi

dezvălui motivul pentru care am ales să scriu de spre Mitrie. Iată ce mi-a povestit și relatez cu o anumită aproximație.

„Lucrez la New York într-o uzină, care fabrică diferite piese metalice, pe postul de mașinist. Sunt adică în meseria mea. Mașinist înseamnă că trebuie să mă pricep la toate mașinile ce se foloseau în atelierul meu: strung, freză, raboteză, sheping etc. Și mă pricepeam, nu știau ei mai bună meserie decât mine, deși când au auzit că vin din Europa de Est, din România comunistă, m-au privit cu neîncredere. Sigur, nu știau mai nimic despre această parte de Europă, doar lozinci de propagandă. Dar, după Revoluție au început să curgă știrile, mai ales cele negative, despre copiii străzii, câinii vagabonzi, cerșetorii fără adăpost. Într-o zi m-au provocat și au început să facă mișto de mine, că vin din țara oamenilor fără adăpost. Eram în pauza de masă, eram așezat pe o valiză, asemănătoare celor purtate în armată, în care păstram hainele, sculele personale, mâncarea etc. I-am lăsat să vorbească pe simpaticii mei colegi, să se simtă bine bătându-și joc de alții, dar la urmă am venit cu tromful, cum se spune, și le-am închis gura definitiv pe tema asta.

M-am sculat de pe valiză, am deschis-o și le-am arătat lipită pe interiorul capacului o pagină din New York Times pe care trona o fotografie mare ce înfățișa locurile de dormit de sub un pod a cerșetorilor din marele și bogatul oraș. Sub fotografie era și explicația care zicea că înfățișează o categorie de oameni abandonați sorții. „Fotografia asta este de aici, din orașul nostru”, le-am spus, cel mai mare și bogat din America. Decât să râdeți de România, mai bine vă legați de America”. Colegii mei nu au mai avut nici un fel de replică,

deoarece demonstrația era de necontestat”.

Acesta era Mitrie, așa cum îl cunoșteam, un om mai deștept decât mulți români cu școală care ne reprezentau pe acolo și nu erau în stare de a dărâma clișeele formate despre România, ba chiar le întăreau, devenind ei înșiși cerșetori. Era și este un om simplu, fără pretenții, dar înțelept și de mare caracter.

POETICA BALADELOR LUI ȘTEFAN AUG. DOINAȘ, CU PRINȚI ȘI SERVANȚI

Anton ILICA
Eseist literar

După lirismul purificat de narativ al generației interbelice (Blaga, Barbu, Arghezi, Pillat, Crainic, Tzara, Bacovia) – prin manifestări simboliste, moderniste, expresioniste, avangardiste -, o atitudine baladică însemna o recuperare a narativului pentru vitaminizarea poeziei. Propunerea înnoitoare venea din partea tinerilor intelectuali, seduși de prestigiul lui Blaga, de sincronismul lui E.

Lovinescu, criticul de autoritate al epocii, și de aspirația esteticului înspre autonomie, prin desprinderea din tendințele etice ori sociale ale conservatorismului poetic. Ion Negoitescu își întitulează apelul către Lovinescu *Ardealul estetic*, iar acesta vine dinspre Sibiu, unde s-a constituit ”Cercul literar”, alcătuit din studenți ai Facultății

de Litere și Filozofie, de la Universitatea din Cluj, evacuată aici în urma diktatului de la Viena.

În anul 1943, studenți sau aspiranți la studenție cu preocupări estetice se organizează în jurul ”Revistei Cercului literar”, la Sibiu, Radu Stanca publicând manifestul ”Resurecția baladei”. În rândul acestora figurau Lucian Blaga, Ion Negoitescu, Eugen Todoran, Radu Enescu, Deliu Petroiu, Ovidiu Cotruș, Ștefan Aug. Doinaș, Radu Stanca, Ioanichie Olteanu, Eta Boieriu, Cornel Regman, Nicolae Balotă și alți câțiva. Criticul literar Ion Negoitescu, în manifestul *”Ardealul estetic – o scrisoare către d. E. Lovinescu a Cercului Literar de la Sibiu”*, pledează pentru modernismul estetic în literatura română și susține primatul esteticul în valorizarea operelor literare. Lovinescu încurajează propunerea tinerei generații și chiar inserarea lirismului în scheletul epicului,

așa cum se preconizează în *”Resurecția baladei”*. Lirismului pur și detașarea acestuia de narativitate, i se opune baladescul arhaic, ca purtător ale unor mesaje corespunzătoare gustului contemporan. Ivirea tinerilor ”cerchiști” coincide cu disoluția intelectualilor vechi

și forfecarea avântului înaltei literaturi naționale. Tinerii pun elanul juvenil în salvarea culturii, așa cum au făcut ”junimiștii” într-o etapă precedentă, solicitând devotament, demnitate, inteligență, dăruire și fantezie creatoare.

Cel mai tenace dintre ”cerchiști” a fost ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, ale cărui balade s-au impus în literatura

română, în ciuda predominanței unei ideologii perfide și declarat patriotarde. Scriitorul arădean (originar din Caporal Alexa - Cherechi) a dispus de un talent narativ exploziv și de o bogată imaginație poetică. "Fiu de țăran, dar intelectual cu o cultură umanistă vastă și o conștiință estetică pe măsură, el este, în același timp, un spirit baroc, proteic și labirintic, dar și un apollinic goethean, iubitor al formelor perfecte și al Ideii platonice; un poet al cărui gust histrionic pentru metamorfoze și măști se traduce, de regulă, prin afectarea unor ipostaze «eleate», solemne și distante.", consideră Paul Cernat. El ține de grupul "băieților din Arad" (Deliu, Doinaș și Puiu Cotruș), după cum mărturisește criticul și romancierul I. Negoitescu. Deliu, născut la Nădlac, Doinaș la Cherechi și Puiu, orădean viețuind pe atunci la Arad.

Alegoriile lui Doinaș – veritabile **metafore narrative** – prind viață lirică într-o formulă de specie feudală – uitată – **balada**, sursă de meditație asupra condiției umane, expresie a considerațiilor estetice și a sensibilității derivată din mariajul dintre *narativitate* și *lirism*. La "resurecția baladei" a lucrat cu migală Ștefan Augustin Doinaș (ȘAD), chiar dinaintea "manifestului" "**Ardealul estetic** ...", el publicând "baladele" *Crai de ghindă* (1941), *Jucătorul de șah* (1941) și *Trandafirul negru* (1942). Mai apoi – ca stare de spirit literar modern -, mai dă literaturii opt balade între care *Elegie*, *Soarele și scoica*, *Mistrețul cu colți de argint*, *Regele, fiul copacului* și *Nunta*. Era anul 1945. Alte "balade" vor fi scrise sporadic, întreținând fascinația lirismului

narativ al autorului: *Balada schimbului în natură*, *Balada celor trei puncte de vedere*, *Funeraliile lui Demetrios*, *Alexandru refuzând apa* (1947), *Balada întrebării lui Persifal*, *Balada prințului nesărutat* și, ultima, în 1985, ***Vânătoare cu șoim***. Ștefan Borbély exprimă, cu generozitate, o coordonată a "baladei" doinașiene: „coregrafia elevată, subtilă, aristocratismul unui artist al nobleței, al existenței transformate în stil“. Baladele lui SAD sunt "un splendid spectacol barochist", rostește R. Voncu, dar cu mesaj reflectat în mentalul liric modern prin "joc camuflat sub masca sobrietății", "înțelesuri codificate", alegorie și parabolă, "măști lirice", duplicitatea vocii interioare". În culisele expresivității baladei, se regăsește burgul sibian cu aura sa germanică. Lui Doinaș i se alătură Radu Stanca, autorul unor balade expresive și realizate estetic: *Tristețea înainte de luptă*, *Lamentația poetului pentru iubita sa*, *Domnița blestemată*, *Capul de fată ori Turnul înecat*.

Prima scriere baladescă (*Crai de ghindă*) și ultima (*Vânătoare cu șoim*), dar și altele, inclusiv balada *Prințului din Levant*, au ca personaje un prinț și un servitor (creator și grămatic), înzestrați cu pasiunea vânătorii, "în tinerele vremuri fără nume". Mircea Moț realizează o comparație valorică între două dintre "baladele cu prinți", considerându-le arte poetice și cu relevanță în poematica scrisului (eseul ***Despre scrierea cu șoim***): *Mistrețul cu colți de argint* și *Vânătoarea cu șoim*. Care este povestea celor două "balade" ? Obsesia ***Prințului din Levant*** ("Un prinț din Levant îndrăgind vânătoarea ...") de a vâna "mistrețul cu colți de argint", în păduri nepătrunse, se

încheie cu sfășierea Vânătorului de către Vânat, acum mistreț cu colți *ca* argintul.

”îndrăzneț”, ”cu dispreț”, la iluzionării prințului, al cărui răspuns e simplu: ”Taci!”. Când ”fiara” îl umple de sânge,

Povestea vânătoarească exotică: ”păduri nepătrunse”, vânat misterios, săgeți de lemn, de fier, de foc, iluzionări, fiară ciudată etc. *Balada cu șoim* e povestea vânătorului, spusă în ”zori de zi, după isprăvile nebune ale stelelor”, iar vânatul e chiar șoimul pentru lăudărosul ”prinț mărunț în care se trezește-un împărat”. Scriind povestea cu ”aripa șoimului”, grămăticul operează corecturi de cuvinte, ca în final șoimul – cea mai destoinică pasăre de pradă – nu e ”supt de zare”, ci se află așezat ”aici pe mâna mea și scrie”. Arta înaltă cere sacrificiu și creativitatea consumă creatorul, așa ca mistrețul agresiv e protejat de măreția princiară (”Mai bine ia cornul și sună într-una./ Să suni până mor, către cerul senin./ Atunci asfinți după creste luna și cornul sună: însă foarte puțin”).

Peste mesajul artistic, tronează atmosfera iluzorie a picturilor clasicilor renascentiști, pasionați de vânătoare și de poveștile cu animale fioroase. Superbele metafore întrețin lirismul acestora și excelențele iluminări ale cuvintelor însuflețite de rânduirea lor într-un ritm de flaut și potriviri versificate, Servitorii exprimau rațiunea naivă a realității simplist-cotidiene: ei replicau ”istet”,

”târându-l sălbatic prin colbul roșcat”, El apucă să înțeleagă patima creatorului și pasiunea sa pentru ideal. Șoimul ”avea ochiul galben precum luna”, ”poftele mării cer/ cât nu e-n stare limba ei să guste”, ”visai să pui în locul stelei sus”/ ”obscura stemă a domniei tale!”, îl atenționează servul (n.n.). Orgoliul creatorului, ca soluție poetică, îl înalță mai presus de modestia condiției umane. Autorul e devorat de creație, în sensul în care moartea ”prințului” eliberează ecoul creației spre universalitate. Ș.a.m.d. Vânatul - ”mistrețul” și ”șoimul” - sunt simboluri ale tragismului creației. Căci întrebarea este ”cine este vânatul din balada ”vânătoare cu șoim”? Șoimul nu e săgeata de foc, de ex., e conștiința creatorului și harul acestuia, care veghează la valoarea artei și permanentizarea esteticii.

Stefan Aug. Doinaș este mult mai mult decât ”excelentul baladist poetic”. Deși a fost, alături de autorul piesei *Hora Domnițelor* (R. Stanca) promotorul neobaladei în literatura română, mai apoi, Doinaș a trecut la poeme abstracte, cu subtilități filozofice, completând imaginea unui scriitor ce a binemeritat titlul de Academician, Premii ale Uniunii

scriitorilor, Premiul European pentru Literatură (KOV). Cu siguranță, pe undeva pe la Gurahonț (unde a fost profesor o perioadă) se pot găsi înscrisuri de-ale lui Doinaș, cu atât mai mult cu cât se afla sub interdicția de apariție publică. Creațiile literare ale cerchiștilor sibieni ”i-au nemurit”, cum se exprimă atât de plastic Ana Sîrghie, având fiecare un drum predestinat ”spre aceleași pagini alese ale literaturii române”.

Aradul începutului de secol XX. Petrecerea costumată a Reuniunii Femeilor Române

Horia TRUȚĂ
Istoric, Arad

Sala mare a Cazinei era bine aranjată și împodobită atent. Ramurile de brad împletite cu panglici colorate și baloane, ce atârnav sub plafon și pe albul pereților curățați și spoiți în toamnă de pictorul de odăi Guttman îi dădeau un aspect sărbătoresc. În frontul sălii domina inscripția Trăiască femeia română sub care era atârnat portretul unei țărănci strânsă în fota cu tricolor și caierul pe șold. Cele patru oglinzi mari din cristal cumpărate direct de la fabrica lui Edmund Bauer și lampioanele tricolore ce înconjurau tavanul completau recuzita festivă. Pe scena de sub portretul feminin, unde mai ieri diletanții români memorau textele învățătorului Nicolae Ștefu din Pârnea, pentru un viitor spectacol de teatru, ședea muzicanții. Erau gata de muncă, cu ochi pătrunzători, scilicicioși și negri asemenea demonilor. Acordându-și

instrumentele, discutau în șoaptă atenți la eventualele observații ale aranjorilor din preajmă. Scaune din lemn, solide, alese din expoziția fabricii A. Vincze, capitonau pereții ca un șir decorativ. În mijlociul sălii un grup de tineri elegant îmbrăcați, cu fața veselă, care mai de care mai sprinten, ascultau povețele ober-aranjorului dr. George David. Om cu experiență, membru al cunoscutei case de avocatură Chirtop, acesta cunoștea lumea bună a orașului și obiceiurile evenimentelor de acest fel. Toți treceau prin emoțiile generate de ultimele pregătiri ale mult doritului și așteptat bal al fetelor costumate. Se știa doar că petrecerile anuale ale românilor echivalau cu o sărbătoare națională, fiind locul de întâlnire al familiilor fruntașe din mai multe comitate, unde bărbații se retrăgeau să facă politică iar fetele însoțite de mame-gardiene sau de rude apropiate erau scoase în lume. Se făceau cunoștințe, fetele putând fi curtate, desigur în manieră elegantă, cu prăjituri, bomboane fondante și fructe exotice, astfel că în urma acestor evenimente erau anunțate și căsătorii. Veneau tineri de perspectivă, se prezenta și viitoarea elită românească: preparanți, teologi, studenți sosiți în vacanță, cadeți ai școlilor militare, oameni care erau la începutul profesiei și care-și puteau mai ușor împlini rostul în sânul unei familii onorabile. Printre ei mai puteai zări învățători, avocați, consilieri, ofițeri, funcționari la stat ori în stabilimente sau chiar pe majordomul corpului de armată. Ca și altădată, printre invitați se aflau fruntași români, deputați în Dieta din Budapesta, acționari la banca Victoria, membri ai corpului învățătorilor, sau trimișii Episcopului Ignatie Papp, care nu uitau să mai doneze niște bani. Desigur își vor face apariția și redactorii „Tribunei”:

Ioan Brânda sau Gheorghe Demeter, nelipsiți de la asemenea evenimente.

De data aceasta totul se făcea în favoarea Școlii de fete de curând inaugurată pe Teleky ut. Aflat sub atenta îndrumare a profesorului Petru Pipoș, institutul aduna bani într-un cont special destinat începerii lucrărilor noii clădiri, pe strada Deak Ferenc, după modelul Școlii din Sibiu conduse de Partenie Cosma, unde dominau cursurile de țesut cusături românești și menaj. Desigur se mai conta pe oarece sume din Fondul Preoțesc și daniile generoase ale lui Emanoil Ungureanu, dar mai ales pe ajutorul mecenatului Vasile Stroescu, un basarabean bogat dar sensibil la nevoile școlilor românești din Ungaria.

Pregătirile pentru bal au început cu mult timp înainte, fiind motiv de agitație și emoții, deopotrivă pentru mame și fiicele ieșite din prima adolescență. Bărbații, mormăind mai mult pentru sine, trebuiau să facă față cheltuielilor, dacă voiau să-și mărite fiicele. Urmau vizite la croitorese, case de modă, bijutieri urmate de consultarea revistelor de specialitate și a fotografiilor de nuntă, discuții cu damele de la oraș mai pricepute în ale înzestrării cu toalete adecvate: rochii, blănuri, gulere, mănuși, pălării, bijuterii, evantaie, carnețele de bal cu creionas etc. Nu era rău dacă se exersau pașii și prin una din școlile de dans la Czeka Baba de pe strada Teleky, Temes Adalbert din Varosliget (Pădurice), sau Hess Friederch care ținea lecții în Casa Corpului Industriașilor.

E iarnă, început de februarie și s-au făcut orele 8 seara. Prima sosește amfitrioana, doamna prezidentă Letiția Oncu, consoarta directorului Băncii Victoria. Prestigiul ei a crescut în ultima vreme de când soțul ei, Nicolae Oncu înconjurat de noii săi prieteni, tinerii oțeliți grupați jurul Tribunei, a devenit

influent nu numai în lumea economică românească ci și în cea politică. Era însoțită de Hermina Popovici Desseanu, fiica Ioan Raț, protopopul Aradului, măritată și ea cu un cunoscut avocat. Politețea cerea să fie de față la primirea oaspeților. La intrare ober-aranjorul George David, înconjurat de ajutoarele sale june o întâmpină cu un zâmbet întărit de frumoase cuvinte dinainte potrivite. O invită spre orchestră punându-i în brațe un buchet de trandafiri roșii comandat la grădina artificială a lui Papp Samu și un ordin de dans cu o emoționantă dedicație scrisă de tânărul poet Teodor Roxin absolvent seminarial din Micherechiu. Evident tulburată amfitrioana citește ca pentru sine versurile pline de sensibilitate: „Răpiți de clipele sublime\ Ce-n noaptea asta ne distrag\ Un semn al osebitei stime\ Vă oferim aici cu drag.\ Sunt flori ce-n taină din potire\ Exaltă-un minunat parfum\ Noi vi le dăm spre suvenir\ A nopții vesele de-acum.\ Deci mult stimată prezidentă\ Rugându-Vă să le primiți\ Dorim cu inima ferventă\ Ca întru mulți ani să trăiți.”

O merită, fiindcă doamna prezidentă, o știe toată lumea, e sufletul Reuniunii. Tot ce s-a făcut prin doamna prezidentă s-a făcut. Și când tinerimea îi aduce elogii la intrare, e semnul cel mai vădit că meritele venerabilei matroane sunt recunoscute și dacă altfel nu e cu putință, junii își arată recunoștința printr-un buchet și o dedicație în versuri simțite.

Zgomotul asurzitor al trăsurilor ce goneau pe strada de curând pietruită cu rocă adusă din Aciuța, anunța sosirea oaspeților delicați, iar printre gentilii aranjori s-a născut o fugă nebună, întrecându-se în oferirea brațului frumoaselor doamne și domnișoare, îmbujorate și stingherite în propriile emoții. Tinerii domni apar discret intrând

mai puțin zgomotos în atmosfera plină de fast. Se caută din priviri cunoscuții, se sărută mâinile doamnelor și se rostesc cuvinte de complezență. Sunt îmbrăcați după moda imperiului, în cămăși albe cu lavalieră, costume din stofă de culoare închisă, cu vesta din același material. Nu lipseau mănușile albe și bastonul care dădeau nota de distincție, necesară evenimentului.

Nu a trecut mult și vasta sală s-a umplut de culoare, iar aerul proaspăt, înmiresmat de cetină s-a încălzit. Garde-damele, ocupând scaunele de lângă pereți scrutau atent mulțimea și cu un zâmbet exersat răspundeau salutarilor. Se aplecau spre stânga și dreapta interesându-se despre unii mai puțin vizibili în societate, care și cine, dar mai ales al cui este. Drăgălașele domnișoare, toate costumate popular, au înconjurat sala braț la braț, privindu-se una pe alta de sus până jos, examinând profesional diferitele costume românești purtate cu distincție. Și nici că s-a aranjat până acum o petrecere mai elegantă și mai bine succeasă ca cea din prezent. Anul trecut ținuta cuprindea veșminte comandate la cunoscute modiste din Arad, Timișoara, Seghedin, Gyula, Sibiu sau Oradea. Rochii lungi, albe, roz, albastru, galben, cu volănașe, dantele și panglici. Unele dintre ele așa cum erau Iuliana Raicu din Pârneava, surorile Melania și Lucreția Ionescu, fetele notarului din Vârfurile, sau Domnica Borza din Abrud, cunoșteau chiar moda balurilor Societății Petru Maior din Budapesta. Mai știau că acolo, după petrecere, românii se întâlneau la capela ortodoxă română a Fundației Emanoil Gojdu de pe Kiray utca, iar preotul Bogoevici, la sfârșitul slujbei, conform unui vechi obicei românesc oferea enoriașilor, în afară de anaforă și câte un

păhărel de țuică sau vin adus special de la Miniș sau Mocrea.

De data aceasta, stăpâna veacurilor, moda sfârșitului de secol a dispărut la tinerele fete, căci toate sunt înveșmântate în costume românești care nu și-au schimbat fasonul față de cel original. Cel mult, pe ici colea, a mai fost adăugată câte o cusătură nouă ori înfrumusețat cu câte o panglică tricoloră. Aparent unitare, ele prezentau diferențe sesizabile ochiului doar prin cromatică și ornamentațiile țesute ori aplicate. Cele mai multe damicele aveau costume din diferite ținuturi ale României. Cămășile albe brodate erau croite în forme puțin diferite, dar felurimea catrințelor dată de culoare și fluturii multicolori aplicați cu gust, era uimitoare. Se puteau recunoaște costumele de Ineu, completate cu cisme roșii din piele dubită, cele din Podgoria Miniș-Măderat, pe urmă poalele din Vărădia și Bârzava. Veșmintele din Seliște, pe cât de simple, pe atât erau de elegante. Apoi cele din Buciumani, din părțile Branului, Țara Moșilor, câteva din Banat și unul din Maramureș. Mai ales acesta din urmă atrăgea atenția și invidia celorlalte. Era purtat de Florentina Șuluțiu, mezina preotului din Botiza, venită la unchiul său, funcționar în Arad. Mânecile încrețite la umăr și răscroiala pătrată a cămășii scoteau în evidență zgarda din mărgel de la gât. Nici catrințele nu erau ca celelalte. Țesute în dungi late orizontale suprapuse se recunoșteau prin culorile tari ale lănei vopsite în roșu, verde, galben, mov, sau portocaliu. Baticul înflorat și opincuțele din piele de porc bine tăbăcită, îi completau fericit ținuta, chiar dacă acestea îi micșorau statura. Fetele notarului din Vârfurile, surorile Melania și Ionescu purtau costumele făcute la Hălmagiu, de Rusalina fata unor vechi nobili din Zărand

cu proprietăți la Șoimuș și Covăsânț, care s-au îmbogățit din încasarea vămilor la poduri și comerțul cu sare. Erau aceleași haine care au fost purtate cu un an în urmă la Sinaia, unde la invitația Marilinei Bocu, fiica primarului, au fost de față la serbările primirii de către perechea regală a României Carol I și Elisabeta, a Principelui moștenitor al tronului austriac, Francisc Ferdinand și a consoartei sale Sofia. Întâmplarea ce a urmat atunci le-a rămas amândurora în memorie. În timp ce priveau fascinate spectacolul, nu au observat apropierea înaltului oaspete austriac, care i-a adresat Melaniei în nemțește cuvinte de laudă la adresa costumului și a frumuseții ei. I-a răspuns în germana însușită la Klosterul maicilor Notre Dame din Timișoara, unde învățau limba Vienei fete de diferite etnii, că de fapt ea este supusa majestății sale fiind româncă din Transilvania. Scurtul dialog continuat în ungurește, a făcut vâlvă chiar și în părțile Aradului fiind comentat atât de Aradi Kozlony cât și de alte gazete din Ungaria. Unele au scris articole de fond acide în timp ce publicația Neamul Românesc a pus o picătură de venin, spunând printre altele, că domnișoara Melania Ionescu vorbește cu alteța sa, în limba tuturor osândelor.

Frizurile gingașelor costumate erau uniforme. Una ca alta cu părul lăsat să cadă pe spate, câteva în cosițe împletite, altele cu bucle ușor ondulate cu fierul încălzit în jar, întărit cu apă și zahăr ori decorat cu panglici late tricolore, Piepteni și agrafe lucitoare luate din târguri, completau ornamentale ordonând șuvițele răzlețe.

Unele gard-dame erau îmbrăcate special la Casa de mode Kopetko Karoly cu atelierul în Palatul minorităților, sau în salonul Lazar Cz. de pe Vorosmarty ut, unde puteau să-și comande și pălăriile. Pe

ici colo se observau ghetе înalte făcute pe măsura piciorului în atelierul Aconiu. Șiretele împletite special erau trecute prin ținte metalice ascunzând ciorapii fini luați din magazinele Bogyo de pe Deak Ferenc. Câteva au folosit produsele Melanogene sau Hair Regenerator preparate special pentru prefacerea părului în culori plăcute auriе, negru sau brun, create de spițerul Foldeș Kelemen în laboratorul din Arad. Majoritatea degajau o ținuta mândră și distantă, ecouri ale educației șlefuite, distinse și manierate din societatea imperiului. Nu lipseau doamnele Luțai și Chicin din Nădlac, Ciorogariu, Iercan, Șiclován, Karacson din Pecica, apoi doamnele Raicu, Pop, Popoviciu, Furdui, Lobonț din Arad și multe altele din mai multe comitate.

Printre invitați și-a făcut apariția și fotografu Weisz Hugo, cel care ilustra câteva ziare ungurești din oraș. Era însoțit de tânărul inas care monta aparatura de curând adusă din Viena. Văzându-l, câteva grupuri nerăbdătoare așteptau deja să fie trași în chip. Știau, că peste o săptămână imaginile imprimate pe cartoane încărcate cu filigrane asemenea biletelor de bancă, vor putea fi scoase din atelier înprospătând evocarea acestor clipe de vis. Pozele erau scumpe, deși nu ieșeau atât de proaspete ca în studioul de pe Andrassy ter, dar invenția avea succes.

Terminând inspecția sălii iar damele găsimdu-și locul pe scaunele din margine, a început un scurt concert și teatru: câteva poezii naționale și cântece, pregătite de preparanți și studenții seminariali. Din repertoriu, desigur nu putea lipsi Mihai Eminescu. Invitată pe scenă Florentina Șuluțiu a citit versurile Luceafărului copiate dintr-o gazetă, iar Lucreția Ionescu a declamat cu simțire poezia Doina, care a stors aplauze repețite. În replică, tânărul avocat Iustin Marșieu,

fiul unui cunoscut cojocar din Socodor a comentat cu malițiozitate spectacolul diletanților, adresându-i Melaniei Ionescu mesajul că în mod sigur tatăl ei, notarul din Vârfurile va avea de suferit din partea autorităților ungare, ceea ce nu s-a adevărat.

Cam pe la orele nouă, în frunte cu prezidenta Letiția Oncu, jocul a început cu hora. Un cerc rotund ca soarele, în care dansatorii se mișcau în pas ritmat cu brațele îndoite și ridicate de la cot peste umeri într-o nesfârșită succesiune a degetelor. Rânduri, rânduri, perechile care trecuseră de 80 se aruncau în farmecul valsului legănat, al tangoului lent, întrerupte de câte o țarină moțescă, romana, polca, ardeleana sau cvadrilul. S-a jucat și ceardașul și de ce să nu se joace, dacă au fost invitați și unguri. Unele își ritmau pașii uzând de exercițiile făcute acasă, la horele din sat, sau în școlile de balet din centrul orașului. În cea mai bună animație și cuprinși de clipele pline de farmec, așteptate de săptămâni bune, s-a succedat ordinea de dans până în miez de noapte. Perechile se schimbau cu învoiala mamelor atente la carnețele de dans, gesturi și mimică.

După câteva ceasuri bune... pauză.

În tropicala căldură a mulțimii, adunați în jurul unei mese lungi, fiecare dansatoare la stânga cu cel care a putut să cucerească locul râvnit, înțelegându-se mai mult prin semne și mai puțin prin vorbe, căci gard-damele erau numai ochi și urechi, atente la orice mișcare și cuvânt exprimat de tineri. Muzicanții se odihneau și ei, în jurul unei mese lăturalnice, anume pregătite. Dar nu mult, pentru a-și relua activitatea cu niște cântece de ascultare:..... s-au nu mă abandona . Da nu mă abandona , o gândeau și doreau mulți din cei prezenți. Mai trebuia parcurs ordinul de dans de după pauză, făcut de

prezidentă și urmat de toți cei de față. Orele trec repede una după alta, iar gard-damele se apropie de garderobă, căci ceasul bătuse șase, iar zorile dimineții așteptau să salute la fereastră. O sărutare de mână, un compliment, locul fericirii devenind al amintirilor plăcute. Dar poate cine știe...

Sobița, ca bagaj local

Carina A. BABA
Scriitor, Arad

„Satul românesc nu este doar o realitate geografică, ci o stare de spirit.” Ernest Bernea

Volumul *Sobița, ca bagaj local* se înscrie în demersul monografic al Floricăi R. Căndea, dedicat satului Macea. Lucrarea continuă linia volumelor anterioare, *Cuvântul, ca bagaj local* și *Bucătura, ca bagaj local*, completând astfel o trilogie ce documentează patrimoniul cultural, lingvistic, gastronomic și spiritual al comunității.

Volumul are caracterul unei mini-monografii, reunind într-o viziune coerentă aspecte istorice, geografice, etnografice și memoriale. Prin limbajul său sobru, dar cald, autoarea conferă textului o dublă dimensiune: documentară și afectivă.

Autoarea îmbină metodele tradiționale ale monografiei locale cu observația etnografică directă. Textele adună informații din surse variate: arhive locale, inscripții, toponime, mărturii orale, portrete ale unor locuitori și descrieri de ritualuri.

Abordarea are un caracter interdisciplinar — între istorie, geografie culturală și antropologie rurală — ceea ce transformă volumul într-un model de cercetare a unei comunități rurale din vestul țării. Fiecare capitol oferă o incursiune în specificul satului Macea, punând accent pe relația omului cu spațiul, cu tradiția și cu memoria colectivă.

Volumul se evidențiază prin mai multe însușiri:

Rigoare documentară și bogăție de resurse locale. Volumul oferă o imagine amplă a identității comunității, valorificând date și mărturii care altfel s-ar fi pierdut. Documentele și relatările sunt integrate cu grijă într-un discurs coerent.

Sens etnografic și expresivitate. Portretele și descrierile de ritual dau vieții rurale o voce autentică, redând ethosul unei comunități care își trăiește istoria cu demnitate.

Unitate conceptuală în cadrul trilogiei. Prin asocierea simbolică a sobiței — centrul casei și al căldurii — cu noțiunea de „bagaj local”, volumul capătă o profunzime aparte: sobița devine metafora memoriei colective, a legăturii dintre trecut și prezent.

Valoare de patrimoniu. Lucrarea funcționează ca o arhivă vie a satului, aducând împreună limbajul, obiceiurile, ritualurile și oamenii într-un tot coerent. Este o contribuție notabilă la conservarea identității culturale locale și la transmiterea acesteia către generațiile tinere.

Prin modul de organizare a informației și prin atenția la detaliu, *Sobița, ca bagaj local* depășește statutul unei simple evocări sentimentale, devenind o lucrare de interes pentru cercetători, muzeografi, profesori și toți

cei preocupați de studiul culturii tradiționale.

Volumul îmbină dimensiunea academică cu una poetică și confesivă, realizând un echilibru rar între rigoare și sensibilitate. În același timp, oferă un model de monografie locală care ar putea fi replicat și în alte comunități, contribuind astfel la cartografierea spirituală a spațiului rural românesc contemporan.

Așadar, *Sobița, ca bagaj local* este o lucrare de referință pentru studiile de patrimoniu local și pentru antropologia rurală arădeană. Prin bogăția de informații, profunzimea observațiilor și tonul cald, dar lucid, Florica R. Căndea reușește să redea esența unei lumi în care tradiția nu este doar amintire, ci formă de existență. Volumul continuă, cu deplină maturitate, proiectul „bagajului local” și se impune ca o contribuție valoroasă la literatura etnografică și memorialistică românească actuală.

INTERPRETĂRI LA GUTENBERG

Ceala, așezare străveche de pe vatra Aradului: din preistorie la cuceririle romane

Mihai HANDARIC
Teolog, Arad

Introducere

Prezența comunităților umane în zona Aradului inclusiv din Ceala se pierde în negura vremii. Acest lucru dovedește că în zona geografică la care noi ne referim, oamenii au fost în permanență martori la evoluția istorică a umanității.

Pentru că zona Aradului a devenit ulterior parte integrantă a Creștinismului, care are Biblia ca și Carte Sfântă, putem spune că oamenii din zona Aradului – inclusiv din Ceala, au fost martori la marile evenimente biblice care au marcat istoria mântuirii omului. Generațiile de neamuri (traci, sciți, celți, daci, romani, goți, etc) care au populat vatra Aradului de-a lungul istoriei, au fost contemporani cu evenimentele salvatoare inițiate de Dumnezeu. Aceștia au trăit în vremea patriarhilor poporului Israel – Avraam, Isaac, Iacov (Israel) din Epoca Bronzului (Cărțile lui Moise), însoțind apariția și evoluția poporului Israel din Epoca Fierului (regele David). De asemenea, locuitorii din zona Aradului au fost contemporani cu Hristos – Fiul lui Dumnezeu, cu Biserica Primară. Au intrat în relație cu romanii – care L-au răstignit

pe Hristos, și care ulterior s-au convertit la Creștinism. Au avut parte de vizita lui Constantin cel Mare, împăratul care a schimbat radical statutul Creștinismului prin Edictul de la Milano (313 d.H.), a prezidat Primul Conciliu de la Niceea din 325 d.H. și care a venit în anul 334 d.H., în zona Aradului pentru a-i înfrânge pe goți și pe sarmați.

Ceala și zona Aradului în perioada preistorică

În zilele noastre, în Pădurea Ceala pot fi urmate mai multe trasee care pot duce „la obiective turistice, unele mai cunoscute, altele mai puțin sau deloc, cum este Cetatea Ceala” („Comoara ascunsă din Pădurea Ceala,” în *NewsAr.ro*, <https://newsar.ro/comoara-ascunsa-din-padurea-ceala>. Accesat 20 ianuarie 2026.)

Dacă vom analiza subiectul menționat în titlul articolului nostru, vom observa că după cronologia stabilită de istorici, putem plasa perioada începuturilor așezărilor umane din Ceala în perioada preistorică. Putem vorbi despre așezări umane pe vatra Aradului încă din perioada Preistorică și din Antichitate! Despre așezările umane care au existat în antichitate, cercetările au descoperit urme referitoare la o campanie de vânătoare din Munții Zărandului al unei cete de vânători, cu aproximativ 40000 de ani în urmă.

Săpăturile arheologice realizate începând cu secolul al XIX-lea și până astăzi, din zona Aradului demonstrează că aici au existat continuu comunități umane începând din Epoca Pietrei până în prezent. După anumiți cercetători, descoperirea unor obiecte pe strada Andrei Șaguna, în zona orașului vechi, datează din cca 40000 î.H. Este vorba despre 70 de vârfuri, de răzuitoare, dălțițe

și lamele cioplite în piatră dintr-o rocă bazică.

De asemenea, s-a descoperit o așezare pe malul nordic al Mureșului, considerată prima așezare umană din această zonă, ce datează din mileniul al V-lea î.H., din perioada dinaintea civilizației indo-europene. Cercetările arheologice arată că în mileniul IV î.H., au fost stabilite mai multe așezări umane pe malul stâng al râului Mureș.

Dovezile arheologice descoperite, „atestă prezența în această zonă a unor mici așezări aflate pe grindurile, meandrele și numeroasele brațe ale Mureșului, precum și în pădurile ce populau zona, așezări ce erau locuite de un număr mic de oameni a căror ocupație era vânătoarea și pescuitul... Astfel de habitate sunt semnalate în Pârneava în perioada paleoliticului superior; apoi în Bujac și Micălaca din eneolitic; în Gai, Grădiște și Micălaca din neolitic; ca în epoca bronzului să fie semnalată prezența omului în Arad, Aradul Nou, Bujac, Gai” (George Lanevsky, Cătălin Hanceș, *Studiu istoric și urbanistic arhitectural al Municipiului Arad. Jud. Arad. Studiu de fundamentare pentru P.U.G. Municipiul Arad, Arad, 2022*, p. 19).

Ceala în Epoca Bronzului și Epoca Fierului

În perioada 2500-1200 î.H., au existat așezări umane din perioada bronzului, în zonele Gai, Bujac, Aradul Nou și Grădiște. S-au descoperit depozite de bronzuri care datează din perioada 1000 î.H.- 800 î.H. Este vorba despre așezări scitice în Arad – la “Astoria,” în Arad-Gai și în Arad-Ceala. Specialiștii menționează un număr mare de situri arheologice, printre care Cetatea Ceala, Incinta din NV-ul UAT-ului din epoca Bronzului, și situl de pe malul Mureșului la Trei Insule

(George Lanevsky, Cătălin Hanceș, *Studiu istoric și urbanistic arhitectural al Municipiului Arad*, p. 162).

Alexandru Mihalca amintea în cartea *Aspecte din istoria agrară a județului Arad, partea I – până la Marea Unire din 1918*, că în zona Aradului avem dovezi ale prezenței așezărilor umane, din epoca bronzului – începutul mileniului al II-lea, în 12 localități, printre care Pecica, Nădlac, Semlac, Bujac, Pâncota, etc., (Alexandru Mihalca, Avram Crăciun, și Gheorghe Chiper, *Aspecte din istoria agrară a județului Arad, partea I – până la Marea Unire din 1918*, Arad, editată cu ocazia Celui de-„Al XV-lea Simpozion Național de Istorie și Tetrologie Agrară a României, 1995).

Strabon în secolul I î.H., vorbește în cartea sa *Geografia* despre prezența în teritoriul dacilor a așezărilor pe cursul râului Mureșul, printre care vom aminti și zona Ceala. El afirma că „prin țara lor curge râul Marisos, care se varsă în Dunăre. Pe aceasta își făceau romanii aprovizionările pentru războaie. Ei numeau Danubius partea superioară a fluviului și cea dinspre izvoare până la cataracte. Ținuturile de aci se află, în cea mai mare parte, în stăpânirea dacilor” (Strabon, *Geografia – VII, VII,3,13*, în *Enciclopedia Dacica*, www.enciclopedia-dacica.ro. Accesat 24 ian 2026).

Din punct de vedere politic, în jurul anului 70 î.H., regele Burebista a avut un rol deosebit în formarea statului centralizat al dacilor, care includea și zona Aradului. Un mare tezaur, din secolele III-I î.H., care conține un număr de 729 de monede dacice de argint a fost descoperit la Șilindia, în județul Arad. De asemenea, dacă luăm în considerare descoperirile făcute „pe baza săpăturilor de la Arad-Ceala și Cicir, se pot formula o serie de concluzii privitor la populația dacică și

cultura lor materială... din spațiul de formare și locuire a dacilor... Strămoșii noștri aveau deja așezări mari ca cea de la Șanțu Mare, lângă Pecica” (Pantea, Maria Alexandra, Colta Elena Rodica, „Orașul Pecica,” în Sorin Bulboacă, Doru Sinaci, *Dicționarul istoric al localităților din Județul Arad, vol. I*, Arad: Editura Gutenberg Univers, p. 532-533. Și Alexandru Mihalca, *Aspecte din istoria agrară a județului Arad, partea I – până la Marea Unire din 1918*, p. 7-9).

Regiunea Ceala în mileniul I î.H.

Deși în perioada civilizației indo-europene au fost stabilite mai multe așezări umane prospere pe ambele maluri ale Mureșului - în Epoca Bronzului, în mileniul al III-lea î.H., totuși apogeul evoluției comunităților umane în această zonă s-a petrecut prin anul 1000 î.H.

A fost descoperită pe linia ferată Arad-Ceala, o așezare în dreptul celui de-al treilea canton, pe o suprafață de 10 ha, care aparține celei de-a doua perioade a epocii fierului.

Dovezile confirmă existența primelor așezări dacice prin mileniul I î.H. Pe la mijlocul primului mileniu în această zonă s-a stabilit un grup de sciți, care au fost însă asimilați de către daci. În acea vreme Valea Mureșului era una din porțile de intrare a triburilor de celți în Transilvania.

În secolele IV și III î.H., celții se stabilesc pe ambele maluri ale Mureșului, în apropierea comunităților dacice! În final ei au fost asimilați de daci. În regiunea Aradului s-au descoperit depozite de bronzuri, la hotelul Astoria, așezări ale sciților în Arad - Ceala și în Arad-Gai, care datează din perioada 1000 – 800 î.H. (George Lanevsky, Cătălin Hancheș, *Studiu istoric și urbanistic*

arhitectural al Municipiului Arad, p. 19,143).

S-au descoperit mai multe cioburi din perioada dacilor, care datează din epoca Latene – epoca târzie a fierului 450 î.H. - 25 î.H. S-au găsit și două cuptoare de olar și o monedă din perioada republicii romane – datată din 49 î.H. Pe linia ferată Arad-Ceala s-au descoperit patru vase de lut din perioada dacică, ce datează tot din perioada a doua a fierului – epoca Latene.

Așezări din Pădurea Ceala în perioada cuceririlor romane

În anul 102 d.H., romanii au discutat mai multe cetăți de pe Valea Mureșului, intrând și în Câmpia Aradului. Cercetările au dovedit că în Arad au existat așezări umane în perioada cuceririlor romane din vremea lui Decebal. Mărturie stă așezarea dacică din Micalaca, care a fost cucerită de romani în anii 101-102 d.H. În cea de a doua campanie militară, romanii au continuat cucerirea unor așezări din nordul Mureșului, care au fost anexate la Provincia Dacia. Romanii au construit un fort în care s-a instalat Legiunea a IV-a Flavia Felix.

Decebal recucerește Câmpia Aradului între anii 103-104. Însă Traian inițiază cel de-al doilea război împotriva dacilor, între 105-106, când probabil că a recucerit Câmpia Aradului. Deși avem puține dovezi arheologice din această perioadă, totuși în Aradul Nou s-a descoperit cărămidă cu ștampila Legio III Flavia Felix. Aelius Hadrianus reorganizează Dacia, nu include zona Aradului în provincia romană.

De-a lungul timpului, în această zonă s-au făcut săpături arheologice care confirmă existența așezărilor umane în perioada antică și medievală. În Pădurea Ceala s-a descoperit o așezare de 35 ha

nefortificată pe Calea Bodrogului, care datează din perioada secolelor III -V d.H.

În zona Cetatea Ceala s-au descoperit obiecte care datează din perioada cuceririi romane. Este vorba despre un opaiț de lut și două monede de argint care aparțin de perioada domniei împăratului Aurelian.

Au fost scoase la iveală căni mari și mijlocii cu o singură toartă precum și anumite vase pentru provizii, ornamentate cu motive în zig-zag lustruite pe gâtul și buza vaselor. Aceste obiecte datează din secolele III-V d.H.

S-a constatat că la începutul mileniului și până la cucerirea dacilor de către romani, existau așezări dacice în Arad-Ceala, Aradul Nou, Arad-Bujac, Vladimirescu (Vladilact).

În perioadă 119-271 există mărturii ale prezenței așezărilor dacice în Ceala, Teba, Aurel Vlaicu, Arad – Centru, Grădiște, etc. În perioada 166-180 au avut loc războaiele marcomanice, când sarmații din zona Mureșului inferior și din Câmpia Aradului.

În regiunea Cetății Ceala au fost descoperite monede romane și ceramică datând din perioada Romană (Indicator turistic - „*Cetatea Ceala – Ceala Fortress.*” Parcul Natural Lunca Mureșului, ianuarie 2026). Avem mai multe mărturii ale prezenței romane în zona Aradului. S-au descoperit la Aradul Nou, la Bulci și la Bodogul Vechi cărămizi romane cu sigiliul legiunii a IV-la Flavia Felix și Legiunea a V-a Macedonica, etc., Au fost găsit tezaure monetare de denari imperiali romani la Covăsânț, Pecica, precum și vestigii de obiecte ale cultului roman, fragmente de ceramică, stele funerare, opaițe, fragmente de obiecte din sticlă descoperite la Ceala, Cicir, Vladimirescu și Sântana.

De asemenea avem valul de pământ – *șanțul roman*, care vine din sudul Mureșului, „pe la Pișchia - Fibiș – Mașloc – Alioș – Zăbrani – trece Mureșul pe la Sâmbăteni, apoi Cuvin – Covăsânț - Șiria – Pâncota, în depresiunea Arandului pe linia Iercoșeni – Mănerău-Rpsig-... și în continuare spre Beiuș, făcea ... parte din sistemul de fortificații romane pentru a asigura apărarea căilor de acces spre zona auriferă a Munților Apuseni în cazul unui atac al Dacilor liberi sau iagizilor” (Alexandru Mihalca, *Aspecte din istoria agrară a județului Arad, partea I – până la Marea Unire din 1918*, p. 9).

Cetatea Ceala după retragerea romanilor din Dacia

După retragerea romanilor în 271, în vremea împăratului Aurelian așezările daco-romane au continuat la Arad-Ceala, la Vladimirescu-Pădurea Vrăbiilor, etc. (George Lanevsky, *Cătălin Hanceș, Studiu istoric și urbanistic arhitectural al Municipiului Arad*, p. 107). Datorită invaziilor triburilor migratoare, cum ar fi: goții și carpii. După jumătatea secolului al III-lea, (271-274) împăratul Aurelian a părăsit Dacia și s-a stabilit în sudul Dunării în Moesia, formând o nouă provincie, numită Dacia Aureliană.

O parte din locuitori rămași în Dacia au întemeiat așezări la Ceala, la Horia și la Vladimirescu. Chiar dacă triburi de goți, huni, gepizi și avari au controlat pe perioade scurte zona Aradului, totuși comunitățile din regiunea Aradului au păstrat relațiile cu provinciile romane din sudul Dunării!

Deși împăratul Aurelian a cedat zonele din estul provinciei, totuși el a continuat să controleze drumul paralel cu râul Mureș, pentru a facilita comunicarea dintre Dacia și Panonia. Existența comunităților umane în secolele III – IV

d.H., a fost dovedită de săpăturile arheologice de la Cicir, Mândruloc, Sâmbăteni, Cuvin, Covăsânț, Zăbrani, Șeitin, etc.

Prezența intensă a populației din zonă „în secolul al IV-lea este atribuită revenirii stăpânirii romane la nord de Dunăre în timpul domniei lui Constantin cel Mare, care-i înfrânge pe goți și pe sarmați în anul 334 en. Din această perioadă sunt cunoscute o serie de descoperiri monetare la Arad – Ceala, împrejurimile Aradului, Horia, Nădlac, Pecica, Sântana, Secusigiu.... Elemente cu oarecare grad de probabilitate creștine, în sec. III-V, au fost descoperite la Lipova, Peccica (Pantea, Maria Alexandra, Colta Elena Rodica, „Orașul Pecica,” în Sorin Bulboacă, Doru Sinaci, *Dicționarul istoric al localităților din Județul Arad, vol. 1*, p. 526-550, Arad: Editura Gutenberg Univers, p. 532-533), Zăbrani și Chșineu Criș” (Alexandru Mihalca, *Aspecte din istoria agrară a județului Arad, partea I – până la Marea Unire din 1918*, p. 11).

Zona Ceala este menționată în istoria formării poporului român, din secolul al IV-lea d.H., când slavii au fost asimilați de proto-români.

Concluzie

Din analiza pe care am făcut-o în această lucrare, am înțeles că prezența comunităților umane din zona Aradului, care include și Ceala trebuie plasată în preistorie – în epoca pietrei. Astfel că popoarele care au trăit în Ceala - parte din regiunea Aradului, generație după generație au fost mereu martori la evoluția istoriei lumii. A fost semnificativ să observăm că zona Aradului a devenit parte integrantă a Creștinismului, care are Biblia ca și Carte Sfântă. Oamenii de pe aceste locuri au fost martori la marile

evenimente salvatoare pe care le înregistrează Scriptura. Generațiile de oameni aparținând mai multor neamuri ca: traci, daci, sciți, celți, romani, goți, etc, care de-a lungul istoriei au populat Ceala din vatra Aradului, au fost contemporani cu marile evenimente inițiate de Dumnezeu în scopul restabilirii relației cu omul. Aceste comunități umane au fost contemporane cu Avraam, cu istoria poporului Israel care se întinde pe perioadele Epoci Bronzului (Genesa, Exod, Levitic, Numeri, Deuteronom), și a Epocii Fierului (perioada Judecătorilor și a Monarhiei din Israel în frunte cu regele David). Dacii, romanii și celelalte neamuri din zona Aradului au fost contemporani cu Fiul lui Dumnezeu, Domnul Hristos, cu Apostolii Domnului, cu Biserica Primară, și cu Apostolul Pavel care a scris o treime din cărțile Noului Testament. Comunitățile umane din Ceala intrat în relație cu romanii – care L-au răstignit pe Hristos, și care ulterior s-au convertit la Creștinism. Au avut parte de vizita lui Constantin cel Mare, împăratul roman care a schimbat radical statutul Creștinismul din religie persecutată în religie adoptată de imperiu, prin Edictul de la Milano (313 d.H.), care a prezidat Primul Conciliu de la Niceea din 325 d.H. Constantin a inițiat o campanie de cucerire împotriva goților și sarmaților în anul 334 d.H.

Putem afirma că Aradul este o zonă geografică privilegiată nu doar din punct de vedere economic dar și din punct de vedere spiritual. Însă privilegiile sunt însoțite de responsabilitate. Bogata experiență a comunității umane din această zonă poate oferi înțelepciune, de care să beneficieze și alte comunități. Dumnezeu îl avertiza pe Israel în Deuteronom 30:19-20: „Iau azi cerul și pământul martori împotriva voastră că ți-

am pus înainte viața și moartea, binecuvîntarea și blestemul. Alege viața, ca să trăiești, tu și sămînta ta, iubind pe Domnul, Dumnezeuul tău, ascultînd de glasul Lui, și lipindu-te de El: căci de aceasta atîrnă viața ta și lungimea zilelor tale, și numai așa vei putea locui în țara pe care a jurat Domnul că o va da părinților tăi, lui Avraam, Isaac și Iacov.”

Bibliografie:

„Comoara ascunsă din Pădurea Ceala,” în *NewsAr.ro*, <https://newsar.ro/comoara-ascuns-din-padurea-ceala>. Accesat 20 ianuarie 2026.

Indicator turistic - „Cetatea Ceala – Ceala Fortress.” Parcul Natural Lunca Mureșului, ianuarie 2026. Informații despre Ceala în informațiile turistice din Pădurea Ceala! Accesat 23 ianuarie 2026.

Lanevsky, George, Cătălin Hancheș, *Studiu istoric și urbanistic arhitectural al Municipiului Arad*. Jud. Arad Studiu de fundamente pentru P.U.G. Municipiul Arad, Arad, 2022.

Mihalca, Alexandru, Avram Crăciun, și Gheorghe Chipser, *Aspecte din istoria agrară a județului Arad, partea I – până la Marea Unire din 1918*, Arad, editată cu ocazia Celui de-„Al XV-lea Simpozion Național de Istorie și Tetrologie Agrară a României, 1995.

Pantea, Maria Alexandra, Colta Elena Rodica, „Orașul Pecica,” în Sorin Bulboacă, Doru Sinaci, *Dicționarul istoric al localităților din Județul Arad, vol. 1*, Arad: Editura Gutenberg Univers, p. 532-533.

Strabon, *Geografia – VII, VII,3,13*, în *Enciclopedia Dacica*, www.encyclopedia-dacica.ro. Accesat 24 ian 2026.

Pantea, Maria Alexandra, Colta Elena Rodica, „Orașul Pecica,” p. 526-550, în Sorin Bulboacă, Doru Sinaci, *Dicționarul istoric al localităților din Județul Arad, vol. 1*, Arad: Editura Gutenberg Univers, 2019.

De morți, numai de bine!

Valeriu ILICA
Eseist, Arad

De morți, numai de bine! – sună sec și scurt, invariabil, impersonal și

indiferent – un dicton verbal vechi, foarte posibil, de-o vârstă cu vecia și moartea cea bătrână. Despre primul președinte român postdecembrist, numai

adevărul! Fac cuvenita precizare chiar dintru început deoarece, imediat după decesul său, survenit pe 05. 08. 2025, s-au inflammat abrupt și abraziv, contagios și fosforic, o sumă de condeie, care – ca la un semn – au urnit, fiecare în felul său și după puterile sale, o amplă, agresivă și concertată campanie de presă. Demolatoare! – să ne înțelegem. De la primul apostrof, până la ultima sedilă. I se imputau – post mortem – toate fărădelegile posibile și imposibile. Așa, bunăoară – și mă refer la un singur exemplu – recent, un mare, modern și motivat istoric al cărui nume, din păcate, îmi scapă, ne învâta ritos că fostul președinte este punctul geometric, arcu voltaic și centrul de greutate unde se adună, ca într-un toxic și ruginit creuzet, toate păcatele păcătoșilor din bolgiile infernului lui Dante. De la trădare de țară, la violență, autoritarism și reprimare politică. De la ipocrizie și corupție, la profituri mari și oneroase. În fine, la manipulări în masă, diversiune și minciună. Om al interesului personal – ne învâță în continuare intransigentul istoric – osânditul din bolgia IX a

„suprimată” dialogul. Intuiția îmi spune că se referea la summitul de la Snagov. La deciziile istorice pentru România, luate atunci și acolo. În plen, la inițiativa sa și sub bagheta-i prezidențială. Cu participarea tuturor liderilor politici – putere și opoziție. Acolo, la Snagov, în consens, prin dialog politic și prin vot, prin dezbateri și negocieri constructive, s-au stabilit și parafat – zice stenograma – opțiunea politică a României, proiectul de țară și prioritățile de etapă, strategia și direcția de urmat. Euroatlantică și proeuropeană – se înțelege. Privită peste timp, „pacea politică” concretizată în „Declarația de la Snagov”, document semnat la 21.06.1995, de către toți liderii politici – subliniez – a fost primul pas al parcursului nostru european, parcurs pe care, iată, îl *parcurgem* (!) și azi. Înainte de a merge mai departe, cu acuzațiile, vinovățiile și cu rechizitoriul, să supunem, totuși, atenției un mic, dar convingător și cunoscut detaliu. Deși e prezentat și perceput ca gâdele și cerberul care a suprimată dialogul, „personajul” era invitatul special la banchetele anuale ale Academiei Cațavencu. Onora invitația. Participa cu plăcere și se integra imediat în atmosfera veselă specifică revistei, deși era caricaturizat de serviciu, obligatoriu și nelipsit încă de pe prima pagină. Se spuneau glume pe seama lui, se depănau amintiri împănate pe ici, pe colo, cu mici înțepături. Se făceau poante. Nu lipseau bancurile, cu și despre el. Nu se supăra. Dimpotrivă. Le gusta pe toate. Mai mult, îi felicita pe Cațavenci și-i îndemna să continue. Până târziu în noapte, se râdea homeric. Cu gura de jur-împrejur. Într-un astfel de moment, de umor fin și inteligent, tonic și subtil, robust și sănătos, în fine, autentic românesc, a rostit celebrele

cuvinte: „Un popor care știe, poate și vrea să-și cultive umorul este un popor cu viitor”. Tot cam pe atunci, dar numai dacă se permite o completare la rechizitoriu, ca orice trădător de țară și de limbă, îl citea, îl recitea și-l ferecea pe Eminescu. Tot el, dar, de această dată și acoliții lui – ne spune direct și tăios distinsul istoric – au patronat discordia la scară mare, declanșând evenimente traumatizante. Mai mult, el, pe persoană fizică, a inventat și promovat pentru prima dată divizarea în societatea românească a aceluși timp. Mai exact – îmi spune în continuare intuiția – a celor peste 13 milioane de români care l-au votat la prezidențialele din 1992. Un record electoral unic!! – mi-aș permite acest mic și marginal comentariu. Unic și absolut. Acestea sunt faptele pentru care „divinul Dante” va trebui deîndată să-și revadă și să-și refacă Comedia imaginând noi bolgii și adăugând suplimentare chinuri și cazne, păcate și patimi, privațiuni și pedepse, anume și **doar** pentru proaspătul osândit. Nu vreau să vorbesc cu păcat, dar mă obrăznicesc să cred că justițiarul condei nu-i cunoștea convingerile intime, școlile pe unde și-a ros coatele, sincopile politice și performanța profesională. Și – dacă ar fi să mă întrebați – nici n-auzise de prezumția de nevinovăție. Nu-i cunoștea, n-auzise și nu-i recunoștea curajul de a-i fi înfruntat pe Ceaușești. Taman atunci când aceștia, în plină ascensiune politică fiind, se considerau inamovibili, deși o luaseră grăpiș pe arătură. I-a înfruntat – spune legenda – atunci, de față cu toată delegația, în avionul care îi aducea acasă, fascinați și fericiți, după excursul de pomină făcut în Coreea. A făcut-o frontal și tăios, stricându-le toată buna dispoziție, aura de mare cuplu și tot confortul psihic de care voinicul și

viteazul avea imperios și permanent nevoie.

Ei, bine, am spus-o numai ca să se știe, deoarece, în timp ce prefăcuții și profitorii, cântecioșii și aplaudacii le închinau slugarnic lascive și libidinoase ode, imnuri și șlagăroaie, osânditul din bolgia IX, cu sânge rece și cu argumente, cu fermitate și curaj, indiferent de consecințe și de riscuri, „le-a făcut-o”. Ce a urmat se poate presupune. Fanatici și fixiști de felul lor, răzbunători, despotici și îndoctrinați peste măsură, Ceaușeștii au reacționat dur și imediat. L-au marginalizat în prima fază, pregătindu-i pas cu pas „promovarea” la ... munca de jos. Motivul? Același ca întotdeauna. Devieri nepermise de la linia cauzei și încălcări grave ale disciplinei de partid. Iar, ca agravante ... „lipsuri care vin din lipsa de nivel politic” – după cum am stabilit pe surse. Dar, la fel de adevărat și de grav – subliniază aceleași documente de partid – pentru „lipsuri la capitolul vigilență dârză, care nu i-a fost suficient de vigilentă”. I s-au mai pus în cârcă ... și la dosar ... „spiritul partinic care s-a tocit, motiv pentru care a devenit subțire. Și slab, spre mediocru.” E și normal să fie așa, de vreme ce needucatul nu știe să viseze la viitorul de vis al poporului și la visul de aur al omenirii – comunismul. Cât despre autocritică, e moale tot timpul și doar suficientă abia. Sigur, în epoca de aur, asemenea ieșiri în decor erau destul de rare. Dar, pe cât de rare, pe atât de grave. Acuma, că ne place sau nu, osânditul a comis-o; și asta, chiar dacă știa că pe moment nu are sorți de izbândă. A comis-o singur, pe proprie răspundere, de bunăvoie și nesilit de nimeni. Posibil, totuși, mânat de crezul, de conștiința și de convingerile sale. Ce a urmat se știe. Șicane, critici și tracasări. Restrângeri de drepturi și libertăți. Rotiri și monitorizări.

Discreditări și demonizări. Obiceiul casei, cu ură și mânie proletară. Noroc cu revoluția, însă! Altfel, l-ar fi ascuns jândarii cu pripon. În Deltă, la stuf. Poate, la Canal sau la Doftana. Și-acolo ar fi rămas nea Nelu. Pe puțin, pentru cinci cincinale!

Deși m-am ambalat puțin – trebuie să recunosc – departe de mine gândul să mă intersectez, să intru în polemică sau în coliziune cu distinsle condeie. Nici tangențial, măcar. Dintr-un singur și simplu motiv. N-am fost și nu sunt fan Iliescu. Nu! Nu vreau să-l scuz pe fostul și controversatul personaj, căci nu sunt avocatul lui. Și nici n-aș fi cel mai îndrituit s-o fac. Cu atât mai contraproductiv, să-i apăr ori să-i cosmetizez memoria, căci – vorba cronicarului – *el încă a fostu om cu păcate*. Păcate la care, înspre final, voi reveni. Dar, în acele zile de decembrie, agitate, tulburi și fierbinți, vă rog să nu vă îndoiti, a fost cel mai puțin „emanat” dintre toți emanații care apăreau în balcon, la radio ori pe sticlă, unii cu șuriul în dinți, alții cu cătușele, zângănindu-le războinic sau cu bazuca la spinare. Acuma dacă, Doamne ferește, ar fi fost un altul la butoane, mă refer la scămoșaii reșapați Militaru, Eftimescu, Rusu, Mocanu sau Bordei – vânduți și aserviți (știm noi, cui) îndoctrinați și docili, răzbunători și zeloși, așa după cum se preconizase în scenariu și după cum deja anunțaseră, întrecându-se între ele, unele posturi de radio și TV din categoria celor bine informate, încă mai sunt motive ... *să ni se sparie gândul*. Nu exclud că sub cazona și capsomana comenduire a talibanilor cu *Frunze* pe epoleți și la dosar, ne-am fi bătut ca chiorii și ne-am fi omorât ca proștii. Absurd și inutil. Toți, la grămadă. Tragic, de-a valma și deopotrivă: armata cu

organul, miliția cu mulțimile ieșite în stradă. Cei 60 000 de morți, prohodți în mass media de bine, de altfel planificați riguros în scenarii și calculați la virgulă, cu două zecimale, credeți-mă, chiar că ar fi murit aievea. Iar, ca un bonus în plus, ar fi fost un nesperat prilej și un plauzibil motiv pentru o concertată și controlată invazie străină. Cu toate consecințele care, de regulă, decurg dintr-o asemenea agresiune. Chiar dacă pe această gravă și încă nebuloasă tentativă, discuția e deschisă, iar disputele continuă, un lucru este cert. Este și va rămâne cert: s-a vrut, s-a încercat și a fost cât p-aci. Din fericire, însă, nu s-a reușit. Că a avut și „personajul”, cât de cât, un merit în temperarea, temporizarea și, mai apoi, dejucarea acestor diabolice diversiuni și jocuri de culise rămână să stabilească și să se pronunțe Istoria. Istoria! Și nu condeiul hiper ascuțit al domnului istoric.

În paranteză fie spus, acum, la trei decenii și jumătate de la acele tulburi, triste și tragice evenimente, tot mai multă lume, cea de bună credință, realizează și recunoaște că forțe oculte, nevăzute și nenumite încă și-ar fi dorit ca schimbarea de macaz politic din România, cea din decembrie 1989, să fi fost mult mai sângeroasă. Cât mai sângeroasă cu putință.

Deși realitatea a fost alta, iar adevărul, ca întotdeauna, undeva pe la mijloc, fostul președinte este în continuare perceput ca răul suprem: locotenentul, acolitul și sluga lui Ceaușescu. Fals! Iliescu nu l-a slujit și n-a crezut în el. Nu i-a cântat în strună, nu l-a pieptănat între coarne și nici n-a bătut pas de defilare trecând prin fața lui. Dimpotrivă. Așa cum am mai spus-o, l-a înfruntat. A fost un Gigi Contra. De pe palierul postrevoluționar privit, prin grija acelorași condeie incandescente, tot

timpul la comandă accesate, chiar și după moarte este inamicul public numărul 1. Este, de parcă el ar fi prăduiut flota. Falnica flotă! El și-ar fi plimbat consoarta, pe buni Măriuca, prin cele țări străine, să vază și ea, maică, drumul mătășii, Gangele și Taj-Mahal-ul. Pe banii luați de la gura copiilor, care, seară de seară, cu toată buna guvernare, se culcau nemâncați. El ne povestea adesea, la oră de maximă audiență, despre omul slab de la privat, care îl cară în spate gâfâind pe grasul de la bugetară. Asta, apropo de divizarea socială! El s-a dat în stambă, a la longo, vreme de zece ani, cu cele mai scumpe și fițoase avioane, pe bani mulți, de împrumut, nenică, dar cu zero rezultate pentru țară. Știe doamna Carmen, că e damă bună. El a vândut pădurile și apele, sarea, solul și subsolul, la prețuri de nimic sau oferite moca, doar pentru a da bine la înaltele porți și la marile cântalarii. Iar, „rechizitoriul” curge și continuă. În concret, ce mai făcu comunistoidul? Convins că averea tuturor este averea nimănui, desființă colhozul, redându-le demnitatea și repunându-i în drepturile lor ancestrale pe neobositul Badea Cârțan, pe veșnic datornicul Moromete, pe care și astăzi îl caută zapcii și zlotașii și pe partizanul Unirii, obiditul și palmuitul Moș Ion Roată – fala Moldovei, feblețea și confidentul lui Cuza. Naa, iaca, scârț! – va zice în replică încruntatul condei. Ce mare brânză! Acolo, un fleac. O nimica toată. Ceva de genul lui „restitutio in integrum”. Cu pajiști, pășuni și fânețe. Pentru „vitișoare” – adăugăm noi. Cu luciuri de apă și sisteme pentru irigare. Cu parazăpezi, perdele de salcâmi și pâlcuri de pădure.

Atent, exigent și plin de inspirațiune, distinsul istoric îi imputa locatarului din bolgia IX lansarea unor

perle lexicale ... iliesciene. Să-i imputăm și noi. Una, măcar. Numai una: *Nu ne vindem țara!* – repeta, îngrijorat și parcă rău prevestitor, fostul președinte. Ridiculizat la greu și îndelung, miștocărit de presă, slugoaie și lătrăi, din păcate, că acum ne convine sau nu, va trebui să recunoaștem: bătrânul a cam avut dreptate. De ce? Pentru că țara nu se vinde. Țara, limba și neamul nu sunt de vânzare. Fără aluzii și fără comentarii. Și asta, chiar dacă am ajuns cu țara, cu țarina și cu țărâna, cu datoria și cu deficitul, acolo unde s-a ajuns.

Rămânând în context, cam de același tratament a avut – și încă mai are parte – candidatul interzis, Călin Georgescu. În cazul lui, legat de apropiata, iminentă și inevitabilă criză a apei. Cunoscător autorizat, cu expertiză și studii pertinente în domeniu, de câțiva ani buni, fără să-l creadă prea mulți, ne avertizează că ne vom confrunta în curând cu o criză a apei fără precedent. Și – fapt grav – fără a fi auzit, ascultat sau băgat în seamă de autorități. Sigur, nu întreb, dar mă întreb, Vidraru și Mihăilești, Prutul, Paltinul și Praid să fie oare un simplu, singur și regretabil accident? Sau, dragă doamnă ministru, dragă, un prim și foarte serios semnal de alarmă? Și, de ce nu, o confirmare a celor spuse de Georgescu? Așadar, păzea și mare grijă. Să nu ne prindă iarăși Broștenii lui Creangă „neinformați”. Și, ca de regulă, nepregătiți. Eu, unul, nu zic, căci nu mă pricep, dar îmi permit să cred că în proiectul de țară al României, cel pe care nu îl avem, problema apei potabile, a apelor menajere, industriale și pentru irigat este sau ar trebui să fie o mare prioritate. N-am nicio îndoială, oricât mi-aș dori și un al doilea mandat, APA va rămâne o prioritate ... absolut prioritară.

Declar închisă paranteza și revin la bolgia IX. Trebuie! Intuiția-mi spune că neobositul condei îi va mai găsi abuzuri și nemernicii. Mulțime de bube, betesuguri și păcate. Să le luăm pe rând. Încă ne mai aducem aminte că imediat după fuga Ceaușeștilor, curentul electric n-a mai fost o problemă, iar apa caldă și agentul termic au revenit la robinete și în calorifere. Cât despre magazine, să nu le recunoști; „băgară marfă”: pâine și carne, ulei și zahăr, unt și mezeluri, bere la tub și cocolino, citrice și coca-cola. Până și cozile la pompă, treptat, treptat s-au temperat. Mașinile circulau într-o veselie, inclusiv duminica. Găselnița „cu soț și fără soț” era deja o glumă proastă. Un vis urât. O poveste pentru adormit copiii. Încă din primele zile de tiranie, tiranul pe rit nou abrogă decretul cu sarcina și „decreției”, afectând grav farmaceutica de profil și falimentând cele mai de încredere furnizoare de „alifii, aspirini și anti bebi”. Începând cu baba Frosa, draga de ea – vrăjitoarea de pe Meșianu. O știe Pandele, sectoristul, că și pe doamna major a servit-o. Cu „marfe cel mai prima, pe garanție, babii, că Frosa nu minte.” N-a fost străin încarceratul de la IX nici de vinderea celor câteva milioane bune de case și apartamente. Iar ca dușman al binelui comun, la sume modice, drăguță. Cum ar veni preț de un cal, o vacă sau două bivolițe. Cu dependențe, cotețe și cu grădină cu tot. Cu plata în rate, tăticu', ca să și-o cumpere tot amărășteanul și să-și permită s-o plătească și cei cu minima pe economie. Cât despre taxele și impozitele percepute mai apoi de cucuveaua de la Cotroceni, îi las pe norocoșii „aproprietari” să-și dea cu presupusul. Acuma, că între timp schimbaram calimera și „azi o ducem prost” e numai vina noastră. Refuz să-i crez, dar, după cum cobesc gurile rele,

încă două, mult trei pachete de bună guvernare și ne vom reîntoarce în timp, în plină și fericite tradiție fanariotă. Sau, poate, a vrednicilor de osândire Despot și Duca-Vodă, cei despre care vorbește legenda, îi blestemă săracii și-i afurisesc vechile scrieri. Adevărate vremuri de bejenie și de haiducie! De frică, de foame și de frig. Sunt vremurile în care apăreau ca ciupercile după ploaie birul, boierescul și bacșișul. Claca și corvoada. Coșeritul și fumăritul. Dajdii, dijme și urbarii. Văcăritul, vădrăritul și vinariicul. Tainul, haraciul și zeciuiala. Darul, șpaga și ploconul, spre bucuria și prin votul nostru, al tuturor, reapărute și evolute discret, dar sigur, vânjos și sustenabil, în bine cunoscutele sinecuri. În mită și comision. Modice, deocamdată. Acolo ... o nimica toată. De la 1 la 1,5 milioane de parai, după cum vinuește târgul, înregistrează fidel și indiscret impertinentele microfoane sau cârcotesc în gura mare ... cârcotașii. Adept dintotdeauna și apărător declarat al acestor plocoane, comisioane și sinecuri de bine, dar – în primul rând – ca susținător statornic al majorării taxelor, al TVA-ului și a impozitării, după părerea mea, toate, semn de bun augur și cheazăsie sigură de bună guvernare, vin, propun și vă propun, cu aleasă și îndreptățită mândrie patriotică, să nu ne scape printre dește: sera, sistemul de udat și solarul. Cocina, cușca cățelului și cotețul. Pătulul, prisaca și privata. Neapărat, privata! Fiind pe drumul cel bun, intuiția îmi spune că plaja impozitării poate și trebuie urgent lărgită, „astfel încât” să intre la colet și-n buna guvernare linte, usturiciul și boaba de făsu. Țelina și lobodica. Bostanul și barabula. Paradaisa, frunza de leuștean și firul de salată, „astfel încât” să sune cât mai fidel, dar și festiv, sublim, solemn și

cadentat inspiratele versuri din cea mai tânără baladă a retoricii oficiale actuale: *arde-l pe țăran, c-a cerut pământ din Bărăgan.*

Acestea fiind zise, să revenim la personaj! Din „vina”, la inițiativa și cu acordul lui, pe lista scurtă a urgențelor, priorităților și a doleanțelor populare post decembriste, și-au găsit locul și, implicit, rezolvarea noile reglementări la regimul de frontieră și la politica de pașapoarte. Dintr-un singur condei și cu o parafă pe o simplă semnătură, s-au abrogat toate restricțiile existente până atunci, concomitent cu decretarea și garantarea dreptului la liberă circulație pentru toți cetățenii României. În paralel cu „verdele” de la pașapoarte, el și „clica” lui au ridicat interdicțiile referitoare la valută, respectiv la dreptul de a o cumpăra și deține; pe cale de consecință, marca, forintul și verzișorii ajunseră la mare căutare.

Orientați de felul lor, încercați cu supraviețuirea și descurcăreala, românii au reacționat imediat. Cu pașaportul la purtător și cu Dacia plină de geamantane și de pungi, de plase, pachete și sacoșe, asaltară piețele și iarmaroacele din țările vecine. Cu marfă românească – să ne înțelegem! De la celebrul și căutatul Gerovital, la gablonțuri, țigară și textilă. De la coniacul tomitan, clondirul cu mastică și paharul de cristal, la cocoșul glazurat și peștele de sticlă. Nu le-a fost ușor, știu bine, dar pentru foarte mulți a fost un prim și promițător început.

În materie de politici financiare, cu toată dragostea, mon cher, îmbolgiatul de la IX a fost prezent, orientat și implicat. A renunțat la vechile monede și bancnote. A făcut-o etapizat. Cu gândul la viitor și la valori. Cum? Aducându-i în prim plan și cinstindu-i așa cum se cuvine pe Eminescu și pe Blaga. Pe

Iorga, Vlaicu și Enescu. Pe Grigorescu, pictorul, și pe eternul și fascinantul Caragiale.

Apropiindu-mă de final, așa cum am promis, corect și cinstit ar fi să aruncăm o privire și înspre partea goală a paharului. O cere adevărul, iar deontologia vine și obligă. Fuga Ceaușeștilor de pe clădirea CC, logic și normal, trebuia să marcheze punctul culminant, dar și final, al revoluției. Presupunea și impunea oprirea imediată a tuturor ostilităților, protestelor și confruntărilor. Intrarea manifestanților în sediile puterii, al televiziunii și ale celorlalte instituții ale statului consfințea reușita. Legitima victoria! O victorie pe cât de frumoasă și de așteptată de toți, pe atât de greu și de sângeros obținută. Cert lucru, după primul „Ole, Ole, Ceaușescu nu mai e”, noile structuri de putere, provizorii, desigur, și în mare grabă încropite, aveau obligația, dreptul, dar și posibilitatea să restabilească ordinea și liniștea publică. Să reinstaureze calmul, concordia și pacea socială. Era un fericit prilej să-și câștige astfel atât încrederea, cât și acreditarea din partea celor care, riscând nemăsurat, îi înlăturaseră pe Ceaușești. Voioșia din piețe și locuri publice, descătușarea absolut normală, după atâtea zile și nopți de spaime, incertitudini și coșmar, claxoanele mașinilor care răsunau asurzitor pe drumuri, străzi și bulevarde, steagurile tricolore fluturând peste tot și strigătele de bucurie ale unui întreg popor ofereau o atmosferă sublimă, astăzi greu de imaginat. Și totuși, ea a existat. Era o atmosferă de unitate. De unire în cuget și în simțiri. Adevărat lucru: românii își savurau victoria. Aveau și motive. Ruptura cu trecutul și cu himerele sale părea pecetluită. Deplină și definitivă. Părea, dar, din păcate, n-a fost să fie. În

doar câteva ore, spre surprinderea, stupoarea și marea dezamăgire a tuturor, victoria din acel decembrie 22 a degenerat abrupt, periculos și inexplicabil într-un măcel cumplit. Parcă, pedepsitor și blestemat. Oricum, absurd și inutil. Adevărat război civil, româno - român. Intervalul de timp dintre fuga cuplului, judecarea și executarea lui a fost un adevărat și neîntrerupt coșmar. Au fost zile de foc. La propriu și la figurat. Zile soldate cu sute de morți și mii de răniți, la care se adaugă imensele distrugerii de bunuri și de valori materiale. Cele întâmplute, trăite și petrecute în doar trei, patru zile de iad sunt și vor rămâne enigma revoluției române. Marea nebuloasă. Sunt marele mister care, cine știe dacă vreodată va fi elucidat. Proaspăt înscăunatul, „alternativa, speranța și soluția de o clipă”, în loc să conserve idealul revoluției, l-a confiscat. Mai mult, l-a deturnat. S-a dovedit a fi un lider slab. Un politruc de paie: manipulabil, duplicitar și oscilant. Un depășit de situație. Și un copleșit de evenimentele care, scăpate de sub control, se succedau bezmetic, în goana lor nebună. Că n-a știut, n-a vrut sau, poate, n-a putut să se impună în fața emanațiilor de care se înconjurase, orice este posibil. Posibil și plauzibil. Dar, toate astea nu-l scuză. Dimpotrivă! Îl acuză. Preluând puterea și ca atare, ajungând la pârgii și prerogativă, automat și-a asumat și răspunderea pentru controlul, gestionarea și normalizarea situației de moment. Sau, cel puțin, așa ar fi fost normal să fie. Numai că – mi se șoptește în cască – trebuiau plătite polițe mai vechi. Rănitele orgolii se cereau răzbunate, iar „cazul Trosca” trebuia rezolvat. Prin lichidarea fizică a ofițerului care l-a lucrat pe Militarul. La fel, romantismul regizoral al

lui SN, cel de „semiautomată cu lunetă” trebuia implementat. Aservită și zeloasă participantă la scenarită, TVR liberă în loc să vină cu îndemnuri și mesaje de calm și pace socială sau să transmită tradiționalele noastre colinde de Crăciun, prin aparițiile isterice și precipitate ale siniștrilor Brateș și Brucan, instiga la ură, răfuiești și păruială, de unde și reproșul public de mai târziu: ați mințit poporul cu televizorul. Iată de ce, încă ne mai întrebăm, sigur, fără să ne răspundă cineva, de ce a trebuit inventați teroriștii care trăgeau din toate pozițiile; copiii speciali care dormeau în poziție de drepti, ca să fie gata în orice moment să moară pentru „odioasa dictatură și sinistra lui soție”. Dar tunelurile Bucureștilor sau arabii care otrăveau fântânile, dinamitau podurile, barajele și nodurile de cale ferată sau punctele strategice ale României? Așadar, un dușman inexistent, dar diabolic, îndelung și premeditat inventat.

Deși a scris o bibliotecă întreagă pe această temă, personajul n-a convins. Probabil, n-a găsit „cuvântul ce exprimă adevărul”. Acum, fără pretenția de a formula și emite judecăți de valoare ori concluzii și sentințe definitive, înclin să cred că, prin cele ce a făcut, Ion Iliescu a fost și va rămâne omul contrastelor. Al contrastelor și al contrariilor: de la demonism, la delicatețuri și diplomatie. De la măsuri radicale sau ultimative, la empatie, eleganță și generozitate. Maleabil, inteligent și disimulat prea adesea, când situația o impunea, mergea pe mâna compromisului. Meșter în arta dialogului, nu discuta ... discuții. Deși i se imputa de către adversari, n-a făcut pe vizirul. Nu s-a dat mare, n-a împachetat pachete și nu s-a lădat cu buna guvernare. Deși după „loviluție” a trăit printre șmecheri, profitori și corupți,

printre ariviști gomoși și gulerați, spre cinstea și meritul lui, nu s-a lăsat contaminat. Caz unic de „sărac și cinstit”, își plătea de fiecare dată paharul de bulion, ceașca de ceai chinezesc sau ciorba de potroace atunci când agenda, contextul sau situația îl obligau să ia masa la „cafana” Cotrocenilor și nu acasă cu doamna Nina, cum le era obiceiul. Adulat și admirat de unii, contestat și denigrat de alții, omul a fost o epocă. Dar și un „Cănuță, om sucit”. Mereu în contratimp cu vremea. Mereu pe contrasens sau, și mai grav, pe interzisă.

P S: Să nu fim răi, maestre! De morți, numai de bine! Da! A plecat Ion Iliescu. Așa ne ducem toți. Fiecare în empireul, în purgatoriul sau în bolgia lui.

Am scris acest scurt PS, aducându-mi aminte de un cunoscut, dar cinic și ciudat epitaf. Aluziv și atipic, e de o amară ironie. Este săpat adânc în marmura unui vechi mormânt de pe Aleea Artiștilor din Cimitirul Bellu: „*Vai fie, trecătorule! Unde ești tu, am fost și eu. Unde sunt eu, vei fi și tu.*” Punct. Și fără comentarii. Mormântul, marmura și mortul întotdeauna au dreptate.

Bucuria de a fi

Emil MUREȘAN

Poet, Cluj

Privind
într-un anume fel,
toate sunt vii.
Pomi, piatră, cer, pământ...
Dar mai ales tu,
tu,
ce le cuprinzi
pe toate.

Prezent și trecut

Liviu NADIȘ
Scriitor, Pecica

La început de decembrie 2025, la Pecica, pe scena Casei de cultură „Doru Ioan Petescu” a avut loc un spectacol interactiv cu o comedie jucată de îndrăgitul actor Zoltan Lovaș, rod al unui reușit proiect de colaborare între Teatrul clasic „Ioan Slavici” din Arad și Primăria, Consiliul orașenesc și Casa de cultură din Pecica. Un public numeros, împreună cu primarul Petru Antal s-au bucurat de o seară minunată. Tradițiile teatrale la Pecica sunt mult mai vechi.

La 27 august 1898 „tinerimea studiosă și meseriași români din Pecica au pus în scenă piesa „Arvinte și Pepelea”. În această perioadă asemenea manifestări au avut loc și la Nădlac, la Șeitin și la Semlac, ele veneau ca o consecință a propunerii lui Iosif Vulcan din anul 1870 de a se înființa un teatru național pentru românii din Transilvania. Ca să se înlătuiească acest deziderat s-a fondat la Budapesta „Societatea pentru fond de teatru român în Transilvania și în Ungaria” la care au subscris mai mulți intelectuali.

Din Pecica Nicolae Philimon-notar, Ștefan Tămășdan –preot, din Șeitin Paul Mercea și Teodor Popoviciu, din Nădlac preoții Gheorghe Șerban și Vicențiu Marcoviciu, Mihai Șerban –jude circular, Ioan Rus –notar conunal, Petru Stroia – comisar comunal și studenții Nicolae Luțai, Trifu Caba. La Șeitin, învățătorul Ioan Roman, un pasionat al muzicii corale a condus un cor cu care a concertat atât în localitate cât și la Semlac, Pecica, Nădlac alături de o trupă de

călușari unde el a fost vătaf. Corul din Șeitin a fost înființat la 6 decembrie 1883 și a fost condus de Achim Șuman, membru al Corului din Chizătău încă de la înființarea lui, a fost plătit cu suma de 125 de flr. din casa bisericii. În 1884 a concertat, a avut succes și a adunat 102 flr . Au fost inițiați în arta dirijoratului doi coriști- Dumitru Crișan și Ghiuriță Șiclovan. În anii 1884-1885 corul a fost pregătit și condus de Gheorghe Ștefan din Budinți-Timiș, care a fost plătit cu 64 flr. Corul a dat două concerte, unul în comună și celălalt la Igrîș.

În anul 1881 Achim Șuman, coristul de la Chizătău a pus bazele primului cor de la Semlac, În gazeta „Biserica și școala” un martor publica următoarea știre:

„Duminica în 27 februarie 1881 avui noricire a lua parte la concertul aranjat prin corul vocal al agronomilor din Semlac. Cu nespusă plăcere vin a comunica onoratului public decursul acestui concert, de care prin comunele românești din jur încă nu s-a auzit. La ora prefaptă, sala ospătorie mari era deja îndesată de un public numeros fără osebite de națiune, așteptând cu nerăbdare momentul începerii, care urma îndată după 8 ore pe lângă următoarea programă-

1. „Știința și folosul ei”, discurs rostit de preotul Demetriu Ganea,

2. „Salutarea patriei” ,cvartet executat de corul vocal,

3. „La România liberă”, poezie de P. Dulfu, declamată de Emanuil Moldovan

4. „Arcașu ”, cvartet

5. „Movila lui Burcel”,poezie de V. Alecsandri, declamată de Gligoriu Călușeriu

6. „Hora de la Grivița”, cvartet

7. „Peneș Curcanu”, poezie de V. Alecsandri, declamată de Ioan Roșu
8. „Ora de la Plevna”, cvartet
9. „Moda de acum”, poezie de I. Vulcan, declamată de I. Verișanu
10. „Dulce-i viața”, cvartet
11. „Bălcescu murind”, solo executat de N. Giulan, econom.

Toate piesele amintite se executară de cor sub conducerea lui Achim Șuman, corist din Chizătău, ca diriginte cu cea mai mare precizie, punând în uimire publicul, așa încât, la aplauzele și dorința acestuia, a fost silit a repeta de două ori unele piese și declamațiuni. După cum am înțeles de la unii membrii ai corului, meritul la înființarea acestuia se atribuie bravului econom, Nicolae Giulan, președintele aceluși cor. El în vara trecută a aranjat în Semiclac un concert prin corul vocal din Chizătău, numai din acel îndemn, ca prin aceasta să câștige atragerea spre cântări a adulților semlacani. Reușind ce și-a propus, în această iarnă a și înființat în Semiclac corul vocal- prin coristul din Chizătău, Achim Șuman, - căruia în două luni și jumătate i-a oferit cvartir și cazare gratuit. Sub conducerea lui, adulții semlacani în număr de 36 au făcut un spor peste așteptare, căci afară de ceremonialele liturgice, care le cântă pe toate în cvartet, sunt în stare a executa și vreo câteva piese naționale, precum s-a dovedit la concertul cu programa mai sus pomenită. Cum corul vocal al economilor din Chizătău, mai de multe ori, a arătat probe despre existența sa prin concertele ce le-a aranjat în mai multe comune, este, în general cunoscut. Acum, însă, ne putem fâlii și mai mult cu acel cor, care nu trăiește numai pentru comuna sa, ci prin coriștii săi bine exersați în arta muzicii vocale, e în stare a înființa coruri vocale și în alte comune.

Dovada la aceasta sunt comunele: Belinț, Remetea, Herendești și Semiclac, în care s-au înființat coruri vocale numai prin coriști din Chizătău, care după multa osteneală ceea ce a pus cu corul său acum poate fii mândru de el, căci acela a devenit un focar pentru muzica vocală, servind spre fala și lauda românilor.

Primească deci părintele Lucian Șepețeanu, precum și coristul său Achim Șuman, mulțumirile publicului participant la concertul din Semiclac, care a adus cu sine o suveniră plăcută din cele auzite, - dorind ca toate comunele să poată avea asemenea coruri.

Așa au fost începuturile corale în Câmpia Aradului, înaltă cinstire și prețuire înaintașilor!

Acum, la Pecica, activitatea corală a renăscut prin corurile elevilor, ale parohiilor și ale comunității maghiare.

Corul copiilor de la Parohia ortodoxă din Pecica condus de pr. Radu Kosztner a câștigat și în acest an locul I la ambele categorii de vârstă, în cadrul concursului de colindă organizat de Arhiepiscopia ARADului.

Corul elevilor Liceul Teoretic „Gheorghe Lazăr” dirijat de prof. Alexandru Zaharia la sfârșitul anului 2025 a concertat la Sibiu alături de Corul Madrigal, la ARAD, la Turnu și pe scena Casei de cultură din Pecica, dovedind măiestrie, frumusețe și a avut binemeritate aplauze și aprecieri.

Sursa:

- Maria Alexandra Pantea - Preoți și învățători români din Protopopiatul Ortodox al Aradului (1812- 1918). Editura Mega, Cluj-Napoca, 2021
- Ștefan Bozian - Incursiuni monografice despre Comuna Șeitin, județul Arad. Editura Concordia, 2025
- Teodor Bulza-Umbra care mă însoțește, pagina 51-52 Editura David Press Print Timișoara, 2016

Ioan Slavici și Eminescu la Viena: prietenia care a schimbat destinul literaturii române

Daniela GUMANN
Scriitor ASRA

Viena anilor 1869–1871 nu era doar capitala unui imperiu, ci și un magnet

pentru tinerii români care visau la cultură, libertate și afirmare. Aici, printre cafenele, săli de lectură și cercuri studențești animate, se întâlnesc doi tineri care

aveau să lase urme adânci în literatura română: Ioan Slavici și Mihai Eminescu.

Ioan Slavici ajunge la Viena ca student ardelean serios, atent la realitățile sociale și la destinul românilor din Imperiul Austro-Ungar. Eminescu, deja cunoscut în cercurile studențești românești, era cu totul alt tip de spirit: neliniștit, genial, exploziv, cu o cultură vastă și o energie intelectuală care îi coplesea pe cei din jur.

Întâlnirea lor nu a fost întâmplătoare. Amândoi gravitau în jurul Societății „România Jună”, unde se discutau idei politice, literare și identitare. Eminescu l-a remarcat rapid pe Slavici. Nu pentru lirism — Slavici nu era poet — ci pentru claritatea observației, pentru felul direct, aproape tăios, în care înțelegea oamenii și lumea satului.

Slavici însuși va recunoaște mai târziu, în volumul *Amintiri* (1924), rolul hotărâtor pe care Eminescu l-a avut în formarea sa literară. Nu era un mentor blând. Eminescu cerea mult, critica dur și nu accepta mediocritatea. Dar tocmai

această exigență l-a împins pe Slavici spre literatură.

La îndemnul lui Eminescu, Ioan Slavici debutează în 1871 cu comedia „Fata de birău”. Nu e o capodoperă, dar e un început. Mai important decât textul în sine este direcția: literatura inspirată din realitatea socială, din satul românesc, din conflictele morale ale oamenilor simpli.

Eminescu intuia ce va deveni Slavici: nu un visător, ci un cronicar lucid al lumii rurale.

Relația dintre cei doi nu a fost una de confesiuni romantice. Era o prietenie a ideilor, a discuțiilor lungi, a polemicilor. Eminescu era atras de filozofie, mit, metafizică. Slavici era ancorat în concret: norme morale, structuri sociale, lege, autoritate.

Această diferență i-a apropiat și i-a separat în același timp. Dar la Viena, diferențele nu erau un obstacol, ci un stimul. Eminescu îi deschide lui Slavici porțile marilor teme, iar Slavici îi oferă lui Eminescu un contact direct cu realitatea ardeleană, cu tensiunile naționale și sociale din imperiu.

Prietenia lor nu se încheie la Viena. Drumurile li se intersectează din nou la București, la ziarul „Timpul”, unde Slavici va fi redactor, alături de Eminescu. Aici, relația lor capătă o dimensiune publică și politică. Ambii sunt jurnaliști incoizi, critici, neiertători.

Slavici va merge mai departe, fondând „Tribuna” la Sibiu, una dintre cele mai importante publicații românești din Transilvania. Spiritul critic, disciplina jurnalistică și curajul de a spune lucrurilor pe nume. Nu întâmplător, Slavici va ajunge să fie închis de cinci ori, în imperiu și în România. Prietenia cu Eminescu nu a fost doar literară, ci și o ucenicie în asumarea riscului.

Fără Viena, fără întâlnirea cu Eminescu, Ioan Slavici ar fi fost, poate, un bun pedagog sau un publicist regional. Cu Eminescu, însă, devine autorul lui „Mara”, al nuvelei „Moara cu noroc”, un scriitor pe care George Călinescu îl va numi „un instrument de observație excelent”.

Prietenia lor nu a fost una comodă, dar a fost necesară. A fost acel tip de întâlnire rară în care două destine se ajustează reciproc, fără să se anuleze.

Viena nu le-a oferit doar educație universitară. Le-a oferit oglinda în care s-au recunoscut ca scriitori. Iar literatura română a câștigat enorm din această prietenie discretă, dar fundamentală.

Uneori, istoria literară nu se scrie în manifeste. Se scrie la mese de cafea, între doi tineri care cred, fiecare în felul său, că adevărul merită spus.

Roma

Renate DONE
Poet, Germania

În splendoarea celor șapte coline
se înalță Roma antică, divină,
unde deasupra Tibrului, aurie, blândă,
fiecare zi cu noi impresii ne-încântă.

În Forumul Roman, senatul se-aduna
cuvântarea tribunului atent o asculta,
când grav legi și ordine el decreta,
solemă și înțeleaptă vocea-i răsună.

Aici piatră peste piatră s-a înălțat
Colosseumul, e îndrăzneț și rafinat;
se construiau palate, piețe, viaducte,
iar Cesarul trimitea legiunile în lupte.
Cesarul printre arcade de triumf pășea,
pe când Roma lumea în lanțuri o ținea;

legiunile mășăluiau în strălucire roșie-brună
pe când Nero era în faza sa nebună.

Dar între marmură, putere și armată,
zăcea greu dorul în inimi, ca o piatră.
Sfioși în subsoluri pentru pace se rugau
primii creștini, dar cesarii îi nimiceau.

Și azi, prin Roma-n fluxul serii,
plimbându-ne alene în căldura verii,
istoria prezentă e, după atâția ani,
păstrează încă gloria Imperiului Roman.

Când scriu...

Nicolae NICOARĂ HORIA
Scriitor, Arad

Când scrii? Mă-ntreabă un ortac de drum

Ce mă citește-atunci când are vreme,
Scriu mereu și uite, chiar acum
Stă Poezia gata să mă cheme,

Iar gândul meu o scrie! Îndestulă
Mi-e bucuria ce ți-o dau și ție,
De parcă-am sta acolo în celulă
Și Libertatea dintre noi învie!

.....
Ea, Poezia, veșnic nu se gată,
E-aici și-acolo-n orice anotimp,
Când scriu? Mă-ntrebi și tu înfiorată,
Atunci când sunt cu tine înspre-Olimp...

Marți, 31 Decembrie 2024

LECTURI PARALELE

Timp si spațiu De ce scriu femeile ...

De la lectură la lecturi originale
(marginalii la o cronică de carte):

Mira Odagiu, *Lecturi paralele*.

Carte de specialitate, Editura Edudol,
Slatina, 2025, 121p.

Florica R. CÂNDEA
Publicist, Arad

Context:

Este bine știut faptul, că
lectura are un rol decisiv în
educarea estetică a fiecăruia
dintre noi.

Ținând cont de
implicarea literaturii, în
general, și a lecturii, în special
și rolul acestora în deschiderea de noi
orizonturi (într-o lume a tehnologiei
tabletizate) rolul formatorilor este azi,
mai mult ca oricând, de a orienta
concentrarea tuturor înspre dobândirea
unor deprinderi de comunicare (și) prin
forma lecturii (de bună voie).

În *Mărturisiri* (1960) Mihail
Sadoveanu vorbea de o "lumină augustă"
a adevăratei culturi (astfel noi am include
aici și plăcerea lecturii).

"Ce mai citim" ? sau "Mai e nevoie
de lectură"? nu ar trebui să fie obsedante
sau incomode întrebări .

Elaborate scolaric, lecturile,
(oricărui gen literar ar aparține) vor cădea
în plictis, de aceea astăzi se impun unele
rigori, dar nu și "ordine" în orientarea
spre alegerea unei cărți ca scop debordant
și ca mod plăcut de petrecere a timpului.
O asemenea ademenire, ar semăna cu o
călătorie, care să producă emoții și

călăuze estetice, într-o lume, altfel, a
cărților.

Conținuturi:

Mărturisește Mira Odagiu
(profesor-literat la Colegiul Economic)
în *Nota autorului*: "În urmă cu zece ani
am publicat prima mea carte intitulată
Opționalul de teatru. Valențe formative,
apărută la editura Tiparnița, Arad, 2015,
care mi-am dorit să fie un îndreptar
pentru colegii mai tineri(...)."

Cartea de față ***Lecturi paralele***
cuprinde o selecție a celor mai relevante
recenzii de carte pe care le-am scris în
intervalul 2014-2025 și care au fost
publicate trimestrial în revista
"Gutenberg", publicație a
Tipografiei Gutenberg Arad.

Cartea este structurată,
oarecum didactic, în funcție de
scopul formativ ori recreativ sau
de interesele tematice,
conceptuale sau de gen ale
autoarei.

Iată și structura noului volum, cu
prestanță științifică și rol modelator:

Capitolul I - *Lecturi esențiale*

Capitolul II - *Lecturi de vacanță*

Capitolul III - *Lecturi
contemporane feminine*.

Primul capitol propune un număr
de nouă titluri de cărți, ale căror lecturi
vor avea valoare formativă, capitolul al
doilea propune un număr de șase titluri de
cărți ale căror lecturi vor avea valoare de
stimulare a lecturii de plăcere; capitolul
al treilea propune un număr de
cincisprezece titluri de cărți, ale căror
lecturi vor răspunde intereselor autorului
de ordin cultural-literar (se referă aici la
literatura feminină din spații diferite,
universal sau românesc, așadar, un
florilegiu de treizeci de eseuri - cronici
rezultate în urma lecturării cu de-
amănuntul).

Trebuie să subliniem că, un astfel de ghid sub forma unor *Lecturi paralele*, este un mijloc modern de acceptare a lecturilor, ca rol important în frumoasa tulburare, altfel, a timpului liber și meritul acestei idei aparține autorului.

Cartea (rezultat al citirii altor cărți) este complexă și merită a fi împărtășită tuturor iubitorilor de gen.

Iată cum, un dascăl scrie, citește și urmărește esteticul îmbrăcat în pagini de carte!

Referențiale.

Concluzii:

Aflăm din Referatul asupra lucrării *Lecturi paralele*, (conf. univ. dr. Sebastian Chirimbu), cinci puncte de vedere, care accentuează valoarea documentară pentru Științele Literaturii: importanța temei, caracterul unitar, fundamentarea teoretică, bibliografia atent selectată, interesul pentru documentarea solidă.

În fine, am adăugat ceva nobil și noi în *Cuvântul însoțitor*: „Noul volum este rezultatul unei acerbe perseverențe, însoțite de o scriere complex-analitică, care situează autorul a fi un eseist și critic literar de raft întâi.”

Și, de final, ca și acum zece ani, fie că ne jucăm rolul teatral pe o anume scenă, fie că ne jucăm rolul literar, pe o altă anume scenă, (ne) este importantă, nu "masca", acea latură ascunsă, (ne) este important ceea ce va rămâne la deschiderea... cortinei: opera!

Felicitări pentru actul creației, Doamnă profesor Mira Odagiu!

Deceniul lecturii (2014-2025) Cartografierea universului literar în viziunea Mirei Odagiu

Carina A. BABA
Jurnalist, Arad

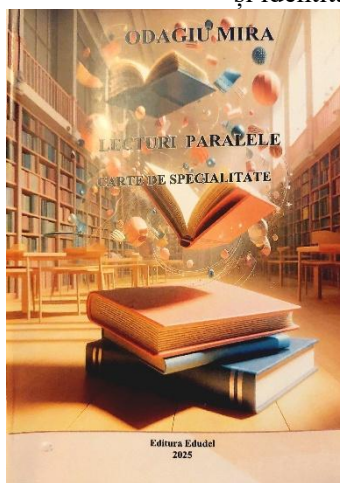
Volumul „Lecturi paralele” de Mira Odagiu, publicat la Editura Edudel în anul 2025, constituie o antologie de critică subiectivă și hermeneutică literară, reunind recenzii publicate de autoare între anii 2014 și 2025 în paginile revistei „Gutenberg - Universul cărții”.

Volumul este structurat în trei capitole, conform viziunii expuse în „Nota autorului”, reflectând o taxonomie a lecturii bazată pe profunzime, context și identitate. Discursul critic este prefațat

de un „Cuvânt însoțitor” semnat de Florica R. Cădea, cea care a susținut activitatea publicistică a Mirei Odagiu, și este girat academic printr-un referat de specialitate semnat de conf. univ. dr. Sebastian Chirimbu. O caracteristică stilistică a fiecărei recenzii este prezența unui motto care sintetizează chintesența operei analizate.

Capitolul I: Lecturi esențiale. Acest capitol se concentrează pe piloni ai

literaturii universale și pe opere cu un puternic impact etic sau ontologic: Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*: *O analiză a estetismului și a degradării morale*, Paulo Coelho, *Alchimistul: Explorarea dimensiunii inițiatice a călătoriei*, Gabriel García Márquez,

Dragostea în vremea holerei: O radiografie a sentimentului uman sub spectrul timpului, Khaled Hosseini, *Splendida cetate a celor o mie de sori: O perspectivă asupra rezilienței în contexte geopolitice ostile*, Ismail Kadare, *Florile înghețate din martie: Analiza mitului și a politicului în spațiul balcanic*, Dan C. Mihăilescu, *Castelul, biblioteca, pușcăria: O reflecție despre treptele feminității exemplare*, Fredrik Backman, *Bunica mi-a zis să-ți spun că-i pare rău: O incursiune în universul copilăriei și al iertării*.

Capitolul II: Lecturi de vacanță. Al doilea segment propune o selecție de opere cu o estetică a evadării, fără a sacrifica însă profunzimea psihologică: Nicola Yoon, *Absolut Tot: O explorare a vulnerabilității adolescente*, Mihail Drumeș, *Invitația la vals: Reevaluarea unui clasic al literaturii române interbelice despre pasiuni devoratoare*, Peter Mayle, *Un an în Provence: O cronică a hedonismului și a adaptării culturale*, Michelle Gable, *Un apartament la Paris: Împletirea planurilor temporale prin prisma istoriei artei*, Camille Aubray, *Cina cu Picasso: Ficționalizarea biografiei artistice în context mediteranean*, Kate Morton, *Grădina uitată: O reconstrucție de tip puzzle a identității și a secretelor de familie*.

Capitolul III: Lecturi contemporane feminine. Cea mai extinsă secțiune a volumului este dedicată vocii feminine în literatura universală și autohtonă: Annie Ernaux, *Pasiune simplă. Confesiunea adolescente: Analiza autoficțiunii și a memoriei corporale*, Anna Gavalda, *Împreună: O pledoarie pentru solidaritate umană*, Elena Ferrante, *Prietena mea genială: Studiul legăturilor profunde și complexe*

dintre femei, Malala Yousafzai, *Eu sunt Malala: Recenzia unui manifest pentru dreptul la educație*, Parinoush Saniee, *Tatăl celuilalt copil: O critică a prejudecăților sociale și familiale*, Anuradha Roy, *Toate viețile pe care nu le-am trăit: O meditație asupra regretului și a istoriei personale*, Elizabeth Gilbert, *Mănâncă, roagă-te, iubeste: Parcursul spre regăsirea de sine*, Delia Owens, *Acolo unde cântă racii: Simbioza dintre natură și solitudine*, Alice Munro, *Prea multă fericire: Analiza formelor scurte ale prozei despre destine feminine*, Ileana Vulpescu, *Arta conversației: Un omagiu adus eleganței spiritului românesc*, Doina Ruști, *Homerice: Incursiunea în realismul magic balcanic*, Mihaela Miroiu, *Cu mintea mea de femeie: O perspectivă filosofică și feministă asupra existenței*, Florica R. Cândea: Autoarea este prezentă cu două titluri distincte, *Clipe retrăite și Pagini de clipe*, ambele explorând memoria ca formă de conservare a trăirii, Alice Năstase Buciuga, *Splendida banalitate: Valorificarea estetică a cotidianului*.

„Lecturi paralele” nu este doar un index de recenzii, ci un jurnal de lectură transformat în instrument pedagogic și critic. Mira Odagiu reușește să creeze o punte între canonul literar și literatura contemporană, oferind cititorului o hartă subiectivă, dar riguros construită, a universului livresc actual. Structura riguroasă a volumului, de la recenzia debutului cu Oscar Wilde până la reflecțiile finale despre Alice Năstase Buciuga, demonstrează o continuitate de stil și o consecvență în actul lecturii pe parcursul celor 11 ani de activitate publicistică a Mirei Odagiu. Volumul relevă nu doar un exercițiu de critică literară, ci și un autoportret intelectual al

autoarei Mira Odagiu. Compilate pe parcursul a peste un deceniu (2014-2025), aceste recenzii conturează o personalitate marcată de o profundă curiozitate estetică și o empatie acută față de condiția umană, astfel interesele Mirei Odagiu gravitează în jurul umanismului. Fie că analizează „arta conversației” la Ileana Vulpescu, realismul magic la Doina Ruști sau „splendida banalitate” a lui Alice Năstase Buciufa, autoarea caută în permanență punctul în care literatura se întâlnește cu viața autentică. Motto-urile care însoțesc fiecare recenzie funcționează ca niște ancore psihologice, demonstrând o minte care caută sinteza, esența și, mai presus de toate, frumusețea care salvează lumea.

De ce scriu femeile...
Lecturi paralele
Ioan Matiuț,
„Omul din urmă” , Editura
Tracus Arte, București,
2025, 160 p.

Florica R. CÂNDEA
 Publicist, Arad

„Cea mai prețioasă călătorie este cea către sufletul nostru, către noi înșine. Călătorie ce o facem în singurătate.”
 (Mircea Eliade).

În mai toate literaturile, narațiunea autobiografică este o oportunitate de a îmbunătăți imaginea sinelui, de a împărtăși din propria poveste și altor persoane și de a învăța din aceasta (printr-o lectură, ca un vals al dansului de viață).

Ne vom întreba, desigur, ce se va întâmpla după o lectură, ei bine, e posibil, ori să schimbăm reflecții sau viziuni personale, ori să luăm drept o recomandare pentru eventuali doritori. Și, iată așa, și noi ne raportăm, ne exprimăm identitatea și ne oglindim (ori nu) cu alte vieți. Că viața (ne) este un drum (cu multe indicatoare sau moduri indicative) o știm. Că, în acest drum, pe unii, dragostea, scrisul, oamenii îi liniștește, iar știm. Dar, ea, viața, este și un prilej, prin care ni se înmânează diferite prilejuri de a cunoaște, de a ne face cunoscuți și de a ne cunoaște anumite și ascunse taine.

În accepțiunea modernă a prozei scurte (compozite) se observă tendința epicului de a fi automom, în spațiu și timp, diferite, autorul fiind, protagonist și martor povestitor. În acest context, povestirile adolescenței cântă anii tineri, cântă visul, la fel cum visurile coboară din nori! Iar adolescența e o perioadă prea scurtă pentru pregătirea spre a deveni un adult (iar povestirile trebuie să fie trăite aievea și mărturisite, indiferent că înduioșează ori emulează stări ori patience... și, da! Cele mai frumoase fericiri le dă pruncia, călătorind fulgul înspre omul adult care se va zbate cu alți adulți (și pe întuneric). De aceea, ajunși la o anumită vârstă (ne) dorim să lucim și să (ne) trăim impetuos trăirile, dezrobiți de banalul „ce va zice lumea...” Uneori, o carte autobiografică îl (ne) face pe autor, tânăr.

Conținuturi:

Acest eseu se dorește a fi centrat pe importanța drumurilor în viața unui om (indiferent de obstacole, opreliști, ostentații sau observații). Nu avem pretenția a afirma că îl cunoaștem pe poetul Ioan Matiuț (n.1956), decât a fi parte a unei vieți culturale arădene (de

prim raft). Acum, avem a dezvălui o latură, ascunsă, oarecum, a pasiunilor sale pentru scris: calitatea de povestitor. Și, ca să povestești trebuie să călătorești (în memorie), așadar vă propunem: Ioan Matiuț, călător și povestitor (scurte note generale asupra unui nou volum, la fel, scurte note asupra unei povestiri din mănunchiul de patruzeci care brodează narativul).

Volumul este o colecție de povestiri, care pornește de la o experiență sau un parcurs de viață (cu detalii neștiute din spatele unei personalități arădene). Toată cartea este un motiv al vârstelor (care, se întregesc-întâlnesc, deopotrivă: motivul copilăriei, al adolescenței, al jocului de legături între generații, motivul satului cu ițele prietenilor, motivul ogîndirii de sine și, peste toate acestea sau și altele, tronează motivul trecerii ireversibile a timpului, însoțit de un decor al naturii, sau naturilor). În cazul acestui volum de proză autobiografică, autorul preschimbă motivul tăcerii în motivul zicerii ori al spunerii și îl supune, cu voia altui motiv, motivul ceasului. Descriptivul însoțește povestirea: „Era o vreme cețoasă și rece, cu o ploaie mărunță care părea fără sfârșit.”

Cartea de proză a poetului Ioan Matiuț este cuprinsă într-un conținut de patruzeci de povestiri.

Am optat pentru ultima: „Femeia în negru” (op.cit., pag.153). Călător prin Paris, de-acum prozatorul -poet trăiește înălțătorul, armoniosul, emoționalul, paradisiacul în lucifericul pelerinaj scurt, dar bonom, scrutând neînrobital senzațional ancorat în spații de cultură și destindere prin descrieri impresive și amănunțite.

„Femeia în negru” este metafora condiției umane, după cum se azonează

cu versurile de final: „Amurgul însângerează zăpezi/ o urmă/ nu se știe cine/ încercând să scape.”

Am descoperit două motive esențiale care completează subiectul și anume: motivul drumului și motivul visului: „Visam că eram pe malul unui râu involburat, mărginit de un zid înalt din piatră, cu o scară ce ducea spre un mal pavat cu același material.” (în timp ce o femeie foarte frumoasă, îmbrăcată în negru, ne privea). Motivul drumului este motivul literar, călătoria nu este doar o parcurgere a unui anume drum geografic, ci devine parte de legătură dintre cel ce o străbate cu liniaritatea timpului doveditor: „Era noapte și câteva făclii luminau împrejurimile”; „Însă o siguranță și o stare de bine începeau să mă învăluie.”

În acest sens, timpul devine un însoțitor, un simbol al cunoașterii, al devenirii prin momente și, parcurgerea lui va însemna o luciditate aparte: adică redescoperirea omului adult (în urma-umbra copilului și cu acceptarea cercetării sufletului interior de acum ori explorarea stărilor sufletești și prin autodepășire.

Cartea este o împlinire și o împăcare, este un altfel de jurnal (călător) de viață cu două personaje princioale: „omul”, substantiv comun, genul masculin și „urma”, substantiv comun, genul feminin, acestea fiind într-un raport de complementaritate atemporală: „Am cumpărat o hartă pliantă a orașului, iar pașii m-au purtat prin locuri atât de cunoscute.”

Motivul unei anume călătorii îi este determinat autorului de un alt motiv: motivul visului: „M-am trezit, brusc, exact în locul din visul meu, locul duelului pentru femeia în negru.”

Ca reprezentant al eului, visul reliefează o anume stare de contrast, între real și ideal: „Toți visăm, așa începe ca într-un vis.” (Mircea Eliade). Autorul acestei povestiri se află între două spații: cel interior (trenul sufletului) și cel exterior (trenul ca mijloc): „Sena curgea vijelios și tulbure, iar pavajul, zidul și scările, erau ca în vis.”

Desigur, nu știm motivul alegerii Parisului ca îmbietoare destinație, dar, suntem convinși că, printre motive, au fost cunoștințele „deja vu” despre capitala Franței, precum și ansamblul culturalității, aflat la tot pasul (sau, par contre... să fim în trend... quality time, de plăcere etică, de un aparte sublim, autentic): „La începutul ultimei luni a anului 1996, vizitam pentru prima dată Germania. Urma să petrec câteva zile în Saarbrücken, la invitația unei familii de artiști, originare din Arad (...)”.

Cartea, în esența ei, este o reîntregire unică, specială, prin dezvăluiri, minuni, fapte, plăceri ucise ori nu, de un alt timp și, puse între file, scot în evidență un caracter uman (care își știe și își trimite, în călătorie, absoluta sa, ființă). „La un an, după acea întâmplare stranie din Paris, într-o dimineață, la începutul lunii decembrie, călătoream cu mașina, de la Brașov spre Predeal, în drum spre București.” (tocmai căzuse prima zăpadă): „O voce cunoscută m-a întrebat ce doresc să servesc.

Am întors capul și un fior fierbinte, mi-a cutremurat ființa. Cu un zâmbet straniu, era chiar femeia în negru, care, parcă m-a luat pe sus și m-a dus, acolo, pe malul Senei. Mi-adus cafeaua, deși nu o comandasem. Un zâmbet de o frumusețe stranie i-a luminat fața, înainte să îmi întoarcă spatele și să dispară.”; „După încă un an, călătoream cu trenul de la

București la Arad. Era seară și, singur în compartiment, priveam spre fereastră formele spectaculoase ale Bucegilor (...) Printre brazi care fluturau pe la geam, s-a deschis o poiană înzăpezită (prin mijlocul ei trecea o urmă).

Concluzii:

O simplă privire asupra Copertei I ne va aține atenția cum că (de mână) urma îi este, autorului, aleat și scut. La fel și acest volum la care facem vorbire: este o relaționare, care izbește, a poetului Ioan Matiuț cu „Omul din urmă”, ca narator mărturisitor (ca între două universuri paralele, peste care răzbate amurgul).

Avem absoluta convingere că acest volum de proză scurtă autobiografică, compozită, a fost scris și conceput (cum și oferit) „sine ira et studio” și așa se și cuvine. Povestirile care însoțesc cartea autobiografică fac dovada scriiturii unui arhicunoscut om de cultură al Cetății (în urma unor vârste ale omului trecut prin adolescență, tinerețe, maturitate și solide opinii și stereotipii la (ne)îndemâna oricui.

Un lucru e cert: în viață e ca și în povestea cu un caracter literar: ne intersectăm, suportăm paralelisme, trecem prin înlănțuiri complementare, ascundem repetitivul unor epici, mai mult ori mai puțin dorite, dar, ele, stările, ne (re)devin trăiri: „De atunci, de fiecare dată când trec prin același loc, opresc la o cafea și aștept. Dar mereu vine o altă femeie...”

Proza autobiografică între mărturisire și asumare: „Omul din urmă” – Ioan Matiuț

Carina A. BABA
Jurnalist, Arad

Volumul *Omul din urmă* de Ioan Matiuț, publicat la Editura Tracus Arte, 2025, reprezintă o incursiune densă și onestă în teritoriul prozei autobiografice, reușind să depășească simpla barieră a memorialisticii pentru a deveni un exercițiu de arheologie identitară.

Nucleul filozofic al volumului este articulat încă din *Prefață*, unde autorul propune o viziune triadică asupra identității umane: *imaginea socială* - *proiecția construită riguros pentru acceptarea publică*, *percepția alterității* - *o oglindă deformantă modelată de prejudecățile celorlalți*, *esența nerostită* - *adevărul interior, protejat de privirile indiscrete, dar expus divinității*. Această mărturisire programatică transformă volumul dintr-o succesiune de amintiri într-un efort de auto-revelare, intenția autorului fiind aceea de a se face cunoscut în toate ipostazele sale - om, scriitor, editor.

Volumul este conceput ca prima parte a unei trilogii, acoperind un interval temporal ce se oprește la pragul anului 2000. Structura fragmentară a povestirilor permite o dinamică variată, trecând prin câteva etape inițiatice: *pragul existențial* - debutul vieții este marcat de un moment de cumpănă (spaima părinților în fața fragilității nou-născutului), ce conferă ulterior întregului

parcurs un sentiment de miracol supraviețuitor; *mimesisul naturii* - capitole precum *Vacanța în sălbăticie* sau *Patima pescuitului* descriu o comuniune organică cu mediul, unde autorul învață limbajul lumii dincolo de rigorile civilizației; *trauma pierderii* - episodul atașamentului față de *căluțul* vândut de tată reprezintă pierderea inocenței și prima confruntare cu pragmatismul adesea crud al maturității.

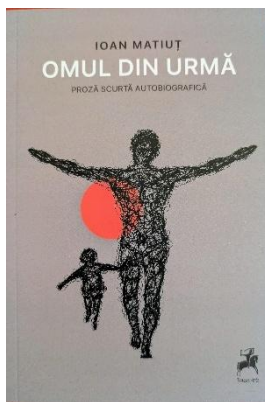
Gheorghe Schwartz notează pe bună dreptate caracterul românesc al existenței naratorului. Ioan Matiuț nu se rezumă la o contemplare pasivă, ci descrie un *slalom pasionant* prin istorie.

Diversitatea
experiențelor

profesionale și sociale este impresionantă, variind de la ocupații prozaice la aspecte exotice sau periculoase: comerțul cu venin de viperă, experiența revoluției și confruntarea cu sistemul politico-economic, ascensiunea în lumea editorială și

colaborarea cu personalități precum Gheorghe Zamfir.

Capitolul intitulat *Poetul Ilie Măduța și prima mea poezie* (pag. 49) ocupă un loc central în economia volumului, reprezentând momentul genezei conștiinței artistice a autorului. Din perspectivă critică, acest episod nu este doar o rememorare anecdotică, ci o etapă fundamentală de formare și auto-definire. Autorul subliniază importanța oamenilor care i-au marcat destinul, iar figura lui Ilie Măduța se înscrie în galeria celor care au contribuit la modelarea sa intelectuală. Această interacțiune subliniază ideea că parcursul către

statutul de *editor și poet* nu a fost unul solitar, ci unul influențat de *lecturi importante* și de modele umane concrete. În arhitectura cărții, acest capitol este plasat strategic după episoade ce descriu dificultăți sau eșecuri în sistemul formal, precum *Corigent la Matematică*, sugerând că literatura a oferit un refugiu și o formă de confesiune ontologică, permițând autorului să portretizeze omul din urma lăsată pe acest pământ. Este momentul în care Ioan Matiuț încetează să mai fie doar un observator al lumii exterioare și devine un creator de lumi interioare. Așa cum se menționează în prefață, scrierea despre propria viață și despre începuturile literare a fost o hotărâre dificilă, impunând o sinceritate care poate *șoca sau chiar revolta*. Prima poezie este privită nu prin prisma succesului critic, ci ca un act de vulnerabilitate necesar pentru a ajunge la *adevărul interior*.

Deși autorul afirmă că în proza autobiografică mizează pe sinceritate în detrimentul jocului detașat cu personaje, valoarea literară rezidă tocmai în acuratețea detaliului și în autenticitatea limbajului. Utilizarea regionalismelor specifice zonei natale nu este un simplu ornament lingvistic, ci un instrument de reconstrucție a unui *parfum al vremurilor dispărute*. Ioan Matiuț reușește să surprindă tranziția tehnologică și socială radicală — de la lampa cu petrol la inteligența artificială — oferind cititorului nu doar o biografie, ci o cronică a unei epoci contradictorii.

Omul din urmă se înscrie în tradiția romanului autobiografic românesc, amintind de prospețimea clasicilor, dar aducând o notă contemporană de vulnerabilitate și auto-analiză. Este o carte despre reziliență,

despre *energia luptătorului* care, în ciuda eșecurilor, refuză înfrângerea.

Ziua poeziei

Sifora SAVA

Poet, Austria

Poezia,
în roba ei de sărbătoare
plutește-n Univers!
Vă rog primiți un vers!

Un fir de floare,
întreaga primăvară... Viața!
Un fir de adevăr,
cuvântul Lui din veșniciei ne luminează
pretutindeni!
Un fir de poezie
și mama mea, purta o preafrumoasă ie!
Un fir de înțelepciune,
scrisul omenirii, cuprins în necuprinsuri!
Un fir de dor,
plăcerea de-a citi!
Un fir, eternul dor, plăcerea de-a
iubi o lume de copii,
iubind, respectând, apărând
PACEA, scrisul să vă învețe...

Haiku

Ioan MARTA

Eseist, Arad

petrecând toamna –
un brăduț arămit
cu câteva Frunze

noaptea tot mai lungi –
șirul mătăniilor
rămas la fel

DIASPORA ȘI TRADUCERI

Speranța BOŽANIĆ DIN DELIBLATA, SERBIA Femeia care a transformat durerea în lumină

Teodora SMOLEAN
Jurnalist, Serbia

Speranța Božanić, născută Cocora în anul 1955, poartă un nume care pare ales de destin. O femeie cu ochi blânzi și mâini harnice, care a învățat – de multe ori prea devreme – că viața nu se îndură de inimile sensibile. Și totuși, prin toate loviturile, a rămas în picioare, sprijinită de rădăcini, de satul ei, de natură și de darurile tainice pe care sufletul i le-a pus în palmă.

Provenită dintr-o familie care și-a adus cu ea din România nu doar numele, ci și cântecul, tradiția, rostul – Speranța a crescut într-o casă în care muzica și credința erau limbajul de fiecare zi. Tatăl ei, Arun, om cu vis de preot și cu inimă de artist, a fost ani lungi conducătorul corului din sat și un instrumentist desăvârșit, membru al fanfarei din Deliblata, iar cântecele lui parcă se aud și astăzi în glasul moale al fiicei. De la el a moștenit sensibilitatea, iar de la mama ei, Livia, liniștea pașilor prin viață. Cu mândrie îl amintește și pe bunicul Todor Cocora cel mai bun dansator din vremurile acelea, al cărui costum cu o vechime de peste 120 de ani îl păstrează și astăzi.

A fost o vreme în care viața Speranței părea să curgă firesc: soțul ei, Jovan, îi era sprijin și bucurie, iar cele

două fete ale lor, Sandra și Ana, lumineau casa. Dar destinul, neînduplecat, a început să rupă, unul câte unul, stâlpii existenței ei. Soțul i-a plecat prea devreme, la doar 43 de ani, lăsând-o singură cu două fete încă mici. Apoi, peste ani, durerea cea mare: pierderea Sandrei, fiica ei de 34 de ani. O rană care nu se închide niciodată.

În fața unui asemenea gol, Speranța s-a prăbușit în tăcere. „Nu mai știam ce să fac cu viața mea”, mărturisește. Apoi, într-o seară, ca un fir subțire de salvare, a simțit nevoia să deseneze. A luat o hârtie, pensula, culori, și a început. Din durere s-a născut o altă viață. Din lacrimi – culoare. Și așa, la 56–57 de ani, a renăscut ca artistă.

Astăzi, picturile ei – peste 40 de lucrări în ulei pe pânză – sunt mărturia unei iubiri neclintite pentru satul Deliblata, pentru lacul „Kraljevac”, pentru casele bănățene, pentru vânturile și iernile aspre care îi sunt parte din suflet. Desenează mai ales iarna, seara, după o zi plină de muncă. Fiindcă și aceasta e o parte din povestea ei: două grădini, viță-de-vie, animale, flori, pământ lucrat ani întregi singură – toate, în timp ce sufletul îi era frânt.

Expozițiile ei, organizate în biblioteca din sat, la Căminul Cultural din Cuvin, la Societatea Pescarilor din Deliblata, cu diferite ocazii, de Ziua Femeii - 8 Martie, de sărbători și evenimente culturale, nu sunt pentru glorie. Ele sunt un act de dăruire. Speranța nu-și vinde tablourile. Le păstrează pentru familie, ca pe un fel de testament al inimii – pentru fiica ei Ana, pentru nepoți, pentru cei care vor veni după ea. Fiindcă, după cum afirmă,

„tradiția nu e doar portul sau obiceiul; tradiția e modul în care trăim, felul în care pasul nostru păstrează urmele celor dinainte.”

Pe lângă pictură, scrie și poezii – despre lac, despre vânturile locului, despre iernile care par să vorbească cu acoperișurile vechi ale satului. Scrie când îi vine inspirația, fără grabă, cu smerenie. Ca o rugăciune.

La 70 de ani, Speranța trăiește singură, într-o casă plină de amintiri, de lucruri de mână moștenite și lucrute de ea însăși, de costume vechi de peste un secol, păstrate cu grijă ca pe niște relicve. În fiecare dimineață, își întâlnește prietenele la ritualul lor de-o viață – o oră de povești, de împărtășire, de femei care au învățat să meargă înainte.

Și, în toate acestea, Speranța are încă bucurie: în nepoatele Katalina și Katja, care au moștenit talentul artistic, în băieții Sandrei, Nikola și Pavle, în expozițiile de Crăciun pe care le pregătește cu emoție, în fiecare tablou care închide în culorile lui o parte din durerea și frumusețea ei.

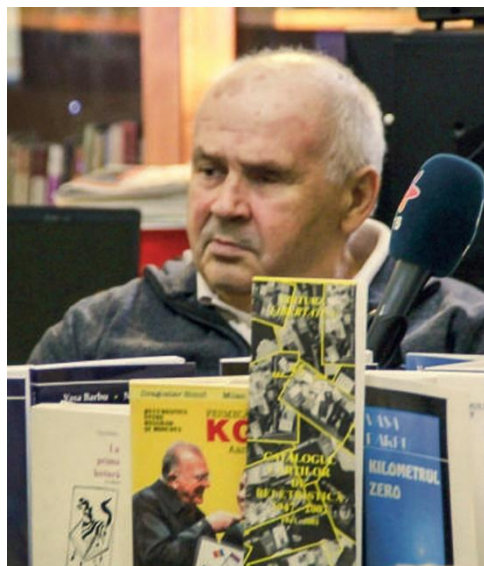
Speranța Božanić este o femeie care și-a adunat viața în palme, ca pe niște cioburi de sticlă, și a reușit să le transforme în lumină. O artistă născută din nevoia de a supraviețui. O păstrătoare de tradiții. O mamă care poartă iubirea până dincolo de moarte. Un suflet care nu încetează să dăruiască, o femeie care, prin tot ce face, ne învață că din cea mai adâncă durere poate izvorî, cândva, cea mai sinceră frumusețe.

Perpetua forță creatoare a poeziei

Valentin MIC

Săptămânalul Libertatea, Serbia

„*Șapte Perpetuum Mobile*”,
poezii de Vasa Barbu, Editura
Libertatea, Panciova 2025 (Republica
Serbia)

În volumul „*Șapte Perpetuum Mobile*”, poetul Vasa Barbu își concentrează întreaga operă lirică într-un ciclu al revelațiilor și al redescoperirilor interioare. Cartea, apărută în 2025, cu prilejul jubileului de 80 de ani al Casei de Presă și Editură „Libertatea” din Panciova, are valoarea unei sinteze și a unei mărturisiri poetice, în care întreaga biografie lirică a autorului se recompune sub semnul simbolic al cifrei șapte – cifra armoniei, a desăvârșirii și a miracolului. De la primele pagini, Vasa Barbu ne invită într-o călătorie „peste șapte mări și șapte țări”, nu în sens geografic, ci într-un itinerar interior, prin cele șapte volume anterioare care alcătuiesc nucleul

acestei antologii. Fiecare titlu devine o etapă a devenirii, o treaptă de lumină pe drumul poetului spre ceea ce el numește „armonia cu mine însumi și cu ceilalți”.

Poetul definește poezia drept o fortăreață zidită din nenumărate trepte ale spiritului, un templu în care realul și imaginarul se împletesc într-o perpetuă mișcare de căutare. Poezia este, pentru el, o formă de autodezvăluire, dar și un instrument de ordonare a lumii. Ea este o poartă a sărutului, o coloană a infinitului, o masă a tăcerii, un arc de triumf al sentimentelor și al speranțelor. În asemenea imagini, Barbu reface o veritabilă arhitectură a poeziei, apropiată de gândirea lui Brâncuși: o construcție verticală, o ridicare către sens și puritate. Fără poezie, spune el, omenirea ar semăna cu un deșert în suflet și cu o prăpastie în gând.

Simbolistica cifrei șapte străbate întregul volum ca o axă mitologică și filosofică. Poetul o leagă de sfera religioasă, de numerologia pitagoreică și de ideea armoniei universale. Pentru Vasa Barbu, „șapte” este semnul unirii dintre divinitate și lume, suma dintre perfecțiunea Treimii și totalitatea celor patru puncte cardinale. Această viziune se răsfrânge asupra versurilor sale sub forma unei ordini interioare a textului: fiecare poem pare să se rotească în jurul unui centru tainic, ca un perpetuum mobile al gândului și al simțirii. Poezia devine o formă de echilibru între rațiune și emoție, o încercare de a fixa în cuvânt ritmul universal al vieții.

Vasa Barbu este un poet al Banatului și, totodată, un poet al condiției umane. În poemele sale regăsim Câmpia Panonică, vântul Coșava, găurile părăsite, satele cu tristeți blânde, dar și nostalgia, melancolia, trecerea timpului și drama interiorului. Versurile sale, precum

Cerneala invizibilă, Kilometrul zero, Sfârșit de mileniu într-o gară din Banat sau Provincia din noi, sunt veritabile poeme-simbol, în care observația concretă se transformă în metaforă, iar detaliul realist capătă valoare de semn cosmic. Poetul scrie despre cotidianul banal, dar îl înnobilează printr-un limbaj esențializat și o viziune a transcendării. „Cerneala invizibilă” devine metafora cunoașterii și a tainelor nevăzute, în timp ce „Kilometrul zero” este simbolul originilor și al întoarcerii la punctul de plecare.

În tot acest univers liric, poetul caută echilibrul între real și vis, între lume și sine. Poezia lui este o continuă mișcare de apropiere și depărtare, un balans între luciditate și emoție. Barbu scrie cu o claritate care nu exclude profunzimea. Versurile sale par simple, dar ascund în spatele transparenței lor o densitate de semnificații. Limbajul este limpede, dar încărcat de vibrații subtile, iar metafora, deși rafinată, nu este niciodată gratuită. Poetul are o sensibilitate a detaliului, un simț acut al ritmului interior, o capacitate de a transforma cuvântul într-o materie sonoră și luminoasă.

„*Șapte Perpetuum Mobile*” poate fi citit și ca o confesiune existențială, un testament liric în care autorul își sintetizează experiența de viață și credința în puterea cuvântului. El vorbește cu modestie, dar cu luciditate, despre nevoia de armonie, despre lupta cu timpul, despre rostul artei și al poeziei. În fața schimbărilor lumii, poetul alege să rămână fidel sensibilității și cuvântului, conștient că, dincolo de zgomotul vremurilor, doar poezia mai poate salva ființa de la uitare.

Cartea lui Vasa Barbu este o meditație despre continuitate, despre

mișcarea eternă a spiritului între început și sfârșit. Este un volum al maturității, al clarității, o încercare de a aduna laolaltă toate fețele propriei creații și de a le transforma într-o operă coerentă, organică, purtând amprenta unei vieți trăite în semnul cuvântului. Prin această antologie, poetul își confirmă vocația de constructor de universuri poetice și se impune ca una dintre vocile autentice ale literaturii române din Serbia.

„*Șapte Perpetuum Mobile*” nu este doar o carte de poezii, ci o sinteză spirituală, o mărturie a unui destin care a înțeles poezia ca pe o mișcare perpetuă, ca pe o formă de respirație a lumii. În fiecare poem, cititorul simte vibrația unui suflet care caută echilibrul, frumusețea și sensul. Cartea aceasta se citește ca un cântec al dăinuirii, ca un dialog între tăcere și lumină, între efemer și etern. Este o operă a seninătății, a armoniei și a credinței în puterea cuvântului, un *perpetuum mobile* al spiritului românesc din Banat, care continuă să se miște, să vibreze și să lumineze.

Anișoara Laura MUSTEȚIU
Scriitor, Australia

Zarurile sorții

Când azurul cerului ni se scurgea în inimi,
domolindu-ne grațios răscoala pasiunii,
ne încolțeau emoțiile printre dorințe ascunse
în sărutul tremurând sub lumina lunii.

Am fi rămas la nesfârșit împlețiți în emoții,

eram o iubire pierdută în dorințe răpitoare,
într-un vis himeric cuprins de ghearele sorții,
tu erai ca un soare cu priviri strălucitoare.

Dar într-o zi lumina a dispărut ca un mister,
și-un fluture s-a stins într-un amurg de seară,
și parcă și natura tremura și totul devenise ger,
când ai plecat, inima-mi firavă a început să doară.

Printre lăcașuri reci, fără iubire, într-un pustiu,
printre manifestări haine și nejustificate,
inima-mi urla speriată: „Nu, nu e târziu!”,
dar soarta zâmbea, zarurile erau deja aruncate.

The dice of fate

After our endless kisses, our young souls,
fell in love, so madly, ah so madly,
without knowing what mystery enthrals,
without understanding love broadly.
Immersed for hours in our feelings,
at the lonely bench, our hopes were bright,
we wished so much, we wished so deeply,
to spend time together, also in the night.

We danced so many times, so close, so tight.
I was the ‘Ballerina Girl’, your ‘amour’,
in an unreachable dream without sight,
you were my Knight in Shining Armour.

Thus, one day, our love broke down,
despite our feelings that would never die,
you said ‘Goodbye’,

I only smiled,
it was just God who knew it was a lie.

And as we understood our faith,
and that in pain our souls will drown,
our hearts were crying:
'Noo, is not too late',
but life just smiled,
the DICE WERE THROWN.

Romulus MUSTEȚIU
Scriitor, România

Mini filozofie

Sunt născut din dorințe și flori,
Mă mai îmbăt câteodată de dor,
Aștept cu speranță noi călători,
Într-un moment de răscruce hotărâtor.

Mă pândește destinul la fiecă pas,
Acum, când mai am ceva de spus,
Aștept să rețineți că așa am rămas,
Fidel, unei credințe ce nu a apus.

Mi-am împletit din îndoieli o frânghie,
Cu care mă biciuiesc nemilos,
O, vise frumoase, veniți înspre mine,
La orice oră, vă aștept bucuros!

Romantic e jarul iubirii ce trece,

Prin cercul de fum al scurtei vieți,
Nori și văpaie, frig și durere,
Așa îmi închipui agonia deșartă,
A tăcutei mele tristeți.

Mini Philosophy

I was born of longings and of flowers,
At times I still grow drunk on yearning,
I wait with hope for new travelers,
At a decisive crossroads burning.

Destiny stalks me at every step,
Now, when I still have something to say,
I hope you'll remember that this is how
I've remained,
Faithful to a creed that has never passed
away.

I braided from doubts a rope
With which I lash myself without
mercy,
Oh, beautiful dreams, come toward me,
At any hour, I welcome you gladly.

Romantic is the ember of passing love,
Through the smoke-ring of this brief
life,
Clouds and flame, cold and pain,
Thus I imagine the futile agony
Of my quiet, hidden grief.

15 December 1984

TRADUCERI LA SALON

(în limba spaniolă)

OVIDIU CORNILĂ

Antoniană

Florica R. CÂNDEA

Tot mai miroase
Ochiul drept a tine
Și sânge curge-n vena
mea
De trup
Coboară-mă la braț de
Tine
Să pot să zburd
Să te inund
Cu seva buzelor
De rouă
Încet
Când ninge
Luna nouă
Apoi să mă adulmec
La culcare
În casa cu tămaie
Ambră
Soare

Antoniana

Sigue oliendo
El ojo derecho a ti
Y sangre corre en mi vena.
Llévate mi cuerpo,
Ensáyame contigo
Para saltar e
Invadirte
Con la seva de mis labios
Rocío,
Espacio,
Mientras nieva
La luna nueva
Y luego que me huelas

Antes de acostarte
Allí, en la casa con
Incienso
Ámbar y
Sol

Cântec: mă strecor în sufletul tău ca o apă freatică prin pământ

Carina A. IENĂȘEL

mă strecor în sufletul tău ca o apă freatică
prin pământ,
neștiută de nimeni, liniștit, împânzind
fiecare frântură din tine,
devenind izvor cu apă de băut pe inima
goală,
numai bună de potolit setea zilei de
vară...
vei fi plin de mine, fără să știi de când, de
unde,
fără să știi măcar că sunt acolo,
descoperindu-mă accidental când îți voi
țâșni dintr-o amintire
banală ca o ploaie de august...
îți voi apărea înainte, îndemnându-te să
îți privești chipul
în undele mele, să îți speli ochii de
ațipire,
să îți răcorești obrazul, buzele și sufletul,
sufletul cu toate cele 21 de grame ale
sale, care fac cât lumea-ntreagă...
îți va fi ciudă pe tine, pe mine, vei dori să
închizi ochii pentru o clipă,
atât cât să dispar, fată morgana, în
deșertul sufletului tău,
dar, vai, acesta nu mai există de pe
timpul în care mi-am întins pânzele
dorului
până la hotarele cerului tău...

Canto: me escondo en tu alma como el agua en la tierra

me escondo en tu alma como el agua en
la tierra,
lejos de todos, tranquila, desbordando
cada parte de ti,
naciendo arroyo de agua sorbido en
ardiente corazón,
perfecto para saciar la sed del día de
verano...
me llenarás, sin saber cuándo o dónde,
sin saber que estoy allí,
y me encuentras sin querer mientras te
viviré en un banal
recuerdo de una lluvia de agosto...
yo surgiré delante tuya, y te avivo para
mirar tu rostro
en mis ondas, y tu aclaras tu mirada,
refrescas la mejilla, los labios y el alma,
el alma con sus 21 gramos, pesando en
un mundo entero...
tendrás rencor por mí, por ti, querrás
cerrar los ojos un instante,
y me desvaneceré, un sueño imposible,
en el desierto de tu ser,
pero que lástima, ya no existe desde
cuando me estiré
las alas de mi añoranza
hasta el final de tu cielo...

(în limba germană)

RENATE DONE

poem

Florica R. Căndeia
m-am născut
într-o seară de mai
cu flori de salcâm
în poala mamei
caldă
și fața-i surâzând

gedicht

geboren wurde ich
an einem Abend im Mai
voller Akazienblüten
im warmen Schoß
meiner Mutter
und ihrem lächelndem Gesicht

Gând 10...

Carina A. IENĂȘEL

Există oameni care ne taie respirația,
oferindu-ne șansa uimirii,
și nici măcar nu știu acest lucru...

Gedanke 10...

Es gibt Menschen,
die uns den Atem rauben,
indem sie uns die Chance zur
Verblüffung bieten,
und sie wissen es nicht einmal...

(în limba aromână)

VANGHEA MIHANJ STERYU

Florica R. CÂNDEA

Îți scriu pentru când
Am să rămân într-un catren
Să mă ții de mână aceea a opta cu care
scriu
Poemul instrumental
Cum să nu râd
Când îmi cântă cu flori păsări pe șaua
timpului din noi
E răcoare
Dar nu zac
Șinele cărărilor mă tot duc

Mă duc
Sunt aici
În ceata cerbilor
Cu umbre
Care mă tot umbresc
Mă fac una cu tine
Până la soartea nașterii cu mine.

Tsâ scriu până cându
Tsâ scriu, shi până cându
Va s-armân tu unâ catedrală
s-mi tsânj din mâna atsea opta cu cari
scriu
poemlu instrumental
cum s-nu arâd
cându ânj cântă pulji cu lâhtari pi
schinarea-a chirolui dit noi
easti cult
ma, nuti toarâli pi calidiherlunica tsi mi
ducu
dipriună mi duc
mi duc
hiu aoa
tu negura-a tserburloru
mi facu unâ cu tini
până la soartea-a nâsteariljei cu mini

Gând 9...

Carina A. IENĂȘEL

Seamănă-mi în umeri pene, să-mi
răsară-n loc aripi.
Seamănă-mi în palme visuri, spicul
vieții să-l despic.

Seamănă-mi în talpă doruri, să o iau pe-
a tale urme.
Seamănă-mi în gând iubirea, ca să știu
să-ți spun pe nume.

Seamănă-mi-te în suflet - literă, cuvânt,
idee,

să îmi amintesc de tine, de m-oi pierde
pe Lactee...

Minduiari 9...

Seamină-nji pi anumirle peani, tu loclu a
loru s-ânj crească ârchi.
Seamină-nji tu pâlnji yisi, schiclu a
banâljei s-lu dishcljidu.

Seamină-nji tu talpă doruri, ta s-
anchisescu dupu urmili a tali.
Seamină-nji tu minduerli vreari, ta sâ
shtiu s-tsâ grescu pi numâ.

Seamină-ânj ti tini tu suflit – ca literă,
zboru shi idei,
s-nji aducu aminti pi tini, cara s-mi cher
iuva pi Calea di lapti!

Noi, oamenii

Daniela Ioana BÂSCĂ, elevă

Noi suntem ceea ce
dintotdeauna am fost:
niște frunze ce zboară
cu și fără rost,
niște pene cu zbor ușor
în lumina zorilor.

Suntem niște frunze ușoare,
cu dor de înălțare,
să luminăm printre stele,
să cântăm și să ne-asculte doar ele.

Un vuiet puternic ne trimite înapoi!
E un ger ce geme cu glas de cimpoi!

Noi rămânem ce-am fost:
niște frunze, niște pene
reluând același zbor în lumina zorilor.

CULTIVARE ȘI CREAȚIE

Bosoarca (povestire horror - erotică)

Vasile ZĂRĂNDAN
Prozator, Arad

Atenție, povestire **HORROR-
EROTICĂ!!!**

*Nu se recomandă tinerilor
sub 18 ani, iubitorilor de
pisici și nici adulților slabi de
înger!*

De îndată ce am deschis eu ochii pe lumea aceasta, am și fost „confiscat” de către posesiva mea bunică din partea tatălui și care, de altfel, atunci când am început să vorbesc, nici nu mi-a dat voie să-i spun BUNICĂ, sau, Doamne ferește, BABĂ, cum se spunea pe atunci în satul meu de la poalele pădurii Gepul Dochiei, ci numai MAICĂ.

Era Maica Maria, cea care mă ducea de mână de două ori pe săptămână la adunările sectei lor de SPIRIȚI, o aripă radicală a Cultului Penticostal și unde se adunau tot felul de ciudați și exaltați de pe întreg întinsul fostului Raion Gurahonț, și unde atât bărbații, cât și femeile umblau tot timpul îmbrăcați numai în negru și țineau post la fel de negru mai multe zile pe săptămână și se rugau mereu, parcă purtând povara unor destine intunecate. În restul timpului maica mă învăța să scriu și să citesc (fusesse învățătoare în tinerețile ei incredibile!) și, de asemenea, după ce isprăvea cu mine ora de catehizare, punea deoparte Biblia ei voluminoasă și îmi împuia capul cu tot felul de romane de aventuri, de la *Contele de Monte Cristo*,

la *Misterele Parisului* și, normal, cu siropoasele romane de dragoste în vogă pe vremea ei.

Însă, într-o seară cu lună plină, desigur, bunica, pardon, maica, m-a surprins cu povestea stranie a bosorcilor din satul meu, Prunișor, mai exact cu o întâmplare de dinainte de ultimul război mondial și care l-a avut ca și personaj principal (cel puțin așa credeam eu atunci!) pe bunicul meu!

În ograda bunicului tocmai ce fătase o junincă și, după ce îl înțârcaseră, familia se hotărâse să vândă vițelul la târgul de animale ce se ținea săptămânal în comuna apropiată, Sebiș. Numai că, după câteva zile de la vânzare, au băgat de seamă, îngroziți, că dimineața, când trebuia să fie mulsă vițica, aceasta nu mai avea strop de lapte în ugerul fleșcăit. După o vreme, în care au îmbunătățit hrana animalului cu abrac și trufandale, văzând că laptele tot nu revine, a fost chemat felcerul satului și, după ce a palpat-o prin toate părțile, acesta a ridicat din umeri, scuipându-și în sân și afirmând categoric că la mijloc nu poate fi lucru curat.

Ba, mai mult, la claca organizată în acele zile de familie cu vecinii, chemați să ajute la sfârmatul știuleților de porumb, acum, la sfârșit de Octombrie, femeile au început să sușotească, povestind despre bosorci și zgripturoaice, ființe malefice, capabile să ia mana (energia) din tot ce e viu și chiar și laptele vacilor. Căci erau, cică, vrăjitoare, de cele mai multe ori din sat, sau din comunele vecine, Sebiș, Cărand sau Ignești, care aveau acest dar din naștere și, pur și simplu, era destul să se dea de trei ori peste cap și se preschimbau în pisici (negre, bineînțeles!) și intrau noaptea în grajduri și sugeau laptele

vacilor, mai eficient decât o fac mulgătoarele electrice din zilele noastre.

Atunci bunicul, flăcău proaspăt întors acasă după trei ani de armată la tancuri și care, de-acum, nu mai prea credea în astfel de bazaconii și eresuri, la insistențele celorlalți, și, mai ales, pentru a nu părea un fecior fricos în ochii lumii, s-a hotărât să-și petreacă noaptea următoare în grajd, ascuns într-un colț printre jupii (snopii) de tulei de porumb și înarmat, desigur, cu o furcă.

Și nici nu a avut prea multe ore de așteptat, căci exact la miezul nopții, prin deschizătura tavanului, pe unde se arunca fânul din pod, a sărit în mijlocul grajdului un motan negru, mare cât vițelul ce fusese recent înțărcat și înstrăinat.

Imensul pisoai nu s-a oprit nici un moment la celelalte vaci sau bivoli legați la iesle, ci s-a dus altan la vacuța cu pricina și a început să toarcă frecându-se tandru de ea și apoi lingându-i botul.

Juninca mugea și ea ușor și încet, încet s-a aplecat să-l amușine (miroase) pe motan, îmbălându-l apoi voluptuos cu limba ei lungă, de parcă ar fi fost propriul ei vițel. Motanul a continuat asaltul senzual, trecând în partea din spate a vacuței și lingându-i insistent fătătoarea, până ce junincei i s-au înmuiat picioarele și s-a lăsat încet pe o rână, rumegând sacadat.

Atunci uriașul pisoai s-a prelins hipnotic peste ugerul vacii, alăptându-se metodic din fiecare sfârc.

În acel moment bunicul a țâșnit din ascunzătoare și a înfipt furca în pisoaiul monstruos, încercând să nu rănească vacuța. Din păcate, însă, nu a nimerit decât piciorul stâng din spate al motanului, care l-a străfulgerat instantaneu cu o privire de neuitat pe fecior și s-a făcut imediat nevăzut, cățărându-se pe peretele grajdului și

ieșind prin trapa podului, pe unde intrase și lăsând în urmă o dâră de sânge.

Iar bunicul, ca un veritabil tanchist lăsat la vatră, nu s-a pierdut imediat cu firea, ci a aprins un lămpaș (felinar) pregătit dinainte și a început să caute și afară prin curte după alte eventuale urme de sânge.

Pe care urme chiar le-a găsit, numai că duceau peste grădini, spre gospodăriile altor vecini. Așa că s-a resemnat, abandonând urmărirea petelor de sânge până când s-o face ziuă și va putea sări mai ușor peste garduri, explicând eventualilor curioși ce naiba l-a apucat să escaladeze zidurile consătenilor. De altfel era ca și sigur că urmele vor duce până la marginea satului, lângă pădurea numită Gepul Dochiei, unde locuia singură într-un bordei o femeie uitată de vreme și care le stinge uneori cărbuni oamenilor loviți de deochi, ori le făcea de ursită fetelor nemăritate, ori le slobozea bărbăția celor legați prin descântece.

Așteptarea feciorului a fost însă zădărnicită de o furtună năprasnică, care s-a pornit spre dimineață din senin, grindina mare cât perele trezind consătenii, speriați că le va sparge țigla de pe acoperișurile caselor, și oamenii ieșeau afară nedumeriți și își făceau cruce și se întrebau unul pe celălalt că ce semn o mai fi și acesta, să plouă cu piatră la sfârșit de Octombrie?!

Așa că urmele de sânge pe care mizase bunicul s-au dus pe Apa Sâmbetei odată cu ziua de Sâmbătă.

Și, cum Duminica după-amiază era mare horă-n sat, s-a dus și el acolo, mai mult pentru a-și uita necazul, căci nu era din fire prea dornic de joc și petreceri.

Și, cum într-un sat numărul tinerilor nu e cine știe cât de mare, până la urmă i-a venit și bunicului rândul să

joace cu cea mai frumoasă fată din sat, un set de trei dansuri, după cum cântau țiganii lăutari, cocoțați pe bina (scena) căminului cultural.

Și, când s-au prins în horă și fata l-a privit în ochi, îmi povestea bunica, pardon, maica, flăcăului, cât era el de tanchist lăsat la vatră, i-a înghețat sângele în vene, căci acea privire, pe care nu o va mai uita el niciodată, o mai întâlnește ațintită asupra lui în urmă cu câteva ore!

Iar când fata, la o anumită mișcare a dansului, era nevoită să se sprijine exclusiv pe piciorul stâng, aceasta scotea un geamăt atât de „dureros de dulce”, încât bunicul era străbătut de un curent electric, ce făcea să i se ridice părul măciucă sub pălărie.

Iar eu am încălecat pe-o șa și ... înainte de a încheia povestirea mea, trebuie să vă mărturisesc că, de când mă știu pe lumea asta, nu am văzut-o pe fascinantă mea bunică decât îmbrăcată complet în negru, de la năframa cu care își prindea părul capului, până la misterioșii ei ciorapi. Pe care am surprins-o, totuși, odată dându-i jos la sfârșitul adunării sectei lor de spiriți, când fiecare dintre ei trebuia să spele picioarele celui alt, într-un gest ritualic amintind de Isus spălând picioarele apostolilor. Iar atunci bunica a dezvelit niste picioare neverosimil de frumoase, de balerină predestinată să leviteze la o palmă deasupra pământului și numai pe laba piciorului ei stâng am observat o cicatrice dizgrațioasă, de-ți venea a zzzice că a fost împunsă de coarnele unei furci nemiloase, care i-a străpuns călcâiul. Și, pentru a nu povesti eu nimănui despre ce văzusem atunci, maica mi-a promis solemn că o să mă învețe ea și pe mine câteva dintre secretele ei.

Cum se provoacă grindina, bunăoară!

Geografiile spiritului: între rezonanța locului și condiția nomadă Departe și aproape. Reflecții - Constantin Brescan

Carina A. BABA
Scriitor, Arad

Publicat sub girul Editurii Mirador, volumul *Departe și aproape – Reflecții* reprezintă o bornă semnificativă în parcursul scriptural al lui Constantin Brescan. Absolvent al Universității de Științele Vieții „Regele Mihai I” din Timișoara și stabilit de peste un deceniu și jumătate în Barcelona, unde activează în cadrul unei instituții europene, autorul își definește prin această a treia apariție editorială o voce distinctă în peisajul literaturii de introspecție contemporane. Lucrarea, finalizată în februarie 2025, transcende granițele rigide ale jurnalului de călătorie, configurându-se ca o *literatură trăită*, în care distanțele geografice sunt dublate de o cartografiere a spiritului.

Nucleul teoretic al volumului rezidă în ceea ce Constantin Brescan numește o *neorânduială plină de fire*, concept împrumutat parțial din universul romanesc al lui Orhan Pamuk. Această alegere structurală nu este întâmplătoare; ea reflectă dinamica gândirii umane în fața experiențelor noi. Autorul optează pentru o cronologie bazată pe postările sale de pe platformele sociale, translatând astfel efemerul comunicării digitale în permanența actului livresc. Acest demers poate fi interpretat ca o formă de rezistență în fața fragmentării

postmoderne. În loc să livreze un text finisat în laboratoarele ficțiunii, Constantin Brescan oferă *gândurile unui călător* care își asumă sinceritatea brută a momentului. El invită cititorul la un dialog interior, transformând actul lecturii într-o extensie a propriei călătorii spirituale, unde destinația finală nu este un punct pe hartă, ci o mai bună înțelegere a sinelui.

Unul dintre cele mai fascinante aspecte ale operei este pendularea constantă între două repere geografice și culturale majore: Chișineu-Criș (județul Arad) și Barcelona. Această dualitate nu generează un conflict de identitate, ci mai degrabă o îmbogățire reciprocă. Autorul nu privește lumea prin lentila unui turist, ci prin cea a unui observator care *călătorește mult, prin natura ocupației sale*.

Legătura cu orașul natal rămâne un pilon central al existenței sale. Autorul dedică pagini importante recuperării memoriei locale, continuând demersul început în volumele anterioare, precum *Din cufărul cu amintiri chișeuane*. În acest sens, gestul de a restaura sumanul străbunicului său, Florian Morar din Sinteia Mare, capătă valențe simbolice profunde. Nu este vorba doar despre conservarea unui obiect vestimentar ros de molii, ci despre *o piesă de muzeu a familiei* care este redată prezentului prin efortul colectiv al nepoților. Această ancorare în tradiție îi oferă autorului stabilitatea necesară pentru a explora depărtările, aducându-le mai aproape de cititor prin reflecții pline de sens.

Constantin Brescan își construiește discursul pe un fundament cultural solid, integrând cu naturalețe referințe din domenii diverse. Textul său devine un spațiu de întâlnire pentru figuri precum Nicolae Steinhardt, Seneca,

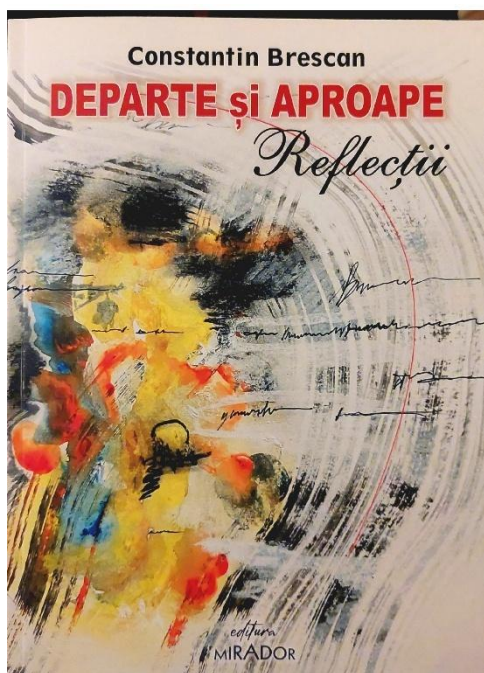
Anthony Bourdain sau Matthew McConaughey. O temă de o importanță capitală este gestionarea timpului ontologic. Autorul citează reflecțiile lui Seneca, reamintindu-ne că *numai timpul este al nostru* și că, adesea, nu avem puțin timp, ci pierdem mult. Această meditație asupra trecerii timpului este pusă în contrast cu presiunea muncii moderne, Constantin Brescan mărturisind nevoia de a găsi un echilibru între responsabilitățile profesionale și hobby-uri sau pasiuni. De asemenea, volumul explorează pasiunile umane care *nu se explică, se simt*, de la pasiunea unui fotograf pentru fundaluri gri, până la cea pentru stațiile de carburant folosite ca restaurante. Aceste detalii sunt de fapt indicii ale unui spirit fin de observație, care validează experiența umană în toată complexitatea ei.

Din punct de vedere stilistic, Ioan Matiuț observă că Constantin Brescan a ajuns la un stil *deja consolidat*, fiind un *narator captivant al călătoriilor și experiențelor sale culturale*. Scrisul său este unul tenace, caracterizat printr-o eleganță sobră, dar accesibilă, care evită didacticismul în favoarea unei *unități a gândurilor*.

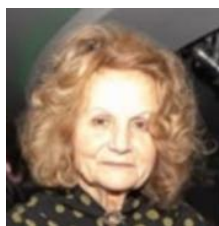
Autorul nu se ferește de autoironie sau de includerea feedback-ului primit de la prieteni, oferind cititorului acces la *replci spumoase*, care dau textului o notă de prospețime și autenticitate. Această deschidere către dialog este subliniată și prin mulțumirile adresate comunității intelectuale locale, precum profesorului Sebastian Uzun sau colaboratorilor de la Editura Mirador, subliniind faptul că actul scrierii este, în esență, un efort de *construire a zidului cultural*.

În concluzie, *Departa și aproape – Reflecții* este mai mult decât o carte; este un manifest pentru redescoperirea lumii

printr-o lentilă conștientă și asumată. Constantin Brescan dovedește că, într-o eră a vitezei și a schimbărilor continue, capacitatea de a te opri asupra unui gând și de a-l dezvolta rămâne o formă supremă de libertate. Prin paginile sale, autorul ne reamintește că *bagajul cultural bogat și lecturile proaspete* sunt instrumentele esențiale pentru a naviga prin complexitatea secolului XXI. Volumul reprezintă o invitație onestă la o *călătorie proprie*, un îndemn de a ne nota gândurile pe hârtie sau pe dispozitive digitale, pentru că, așa cum afirmă autorul, *nici nu știți câți cititori așteaptă cartea dumneavoastră!* Este, în definitiv, o operă care confirmă faptul că, indiferent cât de departe am călători, cele mai importante descoperiri sunt cele care ne aduc mai aproape de propria esență și de valorile care ne definesc umanitatea.

Raportați la timp

Iuliana PINTEA
Eseist, Arad

În împărăția lui,
fiecare suntem un
fulg care vine dintr-

un înalt.

Plutește, plutește,
apoi, format în plutire,
își urmărește o țință.

Plutește spre ea... mai cade, se ridică...
plutește, plutește, prinde curaj, e bine...

E fericit!

Vine o rafală de vânt, alta, alta...
le înfruntă...

E mulțumit!

Plutește, plutește... de-atâta plutire,
obosește...

Se prăbușește!

Când?

În timp!

Unde?

În împărăția timpului!

.....
Și tu, **Fulgule**, mai știi când ai pornit?
(Ți-au spus alții.)

Mai știi când ai căzut?
(Vor ști alții.)

Știi al cui ești?
(Doar al Timpului!)

.....
Și el, **Timpul**, te lasă uitat în împărăția
lui, acolo, unde fulgii, fulgi fără număr,
cu același destin, veniți din înalt, plutesc
mai mult sau mai puțin fericiți, apoi
cad...

Nu au cunoscut decât clipa, o clipă
vremelnică, înghițită-n veșnicie...

Și totuși, al cui ești, **Fulgule**?
Al cui e **Timpul**? Dar **Veșnicia**?
În mâna cui sunt toate?

O stea literară pentru eternitate: poetul Nikolaus Lenau

Hans DAMA
Scriitor, Austria

Institutul Cultural Român din Viena a prezentat, la începutul acestui an,

Conferința „O stea literară pentru eternitate: poetul Nikolaus Lenau”, susținută de Mag. Dr. Hans Dama la ICR Viena, cu prilejul

împlinirii a 175 de ani de la moartea scriitorului austriac originar din Banat.

Personalitatea și opera scriitorului Nikolaus Lenau, născut la 13 august 1802, în Csatád (mai târziu Ciața, iar din 1926 Lenauheim), lângă Timișoara, leagă istoria Austriei de cea a României, încă înainte ca cele două state să fi existat. Născut în Banat, o regiune cu o importantă minoritate germană, Nikolaus Lenau a devenit o figură centrală a șvabilor bănățeni, care îl cinstesc până astăzi prin sărbători, evenimente literare, muzee și școli din regiune.

În opera sa, poetul evocă în mod repetat natura și patria Banatului, dorul de libertate, valori împărtășite de toate etniile regiunii. Nikolaus Lenau nu este așadar doar un scriitor austriac, ci este indisolubil legat de patria sa natală, care îi onorează viața și opera până în prezent. Considerat cel mai important poet austriac al secolului al XIX-lea, după Goethe, Nikolaus Lenau dispune de cel mai bogat vocabular din literatura germană. Peste 300 de poezii ale

sale au fost puse pe muzică de Franz Liszt, Felix Mendelssohn-Bartholdy, Robert Schumann, Richard Strauss, Arnold Schönberg, Hugo Wolf, Max Reger, Carl Orff, Othmar Schoeck și alții.

Prelegerea susținută de Mag. Dr. Hans Dama a cuprins elemente biografice și motive literare din opera scriitorului, influențate de regiunea sa de origine, de călătoria în Statele Unite și de perioada vieneză, oferind publicului ocazia de a descoperi legăturile profunde dintre literatura austriacă și spațiul românesc prin prisma uneia dintre cele mai importante personalități literare ale secolului al XIX-lea. De asemenea, a fost amintit faptul că, în urmă cu o sută de ani, în 1926, localitatea natală a poetului din Banat a fost redenumită de guvernul român din Csatád (rom. Ciața) în Lenauheim.

Johann (Hans) Dama a studiat germanistica, românistica, pedagogia, economia și geografia la Universitatea de Vest din Timișoara, Universitatea din București și Universitatea din Viena și a realizat o lucrare de diplomă intitulată „Forme speciale ale liricii germane moderne”. În 1974 a părăsit România și s-a stabilit la Viena, unde și-a susținut doctoratul cu lucrarea „Graiul din Sănnicolau Mare în Banatul românesc”, publicată ca volumul 89 în seria „Geografia dialectelor germane” a Atlasului limbii germane. Din 1980 predă la Universitatea din Viena. Cercetările sale se concentrează asupra literaturii Banatului, relațiilor interculturale și științelor culturii. Majoritatea operelor sale literare sunt poezii, dar este și autor de proză („Unterwegs”, „Durch Zeiten, Länder und Kulturen”), precum și de antologii și eseuri. Studiile sale au apărut în

numeroase reviste din Germania, Austria, Mexic, România, Slovenia, Spania și Ungaria. A tradus poezii românești, inclusiv opere de Mihai Eminescu, Lucian Blaga, George Bacovia, George Coșbuc, Nichita Stănescu, Anghel Dumbrăveanu, Octavian Doclin, Adriana Weimer, Laurian Lodoabă și alții.

Expoziție de numismatică

*„REPREZENTĂRI FEMININE ÎN
NUMISMATICĂ”*

Adelina STOENESCU

Complexul Muzeal Arad, în parteneriat cu Asociația PRONUMISMATICA, a organizat expoziția de numismatică „Reprezentări feminine în numismatică”. Vernisajul a avut loc marți, 24 februarie 2026, ora 13.00, la sediul Complexului Muzeal Arad (Palatul Cultural – Piața George Enescu 1, intrarea dinspre Parcul Copiilor). Evenimentul s-a desfășurat în prezența autorităților județene, a membrilor Asociației PRONUMISMATICA și a reprezentanților Complexului Muzeal Arad.

Asociația PRONUMISMATICA a fost reprezentată la acest eveniment de către președintele Florin Demian (online), de vicepreședintele Daniel Trifon și de președintele Filialei Județene Arad, Prof. Gabriel Căsap.

Vizitatorii expoziției au putut admira „eternul feminin”, pornind de la reprezentările de o finețe artistică deosebită de pe replicile fidele ale unor monede antice grecești și ajungând la alegorii ale statelor și națiunilor, precum Lady Liberty,

Marianne, Helvetia, ori la reprezentări ale femeilor în straie populare de pe bancnotele interbelice românești. Efigiile feminine ale monarhilor au fost generos reprezentate în expoziție prin monedele Imperiului Britanic.

O secțiune aparte din expoziție a fost reprezentată de emisiunile monetare și notafilice ale Băncii Naționale a României, fiind expuse toate monedele comemorative cu tematică feminină, precum și diferite variante de prezentare a bancnotei de 20 de lei, reprezentând-o pe Ecaterina Teodorescu.

Text oferit de Asociația PRONUMISMATICA:

„Reprezentările feminine în numismatică au o lungă tradiție, începând din Antichitate, odată cu primele monede emise, evoluând de la reprezentări alegorice și zeități specifice monedelor grecești la portrete ale mamelor și soțiilor împăraților romani. Deși timp de secole monedele au fost dominate de chipuri masculine (împărați, regi, principi), femeile au jucat roluri esențiale, fiind adesea simboluri ale puterii, libertății sau virtuții. La sfârșitul Evului Mediu și în perioada modernă se remarcă emisiunile monetare ale unor suverane care au avut un rol determinant în istoria Europei și nu numai. Odată cu introducerea biletelor de bancă, prezențele feminine se intensifică, urmând același traseu: de la reprezentări alegorice la chipuri reale ale unor personalități. Nu în ultimul rând, emisiunile monetare comemorative ale prezentului sunt dedicate în mare măsură personalităților feminine din diverse domenii.” – Prof. dr. Gabriel CĂSAP, președintele Filialei Județene a Asociației PRONUMISMATICA.

PERSONALIA

Poem

Grațiana IENĂȘEL

Student, Arad

te vedem seară de seară,
stihurile erau deja scrise,
reci.
tu trebuia deja să le citești...

te vedem seară de seară,
mohorât priveai ploaia căzând,
nu am mai întrebat cum ești,
nu mai avea rost.

te vedem seară de seară,
știam că ești pierdut,
la fel ca mine,
dar nici nu mă mai întrebam cine ești.

te vedem seară de seară,
mă priveai,
atât.

stihurile sunt scrise,
versurile... silabele...
caută-le printre stele...
poate găsești ideea pierdută de mine,
demult,
eu mi-am pierdut ideea,
când puneam întrebări
și încă mai credeam
că cerul alege.

Ioana CRIȘAN

Medic, Timișoara

Cum e să zbori în eter,
Fără legi, fără destinație?
Un destin imponderabil
Printre norii de visuri

Și avioanele cu așteptări,
Prins de un fir nevăzut
Al necunoscutului.
Cum e să zbori
Fără sa îți fie teamă să cazi?
Cu semnul soarelui
La orizont
Și al lunii
La periferia vederii.
Cum e să zbori
După ce atâta timp
Ai crezut că nici nu ai aripi?
Șoaptele vântului
Te duc mai aproape de tine,
Mai aproape de tot ce poți fi.

Noi, cei de azi...

Adina (Lăpăduș) MATEI

Poet, Arad

Apusul încă înfioară
prelungeri
alungite de treceri
prin alte dimensiuni
neatinse, necuprinse, neștiute.

Din hăuri, se mai aprind scânteii,
să-mbrățișeze
suflete prea reci,
prea tulburi de neliniști
sau poate doar să ardă
în fum, niște cruci
uite sau pierdute
la margine de drum.
Purtăm măști
degradate de vreme,
crăpate de vântul
care-a pictat trecerea clipelor:
măști mate, ciobite,
cu zâmbet fals, meschin,
strâmbat de-al sorții chin.
Uneori le dăm jos cu teamă

că ceea ce ascundem sub ele
ne va devora lumina
ce încă se mai reflectă
prin oglinzi murdare, neclare.
Alteori ne metamorfozăm
și trăim în mituri neînțelese,
confuze,
ignorând fisurile
ramificate în culori
ce cuprind puritate
și iubire
și visuri .
Noi, cei de azi,
prea condamnați,
prea ignorați,
ne-ncăpățânăm
să rățacim
demni, tăcuți și resemnați,
ca niște umbre,
prin labirintul
ce încă se numește VIAȚĂ.

Ce e lumea noastră?

Ligia M. MATEIU
Specialist în Genomică
Benelux, Germania

E o lume de cer și de mister.
E o lume în pământ și în gând.
E o lume de minți luminate și uitate.
E o lume de primare deprimare și
inchiloțate.
E o lume cu muze amuzate și uzate.
E o lume de vise date și luate.
E o lume de cânt și cuvânt.
E o lume de fum și acum.
E o lume de mult mai demult.

E o lume de guri vorbind tare,
E o lume de capete fără picioare,
E o lume de picioare migratoare,

E o lume de aripi icare,
E o lume adânc rătăcitoare.

E o lume cu valuri pe mare,
E o lume ce arde în soare,
E o lume pe vârfuri de munte,
E o lume care duce oriunde,
E o lume care duce niciunde.

E o lume cu mulți bani de vânzare,
E o lume cu mult prea multă mâncare,
E o lume cu grele gusturi amare,
E o lume fără manuale școlare,
E o lume cu dezalfabetizare.

E o lume ingrămadită în celule nucleate,
E o lume cu procese chimice
întortocheate,
E o lume de formule matematice
calculate,
E o lume cu proprietăți fizice măsurate,
E o lume de ființe verzi și colorate,
E o lume vie în unitate.

Zorele

Aida VOIVODICIAN
Poet, Timișoara

De când ați adormit
profund și iremediabil
pe inima mea,
strivesc în palmă zvâcnetul rozului
carnal,
de teamă să nu vă tulbure somnul...

Acolo, în preajma lui Domnul,
se deschid, repetitiv,
în clopoșitul germinativ al ghiocelor
tâmpelor mele,
zorele.

LA O CEASĂ DE CAFEA DUMINICA

An Nou, oameni „vechi” ...!?

Paul KRIZNER
Scriitor, Arad

A mai trecut un an, un an ce a lăsat în urmă experiențe personale, unele plăcute, altele chiar dramatice, un an cu oameni mai mult sau mai puțin „oameni”, un an cu lacrimi de dor sau de bucurie, cu dorințe tăcute și iluzii eterne, sperând că, odată cu venirea noului an, și omul, acest microcosmos, se va reînnoi sau, cel puțin, va urca măcar cu o treaptă în evoluția lui. Însă se pare că doar anul e nou; unii oameni au rămas aceiași: meschini, aroganți, plini de ură, veninoși, falși și dominați de o mândrie fatidică, postând uneori chiar în seriozitatea imaculată.

Ce ciudat... ce vremuri trăim! Nu știm dacă, la venirea noului an, ne „urăm” sau ne „urâm” ani mulți și sănătoși. Ne urăm(dorim) tot binele din lume, chiar dacă cerul nu-i în noi; trimitem mesaje predefinite, așteptând ca alții să ne răspundă personal. Vrem atenție, dar totul este la fel de vechi în noi: aceeași mentalitate, aceleași metehne, aceeași grabă continuă. Am rămas aceiași „experți” în toate domeniile, chiar empatizăm de cele mai multe ori cu prostia, cu sobrietatea dusă la extrem și cu un orgoliu matusalemic, ca să nu mai vorbim de eterna și fascinanta aroganță.

Am sentimentul că se dorește ca oamenii să nu mai aibă nici timp și nici dispoziție de a zâmbi, de a se bucura de viață, chiar de a râde de prostia din jur. Vrem să-i vedem prea serioși, prea încruntați, și când nu este cazul; ne dorim un haos total: ca oamenii să nu mai zâmbească, să-i dezvățăm să mai râdă, să-i rupem de *caragialisme*, să-i umplem de ură și de dispreț față de ceilalți, să-i divizăm în atâtea bucăți încât să nu mai vadă niciun ochi pe lume zâmbind. Să-i facem din oameni normali - asta dacă mai știm ce este normalitatea - niște beatificați, să-i divinizăm pe unii și să-i stigmatizăm pe alții doar pentru că nu sunt cum vrem noi.

Oare aveți impresia că acest popor poate fi făcut să nu mai râdă sau să devină un popor gri, cenușiu, ca în alte epoci? Poporul acesta va râde de prostia umană, cu și fără voia voastră; va râde de oamenii prea serioși sau de rigiditatea unei seriozități mediocre. Da... acest popor va râde de impostori, de imbecili, de prostie și, în special, de cei care au sentimentul că sunt un fel de „*immaculata concepțiune*”.

Sincer, mă distrez copios când văd atâtea imbecili care pozează în figuri de o corectitudine desăvârșită și cât de înflăcărați sunt când vor să te convingă de faptul că doar ei au dreptate și că nicio părere nu mai contează. Sincer, ajung până la urmă să-i compătimesc, să-mi fie milă de ei și de coeficientul lor de inteligență.

Odată am cunoscut un om care, în afară de a părea un om serios și sobru, nu avea nimic, dar chiar nimic; de parcă era rupt dintr-o altă lume și vorbea cu atâta patos despre un Dumnezeu care mă făcea să mă înfior. În afară de moarte, pedeapsă, osândă, păcat, blestem, chin, nu avea un cuvânt de încurajare... asta da manipulare! Și mă întreb cum unii oameni

sunt atât de spălați pe creier încât să creadă toate bazaconiile lui. Sigur, răspunsul vine prompt în mintea mea: lipsa de cultură. Da, domnilor... un popor mediocru, un popor care nu are o gândire analitică și critică, un popor care nu este informat bate câmpii. Este un popor ce suferă de analfabetism funcțional și, din păcate, procentele sunt în ascensiune.

Hai să fim onești cu noi înșine: anul e nou, dar unii oameni au rămas tot acolo... tot „vechi”, nu de zile, ci de ceea ce au în suflet, asta dacă mai au ceva în afară de grija altora, așa că până anul viitor să avuzim doar de bine!

Baci Ghiuri-Scriitor

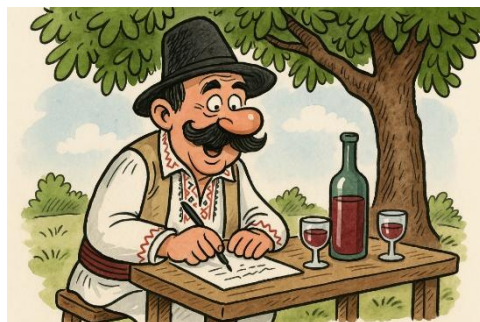
Ioan Alexandru ARDELEAN
Scriitor, Macea

Tătdiauna să nimerește să vină și vreme bună după vreme rea sau după năcaz vine și bucurie, ehh, așe-i, numa' că, câteodată vremea rea sau năcazu' țâne mai mult dicât ar trăbui. Atunci ce-om face oare? Dacă-i vreme rea, nu facem nimic, numa stăm, așteptăm și ne rugăm să vină vreme bună. Ei, dacă năcazu' nu să gată și bucuria nu vine, după tătie aștia, atunci mai avem a face ceva să ne ușurăm inima și sufletu', atunci, **ciufulim**, adicate luăm păstă picior: lucru', omu și mai știu ce ni-o năcăjit.

Așe cum vă spun am răzbătut noi, românii păstă multe rele care or vinit păstă noi, nu le-am băgat în samă și mai ales pot zăce că Dumnezeu o fost tătă vremea asta de când ni-s, o fost lângă noi. Doamne ajută pă tătă lumea!

Baci Ghiuri povestește cum că atunci când era mănios trăjea cu **trăgaci**'

din **vasul** din **podrum** o **iagă** de vin, uă on **bocal**, ce avea la-ndămână și să așeza la masă sub nuc și-ncepea să scrie fel de fel de întâmplări, numa că în loc de oameni avea **iosag** și **hoară** Mai târzău o aflat că scrierile aștia, a lui, inde iosagu' vorbește și oamini numa ascultă și să cotiesc: *Ia aista-i Mitru lu Bușă!* sau *Ia asta-i Marica lu' Nialcoșu' când o fost la dințarăș!*, să chiamă fabule și-s tare demult. Omu' cu fabulile aștia și-o ostoit sufletul de când o fost scos afară din Rai, pântru neascultare și nesupunere. Poate chiară Adam o făcut fabule, da numa-n minte că n-o avut pă ce scrie, numa le-o spus...

Muierea

*Evă, Evă muiere mândră
Ț-o trăbuit să ai țundră.
Iaca, țundră faină ai avut
Și nimica nu te-o durut.
Amu tare te bate vântu'
Mere roata pă tăt pământu'.
Io, de tine am ascultat
M-am pominit și io alungat
Din Grădina lui Eden.
Uite așa nu mai sunt etern!
Învățătura
Cine de muiere ascultă
Sufere durere tare multă.
Cine de muiere nu ascultă
Ea consideră că-i insultă.*

Poezia-fabula asta o zâs Miculaie
a lu' Piscălău' că sută-n mie îi rămasă
de la strămoșu' nost Adam, dijaba o zâs
Baci Ghiuri că îi găsăta în pod la moșu'
Miron, ce o fost clopotar la biserică.

Una scrisă de Baci Ghiuri, nu-i
așe faină ca și cea a lui Adam, da barem
ni și-o acățat în cap nici o muiere, ca și
Adam pă Eva, care de atunci tăt îl bate
la cap cu fel de fel de prostii.

Ursul

*Un mare urs pe vremuri, odată,
Ajunse un mare șef în poiată.
Găinile negre făceau câte un ou,
Gâștele și ele aduceau ceva nou,
Un cal murg bătea din copită
Un stup părea, era, o veșnică ispită.
Brusc s-a făcut un mic cumul,
Ursul părea tot mai nesătul.
Dintr-o dată se opri producția,
Ursul, încruntat a chemat miliția,
Care repede și discret l-a arestat
Și l-a dat afară din noul lui palat*

Învățătura

*Nu dori să fii ceea ce nu ești
Că sigur nimănui nu trebuiești.
În loc să fii chiar de azi lăudat,
Chiar azi din sat vei fi alungat.*

Ei iac-așe putem zăce iară, fără
frică de a face o greșală, ș-o s-o zicem
iară și iară cât pă lumea asta ni-a răbda
Bunu' Dumnezeu, cum că:

La Macea tătdiauna or fost oameni
diștepți, da, ca amu, niciodată!

Măcenisme:

ciufulim – luăm în derîdere; trăgaci –
obiect cu ajutorul căruia se scotea vinul
din butoi; vasul – butoiul; podrum –
pivniță; iagă – sticlă; bocal – cană mare de
sticlă; iosag – animale mari domestice;
hoară – păsări domestice.

Nuntă în Sântana de altădată – o arhivă a memoriei colective Un material didactic cu valoare educativă, culturală și interdisciplinară

Elena-Camelia GRAB
Profesor, Sântana

Cartea „Nuntă în Sântana de
altădată”, semnată de doamna Rozalia

Mariana Pașca, este o
operă care ne poartă
într-o lume a tradițiilor,
a rânduielilor străbune
și a valorilor care au
definit comunitatea

sântăneană de-a lungul timpului, așadar, o
culegere etnografică de mare valoare
documentară și sufletească, ce adună
mărturii vizuale și scrise despre nunta
tradițională din Sântana, așa cum era ea
odinioară. Însă, cartea respectivă nu este
doar o carte despre nuntă, ci o adevărată
arhivă a memoriei colective, o punte între
generații, care ne ajută să înțelegem cine
am fost și ce valori ne-au format. Este o
invitație la respect față de tradiție și la
păstrarea identității culturale locale.

Prin bogăția informațiilor și
autenticitatea obiceiurilor de nuntă vechi
pe care le valorifică, cartea se dovedește a
fi nu doar un demers de recuperare a
tradiției, ci și un valoros instrument
didactic. Conținutul său poate fi integrat
cu ușurință în activitățile de la clasă,
contribuind la familiarizarea elevilor cu
patrimoniul cultural și la dezvoltarea
interesului pentru valorile tradiționale.

Doamna Rozalia Mariana Pașca nu se află la prima carte de genul, domnia sa a mai publicat opere cu valoare folclorică, cum ar fi „*Vatra folclorică Elek-Sântana-Grăniceri*”, „*Portul popular tradițional din Comlăuș*”, fiind și autoarea mai multor broșuri care au ca temă tradiții promovate de Ansamblul folcloric *Busuiocul*.

Volumul cuprinde fotografii autentice de la diferite nunți desfășurate între anii 1938-1988, imagini care surprind nu doar oameni și porturi populare, ci și emoții, gesturi și momente unice din viața Sântanei de altădată.

Pe lângă fotografiile, cartea păstrează cu grijă obiceiuri, zicători, strigături și descântece transmise din generație în generație. Astfel, cititorul descoperă pas cu pas, desfășurarea nunții tradiționale:

•Peșitul fetei de măritat, cu rânduilele și vorbele sale pline de tâlc (*Bună ziua, cinstiți socri mari!/ Să trăiți și să trăiască/ Cel ce a înflorit florile/ Și a pornit mările!/ Să vă alduiască cel de-aseară,/ Ce-a pus picioru' în scară/ Și-a adus binele-n țară.*);

•Drumul spre mireasă, încărcat de simboluri și veselie (*Când de acasă am plecat/ La Dumnezeu m-am rugat/ Ca nunta lu' neamu' meu/ Să nu să facă-n ceas rău,/ Să să facă în ceas bun,/ S-aibă numa flori o mie/ Și părinții bucurie.*);

•Strigăturile pentru naș și nașă, expresii ale respectului și ale umorului popular (*Nașule, te-i întreba/ Ce căutăm aicea./ Eu voi spune minte-naș,/ Nouă ne trebe nănaș!/ Vorbiți-vă cu nașa/ Și veniți' a cununa/ Doi tănări frumoși și svelți,/ Fiți făloși ce fini aveți!*);

•Momentul emoționant al rămasului bun de la părinți (*Așa joacă bătrânii/ Când se-nsoară tănării,/ Numa lung și legănat/ Cum strămoșii ne-onvățat.*);

•Jocul miresei, unul dintre cele mai așteptate și pline de semnificație momente ale nunții (*Cu acest pahar de vin,/ Precum e felul din bătrâni,/ Atâția ani la miri urez,/ Cât mac este prin ogrezi!/ Și la anu' un prunc mic,/ Să crească mare și voinic,/ Iar noi să mai jucăm un pic și la botez.*).

Prin această lucrare, obiceiurile nu rămân doar simple amintiri, ci devin mărturii vii care pot fi redescoperite, înțelese și duse mai departe. Vă invit, așadar, să răsfoiți această carte cu sufletul deschis și să retrăiți, fie și pentru câteva clipe, farmecul nunții de altădată...

MENTORATUL CARE DĂ ARIPI FILELOR DE POVESTE DE CALITATE

Andreea-Lorena STOICA
Mentor, Timișoara

Călătoria mea în lumea literară a început acum șase ani, odată cu debutul meu în acest salon cultural. M-am format alături de dumneavoastră drept omul care iubește literatura, care crede în speranța scrierilor de calitate, mai ales în regim independent, dar mai cu seamă, care știe să prețuiască lucrul bine făcut.

De la o adolescentă de 16 ani cu vise mărețe, de la o persoană care a ales să scrie și să fie ea schimbarea pentru un mediu mai bun, abordând din punct de vedere esecistic tematica efectelor adolescenței în cartea sa de debut, la a fi mentor literar pentru a ajuta în continuare și alte suflete să scrie.

Am ajuns aici luptând și muncind în fiecare zi la promisiunea făcută față de

mine încă de dinainte să ajung alături de dumneavoastră, anume să-i ajut pe aceia ce vor să scrie o carte și să o publice, indiferent de vârsta pe care o au, astfel încât debutul literar să fie un proces plăcut și îndeplinit cu brio, nu un chin constant ori o luptă fără de sfârșit.

Am pornit cu pași mici, abordând structura unei idei de bază la nivel general, ca ulterior să mă axeze pe creerea unei structuri pe etape a întreg firului narativ. Această structură se mulează pe orice tip de carte și desigur, îmbrățișează absolut toate genurile literare în aceeași manieră. Cum am reușit? Ei bine, acest lucru se datorează curățeniei primare pe care o fac în gândul și-n sufletul omului înainte de scriere. Toți scriem din anumite dorințe, motive ori aspirații, astfel legăm cadrul psiho-afectiv cu ceea ce vrem să transmitem mai departe prin scris. Astfel, avem o imagine de ansamblu a ceea ce vrem să dăm mai departe lumii, și știm cum să abordăm direcția cărții pornind de la o idee generală de bază, la un plan de carte bine structurat pe etape. Consecința directă a acestei strategii ia forma unei cărți scrise în doar câteva luni, fără a mai da de diferite blocaje scriitoricești care să-i țină pe loc ca până acum. Ca efect al unei astfel de lucrări, avem recenziiile pozitive ale cititorilor care se regăsesc în paginile scrise conștient, dar cu sufletul autorului ghidat.

Mereu am mers pe premisa: faptă-consecință- efect. Pentru că fix așa este și în viață. Absolut fiecare alegere ori acțiune făcută, are o consecință urmată de cel puțin un efect. Mentoratul oferă logică, claritate, structură și libertate, pentru că odată ce știi ce trebuie să faci, ai în vedere aceste lucruri esențiale, poți scrie o carte

de calitate în regim independent fără salturi atemporale, haos scriitoricesc sau alte impedimente de genul.

Acum că v-am povestit de sfera scrisului abordată în cadrul acestui mentorat literar, vreau să vă povestesc și de celelalte sfere abordate pentru asigurarea unui debut literar de succes, anume sfera mindset-ului ori a viziunii de autor, sfera marketării și publicității și nu în cele din urmă, sfera publicării.

Sfera mindset-ului ori a viziunii de autor este aplicată constant, atât prin exerciții de claritate la începutul procesului, cât și prin susținerea mea și comunitatea creată din același motiv. Am promis să le fiu aproape atât ca mentor literar, cât și ca om care luptă și crede în visele lor, pentru că asta știu cel mai bine să fac. Totodată, pentru că mentoratul „Publică cu Lore” este un manifest pentru industria literară din regim independent în România, doresc să aduc calitate pe piață care să confere cărții titlul de drept, anume acela de *operă literară*, și nu doar un amalgam de sentimente și idei scrijelite pe file pentru profit. Nu! *Vreau* și *lupt* ca ale noastre cărți să aducă o schimbare reală, atât în rândul cititorilor cât și în rândul autorilor. O carte e o altă viață, iar aceasta nu are voie să fie mediocră.

Astfel, am creat comunitatea autorilor „Publică cu Lore”, autori care se susțin și nu caută să se tragă în jos precum este acest trend modernizat pe tot internetul și nu numai. Am creat o comunitate de bună credință, de oameni în adevăratul sens al cuvântului, de calitate, care nu numai că se susțin, dar se și bucură de reușitele fiecăruia!

O altă sferă abordată este și cea a marketing-ului sau a construirii imaginii

de autor român independent încă din timpul scrierii cărții. Trăim în era digitalizării, în era unde timpul fuge de noi nepăsător iar noi după el, într-o suflare care promite *încă o șansă*. Dar șansa nu mai vine dacă nu acționăm din timp, dacă nu avem în vedere pentru cine scriem cartea, care este publicul nostru țintă ori avatarul de cititor perfect. Nu toată lumea trebuie să placă același gen literar, aceeași poveste ș.a.m.d, însă acei oameni pentru care scrii, aceia cărora a ta carte le aduce alinare, împlinire și îndeplinirea motivației ori a dorinței, care-i transformă real, căci fiecare carte de calitate te lasă cu o lecție, o morală, un sentiment nou apreciat, aceia trebuie să fie în final împliniți sufletește datorită cărții tale.

Nu în cele din urmă, avem sfera publicării. Pentru această sferă am optat să am colaboratori la loc de cinste, aleși atât pentru calitatea serviciilor prestate, cât și pentru oamenii care sunt cu adevărat. Dacă vrei să ajungi departe, ai nevoie de o echipă funcțională, care crede de asemenea în munca și-n țelul tău. Oamenii de calitate s-au găsit mai greu, nu am să vă mint, însă astăzi am colaboratori pe partea de corectare gramaticală și ortografică, tehnoredactare, design grafic și coperti, tipar și distribuție. Cărțile ies impecabil în această ordine, pentru că sunt scrise cu sufletul deschis, editate corespunzător și pregătite pentru publicare, totul în lumina bunei credințe. Pentru că la rândul-mi am primit acum mulți ani o mână de bine, iar acum o dau mai departe.

Având cele de mai sus menționate, mentoratul literar „Publică cu Lore” este doar pentru aceia care mai cred că-n regim independent scoatem calitate, și desigur, mai este și pentru aceia care vor să scrie și

să scoată astfel o carte la lumina publicării.

Am luptat să ajung să fiu autoare la vârsta de 16 ani. Acum, după șase pot spune că mi-am mai îndeplinit un vis. Desigur, nu mă voi opri aici, pentru că mentoratul e doar începutul a ceea ce va urma ca o reformă a ceea ce înseamnă literatura din regimul independent contemporan. E o luptă grea, dar Dumnezeu mi-a fost întotdeauna aliat pentru că știe că fac lucrurile din suflet, cu și despre calitate.

Vă mulțumesc pentru formarea primită, aici, în cadrul acestui salon. Vă mulțumesc pentru că de-a lungul anilor mi-ați arătat că se poate și m-ați inspirat fiecare dintre dumneavoastră să scriu și să cresc frumos!

De asemenea, îi mulțumesc personal doamnei Cădea, pentru că mi-a dat aripi de două ori. Prima dată fiind la debutul meu literar și desigur, la debutul în acest salon de suflet, iar cea de-a doua oară fiind atunci când i-am spus despre acest mentorat și despre ce vreau să păstrez și să schimb pe piața literară!

Voi toți ați făcut și desigur, faceți în continuare o mare parte din povestea acestui mentorat de suflet. Acestui manifest!

Pentru că am învățat devreme că acea calitate e fundamentală, iar cartea trebuie respectată!

Pași în alergare, o practică culturală

Constantin BRESCAN
Scriitor, Spania

De când mă știu, am jucat fotbal. În parcul de lângă Biserica de pe strada Teilor, în fața blocului, la școală, în vacanțele petrecute la bunici — la Sinteza Mare sau la Târgu Ocna. Cu organizarea pe care o pot avea copiii, ne strângeam și ne jucam cu mingea. Ca toți copiii, de fapt. Toți fug după minge, nu?

Au urmat apoi antrenamente mai serioase și un program de juniori legitimați. Am jucat meciuri oficiale până la terminarea liceului. În facultate, fotbalul a devenit rar. După ce am început să lucrez, sportul s-a diluat și mai mult: fără antrenamente, fără structură, doar câte un meci săptămânal cu prietenii. Nu întâmplător am trecut, în această poveste, de la fotbal la sport. Pentru că despre sport, în sens larg, e vorba aici.

Au urmat șase sau șapte ani în care lipsa mișcării s-a văzut în kilogramele în plus. Ambiția inginerului care voia să învețe meserie și să se afirme profesional și-a spus cuvântul. M-am îngrășat. Îmi dădeam seama, desigur, dar momentul de luciditate a venit într-o excursie la Paris. Urcam și coboram scările de la metrou cu căruciorul lui Sebastian în brațe și am realizat că îmi pierdusem ceva esențial: rezistența propriului corp. Atunci m-am hotărât să reiau sportul — oricum, oricât, dar constant.

Mutarea la Barcelona a accelerat această decizie. Aici, sportul e parte din

identitatea orașului. FC Barcelona nu e doar un club de fotbal, ci un simbol cultural, un model de organizare care traversează disciplinele: handbal, baschet, fotbal feminin, atletism. Sportul nu e doar spectacol, ci o formă de educație colectivă. Într-un astfel de context, să începi să faci mișcare pare un gest firesc.

Am ales alergarea. Poate cea mai simplă formă de sport, dar și una dintre cele mai oneste. Nu cere decât timp și voință. Alergi ca să scapi de kilogramele în plus, de stres, de grijile zilei. Alergi pentru că îi vezi pe alții alergând — pe stradă, pe faleză, prin parcuri. În timp, alergarea devine rutină. O rutină care te transformă. Îți aduce o stare de bine, fizică și mentală. Te reazăză.

Orașele mari ajută. Infrastructura, spațiile publice, cultura antrenamentelor de grup — toate încurajează mișcarea. Sportul devine vizibil, acceptat, normal. Și, tocmai de aceea, contagios.

În 2016 și 2017 am încercat să transfer această idee și în Chișineu Criș, organizând două competiții de alergare. Obiectivul a fost simplu: să motivez oamenii să facă sport și să atrag atenția celor care pot decide, administrativ sau sportiv, că mișcarea merită susținută. Poate pare surprinzător, dar la Crosurile Chișeuane au participat pentru prima dată sportivi care aveau să ajungă ulterior câștigători de competiții naționale și chiar internaționale, la categoriile lor de vârstă. Puține lucruri sunt mai satisfăcătoare decât să vezi cum o inițiativă mică poate avea ecouri mari.

Astăzi, sportul înseamnă și date. Echipamentele performante și gadgeturile de monitorizare transformă

efortul în statistici. Le folosesc și eu. Nu pentru performanță, ci pentru continuitate.

În 12 ani am alergat 2021 km, în 494 de activități — o medie de aproximativ 3,5 km pe alergare. Anii cei mai activi au fost 2020 și 2025, cu aproximativ 290 km fiecare. Nu sunt cifre impresionante. Sunt, însă, dovada unei prezențe constante. Iar pentru cineva care, până la 30 de ani, alerga doar dacă vedea o minge în față, ele spun o poveste.

Dacă mai adaug un meci de fotbal și o sesiune de forță pe săptămână, e suficient? Probabil că da.

Nu pentru performanță, ci pentru echilibru. Pentru relația cu propriul corp. Pentru a rămâne conectat la tine, într-o lume care te trage constant în afară. Sportul nu e doar mișcare. E memorie, disciplină, comunitate. E, până la urmă, o formă de cultură trăită.

Așa că invitația rămâne simplă: ieșiți la sport.

Tu ești Păstorul

Marius BALO
Teolog, Cluj

Închid ochii împăcat că am protejat binele. Știu exact ce mă așteaptă. Mă așteaptă întunericul abisal și amorf, pe care îl trăiesc în fracțiunea aceea de secundă, de fiecare dată când clilesc. Pe lângă reflexia luminii în diferitele obiecte și ființe care mă înconjoară, această întunecime îmi este și ea la fel de familiară. De câte ori clilesc, de exact atâtea ori... o simt.

Acum însă, în mod cu totul neașteptat, se întâmplă exact opusul. Interiorul ploapelor îmi este inundat de mii și mii de scânteioare și totul pare că se transformă într-o veritabilă boltă cerească pe care se dau artificii. Fascinat, privesc ca la cinema. Nu sunt stele verzi pentru că nu m-a lovit nimeni, a fost alegerea mea. Sunt scânteioare, mici particule atomice care se ciocnesc unele cu altele într-o veselie a iubirii, scânteioare care aprind întunecimea și o dezbracă de negura neantului. O transformă în însuși proiectorul vieții și pentru prima oară în viața mea nu mai simt, pentru prima oară în viața mea văd întunericul.

O emoție electrifiantă, metalică și într-adevăr paralizantă îmi inundă întreaga ființă din moalele-capului până către tălpi în momentul în care îmi dau seama că viața care se proiectează pe interiorul ploapelor mele este însăși viața mea. Las însă, din curiozitate, senzația să mă copleșească, să îmi cuprindă încet-încet simțurile, terminațiile nervoase din membrele periferice și buricele degetelor. E o altă viață!

O las și pentru că nu mă pot împotrivi. Știu însă că ceea ce simt acum este real, nu e o închipuire fantasmagorică care vine de obicei după trei fumuri sau trei beri. Știu că am mintea limpede tocmai pentru că pot vedea în adâncurile ei, acolo unde voința mea este în concert, în perfectă armonie cu voința strămoșilor.

Emoția resimțită e una de recunoștință pentru această bucurie imensă, pe care nu o pot înțelege sau cuantifica însă pe care o întâmpin cu dezinvoltură și cu cel mai mare

entuziasm. Mi-a fost dăruită, nu am plătit bilet, reclamele s-au terminat și începe filmul. Mamă-mamă!

Mă văd pe mine la doi ani jumate privind marea pentru întâia oară. Mângâi cu blândețe o girafă gonflabilă pe care mi-a cumpărat-o tata de dimineață, drept răsplată pentru că am mâncat toți morcovii fierți din salata boeuf. Cu mintea însă sunt departe. Nu înțeleg ce se întâmplă cu mine, însă atunci când privesc valurile cum scaldă plaja cu mișcările lor ritmice și senzuale ceva se întâmplă. Simt o chemare de undeva sau poate e un îndemn. Nu știu. Un dor de ceva.

Imensitatea azurie îmi spune ceva, iar creierul meu înregistrează flămând fiecare pulsație. Cu mijloacele limitate, mijloace specifice vârstei pe care le are la dispoziție, încearcă să decodeze mesajul și să îl traducă în termeni sau asocieri pe care să le înțeleg. Nu reușește. Îndosariază, depune fragmentul într-un sertar și își îndreaptă atenția spre textura lucioasă de plastic, a girafei.

Licăriri și tresăriri din acea trăire profundă pe care am avut-o atunci la mare am simțit însă și în anii care au urmat. Vara la bunici în după-amiezile târzii când lumina este perfectă, aproape de răcoarea serii, mă găseam cuprins câteodată de chemarea aceluia dor. Vino! Vino unde e aroma! Nu înțelegeam nici acum chemarea însă primeam acele momente cu mare drag și bucurie. O bucurie care îmi zguduia întreaga ființă, bucuria de a te ști părtaş la o întâlnire cu eternitatea. Timpul se oprea odată ce sesizam perfecțiunea momentului. Să rămân aici Doamne, să rămân aici! Într-

un sens foarte real chiar am rămas, pentru că nu am uitat clipele de lumină niciodată.

Chemarea însă a rămas, și la scurt timp am descoperit-o și în întunecimea din amurgul serii. Un staul cu oi la marginea satului, toți mieii pregătindu-se de culcare mai puțin unul care vroia să sară gardul. Să meargă unde? Numai el știa. Un vânt rece mă împingea să mă întorc și să merg acasă însă m-am împotrivit și am rămas să văd ce face mielul. A sărit. A sărit gardul și s-a pierdut în niște tufișuri întunecate. N-am uitat nici această imagine pe care natura părea că mă imploră să nu o văd.

Așa a început practic dihotomia în sufletul meu. Simțeam mereu ambele dorințe. Să rămân aici, în liniștea staulului, în răcoarea serii, în bucuria luminii de seară. Sau să sar, să mă pierd în necunoscut, în aventuri nemaiauzite! Să trec marea și să găsesc chemarea de departe. Dorul de ceva fel.

Am ales să stau apoi am ales să plec, să caut aroma, să explorez tărâmurile de poveste și de vis. Odată ajuns undeva simțeam timp de luni de zile că locul respectiv e ireal, priveam totul în jurul meu cu așa un interes și cu o asemenea detașare încât dacă m-ai fi văzut puteai să juri că sunt un duh prins între două lumi. Totul era fascinant și mă lăsam purtat de val. Chiar în trivialități, chiar și în primejdii.

Ceața însă se ridica mereu după câteva luni și ajungeam să descopăr de fiecare dată aceeași realitate. Oamenii sunt peste tot la fel. Fiziologic, mental, spiritual chiar... ne asemănăm mai mult decât vrem să recunoaștem. Cele două

mari forțe care ne guvernează viețile sunt lenea și iubirea, iar fiecare acțiune pe care o întreprindem are la bază una dintre aceste două motivații. Frica, lăcomia sau curiozitatea sunt doar simptome. Mielul care rămâne în staul nu e cu nimic mai presus de cel care vrea să sară. Amândoi pot greși sau pot avea dreptate, motivația lor e cea care face diferența.

Viața este dinamică. Viața este fluidă. Există momente în care trebuie să sar tot așa cum există momente în care trebuie să rămân. Dacă sar la momentul nepotrivit, o pățesc. Am pățit-o de multe ori. Dacă rămân o pot păți din nou. Și atunci cum, cum să fac să știu când trebuie să sar și când să rămân? Pot avea certitudinea că ceea ce fac este bine sau totul se reduce până la urmă doar la șansă?

Așa s-ar părea că e și chiar este dacă privesc lucrurile din perspectiva mielului. Nu este însă singura. Pot să încep să privesc lucrurile din perspectiva păstorului și atunci totul, absolut totul se schimbă. Nu mai contează deloc dacă plec sau dacă rămân pentru că filosofia păstorului este iubirea, grija pentru miei și oile lui. Tot ceea ce face face din iubire. Cel mai mic moment de neatenție sau de lene îl poate costa turma. Prin însăși natura misiunii lui, el nu are timp să îi fie lene. Păstorul nu poate să fie fiul risipitor. Nu e nici fiul care a rămas acasă. Păstorul e tatăl celor doi.

În momentul în care încep să gândesc ca un păstor, totul în viața mea capătă sens. Viața mea are dintr-o dată gust, e aromată, delicioasă. Îmi dau seama instantaneu că aceasta este menirea mea. Acesta este scopul pentru care m-am născut, chemarea, acesta era

îndemnul pe care l-am auzit pentru prima oară atunci când îmi mângâiam girafa gonflabilă. Mesajul pe care nu l-am înțeles era: tu ești păstorul!

Atunci când mi-a fost cel mai greu în viață, atunci când am avut necazurile cele mai mari și ispitele cele mai grele, mi-am șoptit întotdeauna la ureche: sunt Păstorul. Nu am de ales. Dacă nu sunt păstor atunci sunt oaie și oile nu vorbesc niciodată împotriva tiraniei oamenilor răi. Ele nu se revoltă. Își găsesc siguranța în turmă și în relativizări. Când o altă oaie e tratată nedrept celelalte se bucură spunându-și: Bine că n-am fost eu!

Păstorul însă are curaj. A murit multe morți și a plâns multe lacrimi până să ajungă aici. Suferința i-a dat putere să vadă. Vede simptomele și ispitele cu ochii sufletului. Să câștigi, să nu pierzi, să fii satisfăcut, să nu fii flămând, toate aceste porniri sunt pornirile turmei. Un păstor face ce face pentru că așa trebuie, pentru că așa e bine, așa îi dictează sufletul, singurul dictator pe care îl acceptă. Sufletul este iubire iar iubirea este de ajuns. Ea te împinge la luptă sau chiar la moarte pentru a proteja binele. Moartea survenită astfel este o moarte bună. Este, într-adevăr, o moarte bună!

Deschid ochii într-o altă viață, împăcat că am protejat binele. Credeam că știu exact ce mă așteaptă, întunecimea amorfă... însă, în mod cu totul neașteptat, s-a întâmplat exact opusul. Pentru prima dată în viața mea am văzut întunericul. A fost o moarte bună. Mi-am șoptit la ureche: eu sunt Păstorul.

Doar Noi

Stelian DEACONU
Scriitor, Arad

Pe-un fir de timp, sub
bolta-nsângerată,
Ce-i omul, chip cioplit în pulbere și lut?
Un strigăt mut, o întrebare-neglijată,
De veacuri, din zori și până-n asfințit.
Prin milenii curge un tumult, un gând,
Istoria-i doar un ecou, un gest uitat,
Rămâne golul, crunt și pătrunzând,
Un suflet sfâșiat, etern neajutat.

Oglinda lumii, spartă-n mii de cioburi,
Reflectă spaima, visul neîmplinit.
Purtând poveste'-a nesfârșite valuri
Spre ce abis ne ducem, la nesfârșit?
Rădem în hohot, plângem cu-adevărat,
Dar masca cade-ades, și chipul ni-e
străin.
Un vierme-n măr și destinu-i erodat,
Hrănit cu iluzii, într-al nostru chin.

"Ești singur?" șoptește-un vânt amar,
"De ce te-nchini la zeii din trecut?"...
Un ecou mut răspunde, din adânc și jar,
Căci omul s-a păstrat..., de veacuri
neschimbat.

Același vis de libertate, crudă boală,
Același dor de sens, o rană-n piept
deschis.

Un urlet surd, o-ntrebare ce doboară,
"De ce există?" – un țipăt dintr-un vis.

Prin veacuri, patimi ard, și focul nu se
stinge,
Iubirea-i râu de lavă, ura-i gheață crudă.
Și lupta pentru pâine, veșnic ne învinge,
O șoaptă tristă, din străfunduri, surdă.

Suntem un punct, pe-un infinit măreț,
La Mecca ce-o visăm, un abur în eter.
Un murmur tainic, cu-al său râs răzleț,
Suntem doar noi, în golul ce-i mister.

Vorbe goale, promisiuni ce zboară,
Ca păsări migratoare, fără de popas.
Suntem prizonieri, în propria noastră
școală,
Iar timpul, un călău, stârpește pas cu
pas.
Ce-i libertatea, o prizonieră-ntr-o chilie?
Dar adevărul, o nemiloasă ghilotină
veche?
Pe câmpul vieții-au purtat o lungă
bătălie.
Și umbra noastră, veșnică pereche.

Și totuși, într-un colț de univers,
O scânteie-nflorind, un zâmbet cald.
Suntem o scafă, în care ne-am cules,
Speranța, visul, cerul în smarald.
Prin zbucium și prin ploi, rămânem noi,
Fragili, dar puternici, în al nostru gând.
De ce să nu-i dăm sens, ăstui șuvoi,
Chiar dacă-n final, e doar un rând?

Așadar, sub stelele ce ard tăcut,
În fața morții, ce ne va lua pe rând,
Ce-i rostul vieții? În locul zborului
abrupt,
Poate doar clipa, ce o sorbim râzând.
Suntem doar noi, în spațiul cosmic,
Un strigăt plin de forță, ce-n liniște se
pierde.
Și-n tot acest mister, profund și ritmic,
Doar noi mai suntem, până se va cerne.

Colțul mucalitului

Loredana TUDORESCU

Eseist, Arad

„Oricine trăiește în limitele posibilităților lor suferă de lipsă de imaginație.” - Oscar Wilde

„În afara unui câine, o carte este cel mai bun prieten al omului. În interiorul unui câine, este prea întuneric pentru a citi.” - Groucho Marx

„Timpul este un profesor grozav, dar, din păcate, își ucide toți elevii.” - Louis Hector Berlioz

„În spatele fiecărui bărbat mareț, se află o femeie care își dă ochii peste cap.” - Jim Carrey

Întâmplări mici despre oameni mari

Ion Luca Caragiale (1852-1912 - dramaturg, nuvelist, pamfletar, poet, scriitor, ziarist)

Ion Luca Caragiale deținea o casă de vacanță la țară, unde se retrăgea, în liniște, de fiecare dată când dorea să scrie ceva. Primarul comunei, de câte ori afla că scriitorul s-a întors, îl asalta cu zeci de propuneri de investiții, la care se presupunea că trebuie să participe, în calitate sa de consătean. Cum lui Caragiale nu-i plăcea, mai ales că nu suporta să-l întrerupă cineva din actul creației, reușea să-l șocheze mereu cu răspunsurile sale nepremeditate.

Într-o zi primarul îi bate în poartă, având rugămintea să contribuie material la construirea unui gard, în jurul cimitirului comunal.

Răspunsul lui Caragiale îl dezarmă însă imediat:

-Nu vă dau bani pentru asta. Cei care sunt afară nu se grăbesc să intre, iar

cei aflați acolo, n-au cum să mai iasă. Prin urmare, n-aveți nevoie de gard...

Sir Winston Leonard Spencer Churchill (1874-1965 - politician britanic). Ajuns pentru prima dată în Parlamentul Britanic, avea să constate, că părerile sale nu prea sunt luate în calcul, datorită aspectului tineresc. Pentru a-și spori maturitatea, se decide să-și lase mustață. După un timp, o colegă de-ale sale, cu care intră deseori în conflicte de natură politică, găsește, în timpul unei ședințe, momentul să-l atace:

-Domnule, să știți că eu nu sunt de acord nici cu politica și nici cu mustața Dumneavoastră!!!

Răspunsul lui a venit prompt:

-Doamnă, după toate probabilitățile, nu veți intra niciodată în contact, cu nici una dintre ele...

Cartea de duminică

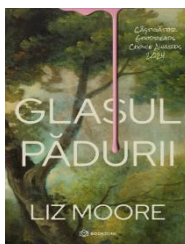
Alexandra TUDORESCU

Eseist, Arad

Romanul *Glasul*

pădurii de Liz Moore este un thriller psihologic captivant, care îmbină misterul cu analiza profundă a relațiilor de familie și a traumelor ascunse. Acțiunea este plasată într-o tabără de vară din munții Adirondack, unde dispariția unei adolescente declanșează o anchetă complexă și tulburătoare.

Glasul pădurii este un roman despre pierdere, identitate și efectele tăcerii, care reușește să țină cititorul în priză, dar și să îl facă să reflecteze asupra relațiilor umane și a adevărilor ascunse.

DIALOGURI NECONVENȚIONALE

Dialog neconvențional La ceasul florilor de tei în floare

Florica R. Câdea și Carina A. Baba
cu Liviu Nadiș

1. Vă rugăm să vă prezentați (pe scurt).

Sunt Liviu Nadiș, de loc din Bihor, din satul Copăcel, sat înconjurat de păduri despărțite de vâlcele cu ape limpezi și reci. Am făcut școlile în sat, apoi Liceul Emanoil Gojdu din Oradea, Facultatea de agronomie din Timișoara și am fost repartizat ca ing. agronom la I.A.S. Pecica în anul 1977, de atunci am rămas în câmpie. Sunt căsătorit cu Maria Nadiș, colegă de facultate și de muncă, avem doi copii pe Livia, prof. de română la Colegiul Național V. Goldiș din Arad și pe Florin, economist și fermier în Pecica.

În anul 2000 am primit titlul de doctor la Agronomia din Timișoara. Am fost pe rând șef de fermă, inginer șef, director, președinte, acum sunt pensionar activ. De mic mi-a plăcut cartea, am citit și am început să scriu și să public poezii, articole, știri, reportaje. După terminarea facultății am rămas într-un contact permanent cu foștii mei profesori, fiind prezent în mai multe acțiuni ale lor, simpozioane, aniversări, publicații. Am publicat trei cărți, una de poezii, celelalte de istorie agrară din zona de câmpie, Pecica, Semlac, Pereg, Nădlac.

2. Cum vedeți sau ce știți de Salonul Literar Al. T. Stamatiad, la Centenarul revistei arădene de pe strada Calvin nr. 4)?

Despre revista „Salonul literar” apărută la Arad, în anul 1925 și care a avut un parcurs scurt, de un an, douăsprezece numere, am aflat din scrierile doamnei Florica R. Câdea. Revista a fost condusă de poetul simbolist Al.T. Stamatiad care după spusele sale se trage din vechi familii românești, văr cu pictorul Teodor Pallady și cu actrița Lucia Sturza Bulandra, membru în Cenaclul literar a lui Alexandru Macedonski, preferat al acestuia, iubitor al poeziilor lui Charles Bandelaire, din care a și tradus. A ajuns la Arad după Marea Unire împreună cu prietenul său Perpessicius, care în ultimul număr al Salonului Literar a scris un articol deosebit de frumos „Câteva cuvinte despre Moise Nicoară”

Semlăcanul, Petre Pascu, i-a fost elev și în cartea sa „Aproape de ei” scrie următoarele:

„Aradul va simți prezența tumultoasă a lui Stamatiad, timp de 14 ani. Oricât i-ar fi plăcut profesorului ipostaza de apostol la granița de vest, poetul se considera un exilat. Pe bună dreptate, căci se despărțise de Macedonschi, de cenaclul acestuia pe care-l frecventase asiduu.”

Petre Pascu îl descrie ca pe „un bărbat foarte frumos, purtând plete lungi, negre. Avea mustați răsucite în sus, ca ale generarilor unguri cu pene de cocoș. Profesorul îmbrăcase o haină elegantă, croită după ultima modă. La gât avea o cravată dichisită, o lavalieră de culoare

neagră, care acoperea o parte dintr-o cămașă albă.”

3. Dacă scrieți, dețineți sau ați citit recent un jurnal (de orice formă ar fi), cum vi se pare acest gen (sau dacă preferați proza scurtă compozită) și de ce?

Nu am scris și nu am nici un jurnal, dar îmi place acest gen de scrieri.

În ultima vreme am citit următoarele:

Rodica Tabic și Adriana Popescu – Scrisorile Herminei

Episcop Roman R. Ciorogariu – Zile trăite

Mircea Malița – Secolul meu scurt

Petre Pascu – Aproape de ei

Petre Ughiș Delapeșica – Jurnal de război

Henri H. Stahl – Amintiri și gândiri

Gheorghe Gaston Marin – Consemnări

Isac Peltz – Cum i-am cunoscut

Teodor Haș – Zidul viu

Ioan Slavici – Închisorile mele

Sașa Pană – Născut ’02

4. Ați fost/ sunteți invitat la o discuție/ un interviu/ dialog/ dialog neconvențional? Ce ați prefera și de ce?

Da, am fost invitat la mai multe discuții și am luat mai multe interviuri pe care le-am publicat timp de patru ani în revista Centrului Universitar Timișoara,

„Forum studențesc” unde am fost redactor șef adjunct! Dialogurile au fost pe teme studențești, universitare, culturale având parteneri de discuții studenți, profesori universitari, rectori (politehnică, agronomie), oameni de cultură.

După ce am ajuns în producție am avut mai multe interviuri publicate în presa locală și centrală pe teme economice și agricole, fiind inginer șef la CUASC Pecica, inginer șef și director la Legumicola Pecica.

După pensionare, la aniversarea Agronomiei din Timișoara, în volumul aniversar „Istoria trăită” am publicat mai multe discuții cu șefii de promoție, cu absolvenți ai facultății care s-au realizat ca agronomi de excepție în Câmpia de Vest, alături de profesorii mei, doamna profesor emerit Gallia Butnaru, prof. univ. dr. Horia Butnaru, volum pentru care am primit Premiul Amilcar Vasiliu al Academiei Oamenilor de știință din România. În ultima vreme am purtat un dialog neconvențional cu doamna prof. Florica R. Căndea, pe care domnia sa l-a publicat într-o carte de dialoguri cu diferite personalități.

5. Fiecare dintre noi culege, colecționează sau admiră anumite artefacte, locașuri de la țară, vorbește, când are ocazia, în limbaj local, admiră bucate și ar dori să se integreze în lumea de odinioară, așadar, antropologic vorbind, ce ați prefera și de ce?

Mie mi-a plăcut lumea veche a părinților, a bunicilor, nu am știut însă să adun din acea lume tot ce puteam aduna, povestiri, întâmplări, rânduieli, cărți, scrisori, poze, îmbrăcăminte, obiecte, unelte, mobilier. Am dus cu mine pe la toate locuințele unde am stat lada de zestre a mamei mele unde își ținea hainele cele bune și cele din tinerețe.

După ce am ajuns ca agronom în Câmpia de Vest, am luat contact cu ultimile sălașe și cu viețuitorii lor. Le-am simțit durerea, ruperea lor de un rost în

care au crezut, cât am fost în stare și cu ce depindea de mine i-am ajutat. Când au plecat în sat, uneltele vechi, cele trase de cai, cele de sfărmat și măcinat porumb mi-le-au lăsat mie, unele au fost descompletate, altele s-au deteriorat și puține au ajuns la un sălaș pe care în ultimii ani l-am refăcut și unde am deschis o expoziție cu obiecte și unelte vechi, acolo este și lada de zestre a mamei mele și multe altele, ca să se știe.

6. Intenționați să scrieți despre istoria localității de unde proveniți?

Da, am scris două cărți, Lumea nostalgică a sălașelor de altădată și Grâul și pâinea, unde am încercat să surprind întâmplări din lumea veche a satului meu Copăcel și a celor din zona Pecica unde lucrez de peste 50 de ani. Aproape sunt convins că știu foarte puține lucruri despre trecutul lor, am început să consult arhivele orașului Pecica și pe cele naționale de la Arad, mereu găsesc lucruri noi, minunate, pe care prin scris doresc să le transmit și celor care iubesc trecutul, istoria părinților și a bunicilor.

7. Care este felul de mâncare preferat, activitatea de la țară la care ați luat parte și ce vă amintiți din copilărie?

Toate mâncărurile pe care le-a făcut mama mea au fost extraordinare, pâine cum făcea ea nu mai face nimeni.

Copil fiind am participat mereu la toate muncile câmpului, când era de prășit porumbul eram responsabil cu ulciorul cu apă, dacă se golea mergeam la cel mai apropiat izvor și-l umpleam cu apă rece, vara duceam cânepa la apa din vale și o puneam la topit, după o săptămână toți peștii pluteau, drogați de mirosul cânepii.

Când am crescut, pe la cinci ani, m-au dus ai mei la primul seceriș, la Moga, unde aveau împreună cu mătușa Cucului o parcelă cu grâu. Eu încă dormeam când mama și cu sora ei Cuculeasa, pe la patru dimineața s-au dus să facă legăturile, când paiul grâului era încă moale, au făcut atâtea legători cât să ajungă pentru doi cosași. Spre dimineață m-au luat și pe mine și m-au așezat la mejdie, sub un nuc cu secera au adunat grâul în snopi.

După ce snopii au fost legați cu legăturile făcute înainte să se crape de ziuă, s-au făcut crucile cu snopii puși cu spicele înăuntru, legați bine să nu-i dărâme vânturile și ploile să nu umfle boabele. A fost primul meu seceriș pe care l-am văzut de la umbra unui nuc bătrân, la Moga, la Copăcel, Bihor. N-o să-l uit toată viața mea. Am auzit atunci coasa cum trecea prin lanul de grâu, am văzut sudoarea de pe fruntea mamei mele și a cosașilor. Lângă mine era ulciorul cu apă rece care a trecut de multe ori din mână în mână până s-a golit, mai era și coșul cu mâncare acoperit cu ștergar.

Am observat atunci, că la coasă era un arc cu sfoară care lăsa brazda să cadă uniform, iar pe la jumătatea zilei când și coasele erau obosite cei doi cosași s-au apucat să le bată cu ciocanul pe ileu și fiecare lovitură de ciocan se auzea până în vale, semn că paiul era tot mai tare și tot mai greu de tăiat și că secerișul pe ziua aceea era aproape de sfârșit.

8. Ce are special, de luat aminte, localitatea dv. natală?

La Copăcel, oamenii sunt speciali, pădurile sunt frumoase, izvoarele cu apă limpede și rece, florile de primăvară, frăguțele, murele, cireșele, merele

fontoșe, toate cu frumusețea și parfumul lor.

La Pecica, grâul, pâinea, Mureșul, înțelegerea dintre locuitori, apa de la Momac, dau măreție și renume localității.

9. Numiți 10 lucruri, datini, rânduiești ș.a. din zona de unde veniți.

La Copăcel:

-Duminica după slujbă – jocul după higheghea cu goarnă

-claca la depănușat porumbului

-măcinatul la moară pe apă a lui Țiviloie și la moara Mitruului Șandor

-vara scăldatul în vale sau pe vâlcele

-făcutul și coacerea pâinii în cuptor

La Pecica:

-Praznicul de pită nouă

-Folk pe pâine

-piața de legume și fructe sâmbăta

-colindatul de Crăciun a corului

Parohiei

-plimbările pe dolma Mureșului.

10. De cine/ de ce vă este dor?

Îmi este dor de tot ce a fost, de vremurile în care iernile erau ierni adevărate cu zăpadă și ger, îmi este dor de acele ploile curate, venite la timp, mi-e dor de anii tinereții, de foștii colegi de liceu, de facultate care sunt tot mai puțini, mi-e dor de mama, de mâncărurile ei, de vorba ei, de tata și de celelalte neamuri, de păduri, de izvoare, de timpul pe care l-am risipit, de cărți, de reviste, de spectacole. Nimic nu mai este cum a fost. Parcă era mai multă liniște, mai multă siguranță, se zâmbea mai mult, se comunica mai mult, ne ajutam dezinteresați unii pe alții. Era altă rânduială, fără telefoane mobile, fără

A.I., fără atâtea modernisme. Poate după o vreme o să-mi fie dor și de aceste timpuri. Ce frumos sună cuvântul dor, mă duce spre deal, spre doină, fluier și visare, vorba cântecului: „Cine n-are nici un dor / Trăiește-n lume ușor...”

Răspunsuri la dialog

(vezi întrebări la Liviu Nadiș)

cu Eugenia Ponta Pete

Eugenia Pete, profesor pentru învățământ primar, director Casa de Cultură Pecica, poet, cantautor, coordonator al Cenuclului Lucian Emandi Pecica, 60 de ani, născută în Pecica.

Nu știu prea multe despre Salonul literar Al. T. Stamadiad.

Am citit și ador Caietele Herminei, volum care a fost lansat și în orașul meu. Am aflat informații despre înaintași din familia mea.

Ca viitor pensionar, în situația în care voi avea mai mult timp pentru mine, intenționez să scriu despre personalități pecicane, strămoși care au deținut diverse funcții.

Am fost invitată la discuții /interviuri mai mult sau mai puțin neconvenționale. Aș prefera să vorbesc despre aspecte din activitățile pe care le-am desfășurat, atât profesional, cât și cultural.

Mă regăsesc, ca identitate, în situațiile în care mă exprim în limbaj local. Am lucruri vechi, la care țin, moștenite de la bunici. Prefer să relatez întâmplări din trecut, care mi-au fost relatate în anii copilăriei.

Am scris acest răspuns la întrebarea 3.

Am mai multe feluri de mâncare preferate. Unul dintre acestea este gomboți cu prune.

Am luat parte la toate activitățile desfășurate la țară, de la prășitul porumbului, până la preparatul bulionului sau a pemnezului de prune și multe altele, toate care se desfășurau într-un an de muncă.

Localitatea mea natală are specific pâinea noastră, recunoscută în țară și în lume. În jurul pâinii am creat noi, pecicanii, un întreg univers.

Recoltatul grâului, Frământarea și coacerea pâinii, Stoarcerea strugurilor pentru vin, Fierberea țuicii, Praznicul de Pită Nouă (sfințirea cununilor de grâu și a pâinii noi, parada cu căruțe și taraf), Claca la uliță pentru desfăcut mazăre sau tăiat bocioliile de mac, claca la depănușatul porumbului, Cina de la tăierea porcului, Colindatul cu capra, Udatul fetelor de Paști etc.

Îmi este dor de părinții și de bunicii mei, de copilărie, de oamenii care nu mai sunt.

ADINA MATEI

1. Eu... în câteva cuvinte...

M-am născut în 29 iulie 1961, în orașul Arad, într-o familie de intelectuali. (Numele de fată – Lăpăduș).

Am urmat cursurile Școlii Generale nr.7 în Arad, apoi în 1980 am absolvit Liceul Pedagogic Arad, profilul învățători.

Mi-am desfășurat activitatea didactică în mai multe școli din județul și municipiul Arad, am absolvit pe parcurs

Colegiul Pedagogic, apoi Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației și completând cu Master în Management educațional. În prezent sunt profesor pentru învățământul primar la Școala Gimnazială "Caius Iacob" Arad.

De scris m-am ocupat dintotdeauna, am publicat în paginile revistei liceului, apoi ale revistei "Universul cărții – Gutenberg" Arad, în diferite grupuri ale Cenaclurilor literare, constituite pe diferite rețele de socializare, dar abia din 2021 am început să public creațiile în volume personale. Am debutat cu "Din drag de dor" – volum de poeme, lansat împreună cu o carte de Restituiri, pe care am editat-o, ca un omagiu adus activității didactice și scriitoricești, tatălui meu: "Traian Lăpăduș – un nume – o carte".

În anul 2022 am publicat o carte de versuri pentru copii, "Pentru tine, copile drag!" și un al doilea volum de poeme "La Templul Dorului", iar în anul 2024 am publicat a treia carte de poeme "Prin jar". În toată această perioadă am participat la mai multe concursuri de poezie, dintre care cel mai important pentru mine a fost câștigarea marelui premiu în anul 2023, la Festivalul concurs de poezie "Emandiana" organizat de Casa de cultură "Doru Ioan Petescu" Pecica.

Și... cu siguranță voi continua ... mă gândesc la ceva pentru copii – gen povești despre literele alfabetului, poate la poezie socială...poate la haiku...

Și da...poate că îndemnui lui Emil Cioran surprinde motivația celor care scriu. "*n-ar trebui să scriem cărți decât pentru a spune în ele lucruri pe care n-am îndrăznit să le mărturisim nimănui,*"

2. „Salonul Literar., Al. T. Stamatiad” a fost o revistă cultural-literară de scurtă durată (martie 1925–mai 1926), editată la Arad de poetul simbolist Alexandru Teodor Maria Stamatiad, cunoscut ca discipol al lui Alexandru Macedonski. A fost lansată într-o perioadă de reconstrucție culturală post-Trianon, în care Aradul căuta să se alinieze orizonturilor europene, răsând și afirmând identitatea națională, fiind un mix de simbolism macedonskian, elemente parnasiene și influențe romantice/emergent-moderniste”
arq.ro+1bibliotecaarad.ro+1.

Str. Calvin nr. 4 este fostul sediu al Salonului Literar, inițiat de Stamatiad în perioada interbelică, iar proiectul a constituit un “salon” intelectual menit să încurajeze inovația estetică, critică și culturală locală, marcând o “mutare valorică” prin care orașul Arad s-a conectat la capitală și la valențe europene

Deși a avut un număr redus de ediții, aproximativ 12, a reușit să cuprindă colaboratori de prestigiu ai vremii, cum ar fi Tudor Vianu, Eugen Lovinescu, Ion Minulescu, Perpessicius, Aron Cotruș.

Am înțeles că ”Salonul” a reprezentat o rampă de lansare pentru modernismul românesc în Arad, că era un spațiu deschis tuturor formelor de expresie literară de calitate: eseuri, proză, recenzii, cronici, traduceri etc. .

3. Jurnalul (potrivit DEX) este un gen literar autobiografic în care autorul consemnează în mod regulat (zilnic, săptămânal etc.) gânduri, fapte, întâmplări, reflecții sau stări personale.

În el găsim cronologie, subiectivitate, sinceritate, stil variabil și fragmentarism.

Am scris și eu câteva file de jurnal, într-o anumită perioadă a vieții, poate că

fiecare am avut sau avem momente în care dorim să ne confesăm, poate o autoterapie.

Îmi place jurnalul ca gen literar, mi se pare unic, profund, personal și foarte sincer, permițând cititorului acces direct la conștiința unui autor. Ceea ce este interesant la un jurnal este faptul că nu este scris pentru alții, el poate exprima haosul, cotidianul , nehotărârea, zbuciumul eului, e un spațiu al libertății și sincerității.

4.Am fost invitată la câteva interviuri/ dialoguri neconvenționale, în care am purtat discuții despre activitatea mea didactică, despre cee ace scriu, ceea ce mă inspiră, în care am putut să vorbesc despre rădăcinile mele. Și....da... vine o vreme când abia aștepți ca cineva să te provoace să depeni amintiri.

5.Pentru că fiecare dintre noi poartă nostalgia locului de baștină, eu, după tată, am obârșia în localitatea Macea, iar după mama, în cartierul Sinnicolaul Mic, din municipiul Arad. Acasă am păstrate obiecte din partea ambilor bunici, iar în vocabularul meu au intrat regionalisme și din Ardeal și din Banat. Poate că odată voi încerca să fac o paralelă a limbajului local din cele două zone aflate în același județ și la o distanță de aproximativ 25 de km.

6.Nu intenționez să scriu despre istoria localităților Macea sau Sinnicolaul Mic. Acest lucru l-au realizat foarte bine și foarte riguros oameni de cultură și istorici în urmă cu câțiva ani.

Despre istoria comunei Macea s-a scris foarte mult: mai ales d-na prof. Florica R. Cădea, a scris sute de pagini despre locul de baștină, ca așezare geografică și istorică, cu obiceiuri și tradiții, despre bucatele locale, despre oamenii de ieri și de azi ai comunei. Poate că măcenii vor ajunge odată să

aprecieze activitatea prin care d-na prof. a promovat localitatea Macea, poate că odată îi vor putea mulțumi așa cum se cuvine!

Despre Sinnicolaul Mic, s-a scris cartea "Sinicolaul Mic - așezarea cu cinci cimitire", autor Vasile Motocea. O lucrare bine documentată și completă, respectând structura și conținutul unei monografii.

7. Felul de mâncare preferat: gomboți (găluște) cu prune.

Îmi aduc aminte că am participat la culesul porumbului, pe câmp, împreună cu bunicii de la Macea. Nu mi-a plăcut, m-am tăiat în frunze, mă ustura pielea de pe mâini și mi-a fost foarte frică în căruță, eram sus pe capră și bunicul mi-a dat mie frâiele cailor, eram prea mica, aveam poate vreo 7 ani. Dar cred că și acea lecție de a ajuta o zi întreagă pe ogor și de a-mi învinge nemulțumirile și frica m-a călit.

8. Cred că în Macea oamenii sunt speciali : sunt deschiși și sugubeți știu să îmbine hărnicia cu umorul, se mândresc cu tot ce au și întotdeauna se laudă cu localitatea lor.

În Sinnicolaul Mic, fiind cartier al Aradului, oamenii încă se cunosc între ei, își mai păstrează tradițiile religioase și încă își cinstesc monumentele eroilor.

9. Ca datini, rânduiele din ambele zone, aș aminti: sfințirea caselor de către preotul paroh la Paști și Bobotează, culesul Sânzienelor și împodobirea caselor și a crucilor cu coronițe, udatul fetelor la Sf. Gheorghe, vopsirea ouălor la Paște, în perioada de la Paște la Rusalii se țin joile de trăsnet, în care nu se spală rufe și nu se fac lucrări agricole la câmp, serile de marți nu se coase, "că vine Marți-Seara", de Florii se împodobesc icoanele în casă cu coroniță de salcie sfințită la biserică, tăiatul porcului de

Crăciun, tăiatul mielului la Paște, ritualuri de nuntă și de înmormântare.

10. Îmi este dor de copilărie.

Ligia Monica Mateiu

Vă rugăm să vă prezentați (pe scurt).

Mă numesc Ligia Monica Mateiu, m-am născut și am crescut în Arad, însă port în suflet o dragoste aparte pentru tot ceea ce reprezintă satul idilic, cu precădere Sinte Mare, așa cum l-am descoperit prin ochii bunicii mele. Limbii române îi dedic zilnic, cu pasiune, multe ore, fiindcă reprezintă o parte esențială a vieții mele. În același timp, îmi câștig existența studiind genetica și genomica umană în limba engleză.

Cum vedeți sau ce știți de Salonul literar Al. T. Stamatiad la CENTENARUL revistei arădene de pe strada Calvin, nr. 4)?

Încă nu știu prea multe, dar sper să aflu curând.

Dacă scrieți, dețineți sau dacă ați citit recent un jurnal (de orice formă ar fi), cum vi se pare acest gen (sau dacă preferați proza scurtă compozită) și de ce?

Nu dețin un jurnal personal, dar am citit recent *Octavian Goga. Cronicarul unor vremi trăite* de Gh. I. Bodea. Zilele acestea am început lectura cărții-jurnal *Jurnalul ultimilor ani 1938-1940* a lui Nicolae Iorga (ediție îngrijită de nepotul său, Andrei Pippidi)

Ați fost/ sunteți invitat la o discuție/ un interviu/ dialog/ dialog neconvențional? Ce ați prefera și de ce?

Am avut ocazia să particip la diverse astfel de discuții și, de departe, prefer dialogul neconvențional. Acest format îmi oferă libertatea de a explora idei într-un mod relaxat, autentic și creativ. Îmi place să descopăr perspective noi și să port conversații spontane, eliberate de rigorile stricte ale unui interviu clasic, ceea ce face interacțiunea mai naturală, chiar dacă uneori poate părea mai puțin structurată sau fluentă.

Fiecare dintre noi culege, colecționează sau admiră anumite artefacte, locașuri de la țară, vorbește, când are ocazia, în limbaj local, admiră bucate și ar dori să se integreze în lumea de odinioară, așadar, antropologic vorbind, ce ați prefera și de ce?

Prefer, cu precădere, să explorez lumea de odinioară prin limbajul local și poveștile transmise din generație în generație. Limbajul este o comoară vie, care nu păstrează doar cuvinte, ci și emoții, mentalități și fragmente dintr-o viață apusă. Limbajul local devine un mijloc prin care orice complexitate este simplificată, așa cum spunea Brâncuși. Limba străbunilor mei este, pentru mine, o veritabilă coloană a infinitului.

Scriam în prima mea carte, despre faptul că “S-au pierdut în colbul timpului cuvinte dragi oamenilor acelor vremuri trecute. Straița cu bățălaule a străbunicului a ajuns îngropată împreună cu ciubuleul în curtea casei rămasă doar în inima bunicii” cu care am crescut.

Am și un obiect foarte drag rămas de la străbunica din Sinteia Mare. Ia, născută din mâinile ei, Floare Fălcușan (n.1897) - mâini bătătorite de munca la câmp, de căratul chenților de apă de la artizana din mijlocul satului, mâinile care

nu știau ce e hoghina - au țesut la război pânza din care s-a ivit haina pentru sărbătoarea școlară a fiicei ei de 12 ani! Nu știa ea atunci când a croit, tivit și brodat cu firul roșu al dragostei și al vieții că cineva, peste multe decenii, va simți atingerea mâinilor ei de fiecare dată când va purta ia, acest simbol al pământului din care m-am plămădit.

Intenționați să scrieți despre istoria localității de unde proveniți?

Am adunat materiale din ziare vechi de peste un secol (prin intermediul Arcanum), precum și din alte documente descoperite, în mare parte online, despre satul Sinteia Mare și cartierul Șega din Arad. Îmi doresc să contribui la realizarea monografiei acestor două așezări, susținând, totodată, efortul lui Răzvan Mihai Moț din Sinteia Mare. Răzvan, un localnic și arădean pasionat de istoria locului, este absolvent al Universității „Babeș-Bolyai” – Facultatea de Istorie și Filosofie și masterand în cadrul aceleiași universități, la programul de Istorie și socio-antropologia epocii moderne. Intenția sa este de a rescrie monografia comunei Sinteia Mare, bazându-se pe cercetări istorice solide.

Care este felul de mâncare preferat, activitatea de la țară la care ați luat parte și ce vă amintiți din copilărie?

Îmi plac mâncărurile țărănești, simple, cu puține ingrediente. Dar nu doar acestea! Bunica mă hrănea cu doze serioase de iubire și mâncare. Bunica mea, din Sinteia Mare, m-a învățat cel mai de preț lucru pe care îl știa: să iubesc. Am crescut ascultând poveștile ei despre paradisul pierdut, despre lumea idealizată a satului, pentru că, inevitabil,

orice om are tendința de a transforma în ideal un loc care e dorință sau amintire. După moartea ei, bunica trăiește mai departe prin dragostea mea pentru satul ei natal.

Ce are special, de luat aminte, localitatea dv. Natală?

Aradul a fost universul primilor mei 25 de ani de viață. În schimb, în Sinte Mare bate permanent inima strămoșilor mei. Ceea ce face Sinte Mare specială pentru mine este tot dorul și legătura profundă cu înaintașii mei, care trăiesc prin amintirile și poveștile acestui loc.

Numiți 10 lucruri, datini, rânduieli ș.a. din zona de unde veniți.

Cântecul colinzilor în Seara de Ajun, “ciufuleala” (poreclele), pusul busuiocului sub pernă de Bobotează, Ciuralexă, jocul cu popinteauna (de pământ), jocul “cuptușală-reveneală”, semnul crucii pe fundul pâinii neîncepute, prelucrarea cânepii și țesutul la război, altoirea pomilor fructiferi, tăiatul porcului de Ignat, făcutul răchiei, prinsul de știuci în Teuz, mersul cu căruța la Pâncota pentru cumpărarea mobilei, ...

De cine/ de ce vă este dor?

De bunici, lumina copilăriei mele!

Colocviile Eminescu – Ediția I, Vârșeț, Serbia „Opera eminesciană ca spațiu al memoriei și identității culturale”

Mariana STRATULAT
Scriitor, Serbia

Ziua Culturii Naționale a fost marcată la Vârșeț printr-un eveniment de înaltă ținută academică și spirituală, dedicat personalității și operei lui Mihai Eminescu, poetul național al românilor, reper identitar și conștiință culturală vie. Prima ediție a Colocviilor Eminescu s-a desfășurat sub genericul „Opera eminesciană ca spațiu al memoriei și identității culturale”, fiind organizată de CPE „Libertatea” și Biblioteca orășenească Vârșeț, în parteneriat cu Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România – Filiala Caraș-Severin.

Evenimentul a fost coordonat de subsemnata, Mariana Stratulat, director al CPE „Libertatea”, și moderat de dr. Eufrozinta Greoneanț. Manifestarea a fost structurată în două părți – sesiune științifică și moment literar – și s-a desfășurat într-o formulă care a îmbinat rigoarea academică cu emoția literară, într-un spațiu al dialogului, al memoriei și al identității culturale românești.

Participanții au fost așezați în cerc, simbol al infinitului, fără început și fără sfârșit, asemenea operei eminesciene, mereu vie și actuală. În acest cadru simbolic ne-au onorat cu prezența Mihai Șerban, ministru plenipotențiar la Ambasada României la Belgrad, și Anca

Corfu, consul general al Consulatului General al României la Vârșeț. Din partea autorităților locale și a Consiliului Național Român a fost prezent dr. Traian Căcina, membru al Executivului Orașului Vârșeț, responsabil pentru cultură și vicepreședinte al Consiliului Național Român. Episcopia Daciei Felix a fost reprezentată de PC. pr. Florențiu Ianeș, secretar eparhial.

Un loc important în desfășurarea evenimentului l-au avut reprezentanții Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România – Filiala Caraș-Severin: Ion D. Cucu, președinte, alături de jurnaliștii și oamenii de cultură Mario Balint, Daniel Botgros și Dan Popoviciu. Biblioteca orașenească Vârșeț a fost reprezentată de Vesna Zlatičanin, director al instituției.

Manifestarea a reunit invitați din Serbia și România – profesori universitari, profesori, directori de instituții, poeți, actori, oameni de cultură și ziariști, alături de colegi de la CPE „Libertatea” și prieteni ai Casei „Libertatea”, contribuind prin prezența lor la consistența și relevanța evenimentului.

Evenimentul a fost deschis prin adresările susținute de Mihai Șerban, ministru plenipotențiar la Ambasada României la Belgrad, Vesna Zlatičanin, directoarea Bibliotecii orașenești Vârșeț, dr. Traian Căcina, în numele orașului Vârșeț și al Consiliului Național Român, și Ion D. Cucu, președintele Filialei Caraș-Severin a UZPR, urmate de subsemnata, Mariana Stratulat, în calitate de coordonatoare și reprezentantă a organizatorilor. Cu cuvinte alese s-a adresat și PC. pr. Florențiu Ianeș, secretar eparhial al Episcopiei Daciei Felix.

Momentul artistic inaugural i-a aparținut actorului Ionel Cugia, de la Scena în Limba Română a Teatrului „Sterija” din Vârșeț, care a recitat poezia „Trebuia să poarte un nume” de Marin Sorescu, introducând publicul într-o stare de reflecție și solemnitate.

Sesiunea științifică a continuat cu lucrarea prezentată de conf. univ. dr. Brândușa Juică, urmată de intervenția drd. Mariana Stratulat privind sensul, timpul și identitatea, care a propus o lectură actuală asupra întrebării: de ce avem nevoie de Eminescu în secolul XXI? Dr. Tatiana Petrică ne-a purtat pe alea poeziei eminesciene, citind „Pe lângă plopii fără soț” și „Doina”, iar dr. Valentin Mic a prezentat lucrarea „Dincolo de granițe: Eminescu și ideea românității culturale”. Jurnalista Rodica Gruescu, din Plandiște, a recitat poezia „Rugăciunea unei mame” de Mihai Eminescu.

Un moment distinct al manifestării l-a constituit intervenția doamnei profesoare Veronica Ștefan, care, valorificând o îndelungată experiență didactică în predarea limbii franceze, a vorbit despre receptarea operei eminesciene în rândul elevilor. Perspectiva spirituală asupra personalității și creației lui Mihai Eminescu a fost oferită de Marin Gașpăr, redactor al Editurii „Libertatea”, iar momentul literar a fost reluat de Ionel Cugia, care a interpretat „Rugă pentru mărturisirea copiilor din flori” de Ion Minulescu și o poezie de Rudyard Kipling.

Publicul a fost invitat apoi să urmărească intervenția poetei și scriitoarei Verica Preda PreVera, președinta Asociației pentru Afirmarea Artiștilor VAU ARS din Vârșeț, Eugenia Mihailov

a prezentat lucrarea „Basmul cult în opera lui Eminescu”, iar Dejan Jovanović, educator la grădinița din Sân Ianeș, a vorbit despre modul în care Eminescu este receptat de cei mici. Intervențiile și poeziile dedicate lui Eminescu au fost susținute de jurnalista Rodica Gruescu, Gheorghe Novac și profesorul Teodor Groza Delacodru.

Un moment deosebit a fost dedicat oaspeților veniți din România – reprezentanții Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România – Filiala Caraș-Severin: Ion D. Cucu, președinte, alături de jurnaliștii și oamenii de cultură Mario Balint, Daniel Botgros și Dan Popoviciu, care au avut contribuții prețioase. Cu acest prilej, președintele Ion D. Cucu a prezentat informații privind formarea filialei UZPR în Serbia. Oaspeților le-au fost adresate mulțumiri pentru intervențiile consistente și cuvintele transmise, cu speranța că această colaborare culturală va continua ani la rând, și li s-au decernat diplome de excelență.

Colocviile Eminescu au fost completate de contribuțiile celor care și-ar fi dorit să fie alături de noi, dar nu au putut fi prezenți din motive de sănătate, de vreme sau de distanță. Texte valoroase au fost trimise de poeții Slavco Almăjan, Ioan Baba și Aurora Planjanin din Novi Sad, Veronica Balaj, aflată în prezent în Canada, Evelyne Croitoru din București, Marina Kalkan, redactor-șef al revistei de literatură, artă și cultură transfrontalieră „Lumina”, Genina Abul Haija din Iordania, profesoara Gordana Kovačević din Vârșeț, precum și de profesoarele universitare dr. Virginia Popovici din Novi Sad și dr. Mariana Dan din Belgrad,

alături de poetul și scriitorul Nedeljko Terzić din Sremska Mitrovica, Florica R. Căndea Arad și Carina A. Baba Arad.

Tuturor participanților le-a fost oferit în dar volumul lui Ioan Baba, „Mihai Eminescu 175 – Bibliografie Lumina 1947–2025”. Această bibliografie amplă, publicată la Editura „Libertatea” din Panciova în 2025, acoperă perioada 1947–2025 și reprezintă un reper important pentru studiul operei eminesciene.

Prima ediție a Colocviilor Eminescu a confirmat faptul că opera eminesciană rămâne un spațiu al memoriei vii și al identității culturale, capabil să adune românii dincolo de granițe și timp. A fost un eveniment de înaltă ținută academică și umană, așa cum sunt toate manifestările organizate de CPE „Libertatea”, demonstrând încă o dată că Eminescu ne adună, ne definește și ne unește.

Scrisoare de felicitare Colocviilor Eminescu - Ediția I

Stimată Doamnă Director

Mariana Stratulat,

Stimați organizatori,

Stimați colegi literați participanți,

Dragi români, frați!

De la Arad, de unde cerneala
albastră a Mureșului scaldă harta, la vest
de țară, venim în întâmpinarea Domniilor
voastre cu un prim „intro”-catren,
desprins din nemuritoarea „Doina”
(publicată în Convorbiri literare, XVII,
nr. 4, 1 iulie 1883):

„De la Nistru pîn' la Tisa

Tot românu'plânsu-mi-s-a

Că nu mai poate străbate

De-atâta singurătate!”

Așadar, aflându-vă astăzi cu

*Domnul Eminescu, el vă este de-a
pururi...*

*El este Întrebătorul... Ce te
legeni, codrule?...*

*El este Chemătorul... O, vino, iar,
în al meu braț...*

*El este Însinguratul... Pe lângă
plopilor fără soț...*

*El este Visătorul... Rănai, asupra
mea...*

*El este Rugătorul... Mai am un
singur dor...*

*El este Iubitorul... Flori de tei
deasupra noastră/ Or să cadă rînduri,
rînduri...*

*El este Zburătorul... La Steaua
care-a răsărit...*

*El este Îndureratul... Trecut-au
anii ca nori lungi pe șesuri...*

*El este Idealul... Floare albastră,
floare albastră...*

*El este Poetul Nemuririi noastre...
O, rămâi, rămâi la mine...*

*El este Luceafărul ce răsare și
străluce... pe mișcătoarele cărări...*

Dragi participanți la această
manifestare, la Ziua Culturii Naționale!

Fie-ne îngăduit să vă rostim (lirizat
și romanțat) gândurile noastre sincere,
acelea de a vă ruga să ne simțiți aproape!
Cunoaștem ce înseamnă organizare și
implicare, și vă cerem, pentru absență,
iertare!

Constelația Gutenberg din Arad
(tipografie, editură, salon-mosaic și
revistă-magazin „Gutenberg”) este
onorată de a avea, printre parteneri, Casa
de Presă Libertatea, Săptămânalul
Libertatea, de a avea ca și colaboratori
permanenți nume de prim rang din
Voivodina (Vîrșet, Uzdin, Torac,
Panciova ș.a.m.d), de a avea
colaboratori-contributori cu materiale,
care sporesc conținutul revistei noastre,
dar, în același timp, remarcă
parteneriatele și proiectele ca un bun
câștigat!

Fie ca această primă ediție a
Colocviilor Eminescu, să vă încunune
intenția, munca și truda, să vă aducă
(i)luminarea înzestrărilor cu har și să vă
(în)cunune în numele Geniului
eminescian!

Mult succes tuturor participanților,
cu alese prețuiri. La mulți și buni ani!

Florica R. Cîndea, redactor șef

*Carina A. Baba, redactor șef
adjunct Revista Gutenberg Arad*

Arad, 15 ianuarie 2026

LA ÎNCHIDEREA EDITIEI

Timp și spațiu. Carina A. Ienășel, exprimări în...

Integrale de lumină

(Editura XBG, 2026, Arad)

Florica R. CÂNDEA
Eseist, Arad

Motto:

„Tăcerea mea - un poem de iubire!”

Context: În jilțul unui univers poetic există percepții ori expresii lirice gata să alimenteze „valiza” interpretărilor ori argumentelor, cu privire la o anume epocă sau ev literar. Cu atât mai mult cu cât interesează (acum) limbajul ales de anume scriitori și spargerea de granițe între diferite dimensiuni ale cunoașterii.

Se cunoaște faptul că literatura și matematica sunt două „fiice” ale mitologiei, de la care au dezlegat liantul-funcție, de simbolizare și întrepătrundere din lumea imaginarului creativ în lumea reală, dar există și multe „proiecții” care (de fond) ajută la decriptarea sensurilor lirice - teme, motive, sensuri ș.a. Bunăoară, lumina (ne) devine un simbol al cunoașterii, al adevărurilor și al descoperirii de speranțe (din întuneric).

Literaturile (și celelalte arte) pun față în față limbajele emoționale, exprimate prin frumos, cu cele raționale, exprimate prin logică, și rezultatul ar fi o anume concizie, pură, de unde și relevanța unor sensuri profunde.

Conținuturi: Între atâția scriitori, care-și locuiesc spațiul imaginar ca pe o rară certitudine, populându-l luxuriant

sau ideatic, cu melancolii tăcute ori aduceri aminte zăcute, Carina A. Ienășel nu este alta decât Carina-Anca Baba, licențiată în Litere, Teologie și în Psihopedagogie specială, care profesează ca dascăl într-o unitate școlară arădeană, unde își lasă mare parte din suflet.

Volumul are mai multe părți, fiecare trimițând la o idee, mărturisind îndeobște autorul în *Argument: Geometria inefabilului*: Capitolele poartă corespunderi cu termeni matematici, dar au explicații exhaustive și trimit la noi înțeleșuri: **Ecuatii lirice, Puncte de incidență, Rădăcini de ordin n, Constante de suflet, Algoritmi de memorie, Funcții periodice**. Titlul volumului este bine ales, melodios și incitant, sub inspirația temelor: *Titlul acestui volum, Integrale de lumină, s-a născut din convingerea că poezia este, în esență, un fel de matematică a sufletului: o încercare de a însuma infinitul de clipe, tăceri și revelații pentru a obține, la final, o fărâamă de lumină*. Chiar susțineam că acesta poate fi citit în ordine de la primul (sau de la celălalt capăt). Și nu a fost ales la mod întâmplător, ci pentru a ne da bucurii de ordin spiritual. Coperta I deslușește sugestiv (probabil) nu doar tematica, dar și semantica poemelor (alese), dar, mai ales, orânduite după „legi” matematice. Integrala... îmbrățișează ce(r)cul sau infinitul rotund (metaforizat-personificat).

Consolidându-și cariera literară, dar și cea profesională și de studiu eseistic, Carina A. Ienășel ne propune șase segmente constitutive ale acestei noi producțiuni editoriale (pe lângă celelalte, atât literatură pentru adulți, cât și pentru copii, este colaboratoare a unor publicații de specialitate naționale, europene sau de peste ocean, emite studii inedite cu prilejul unor sesiuni științifice, onorează

cu prezența unele manifestări de ordin științific, coordonează aparițiile unor reviste (arădene) cu stil, deține anumite distincții și premii, dar, mai presus de toate, este pusă doar în slujba unor anume crezuri.

Ecuatii lirice: *Să presupunem că iubirea noastră/ este, desigur, o necunoscută./ Să presupunem c-o notăm cu x/ pe foaia cerului atât de dalbă. Dar nu... Iubirea se contopește cu lumina și aceasta deschide și rezolvă ecuația trăirilor: Ninge arămiu!/ Frunzele plutesc în aerul înserării./ Lasă-le să se așeze pe umerii tăi.../ Simte-le! (...) Totul se bazează pe combinații./ De aici și stările noastre de suflet:/ O ploaie, un ceai și cu tine echivalează cu tihna unui veșnic acasă (...) Desenează-mi, te rog, dacă știi, dacă vrei/ infinitul rotund ce se mparte la trei. Învăluită în iubire, acasă, cea în trei, Carina A. Ienășel deschide o cale spre sacralitate, într-o ordine geometrică și, poate nu întâmplător, anul acesta fiind Anul omagial al Pastorației familiei creștine, prin **Puncte de incidență**, Psalmii, Colindul sau Trezvia devin „glasuri” de care ne este (încă) teamă: *dar câtă teamă poate să ne fie/ de timpurile pline de colinzi/ cu mere coapte, parcă,-n veșnicie/ și cu nădejdi, credințe și iubiri (...) Închide-te cum vine seara, nu sta în poartă să te prindă/ vârtej de temeri și de zgomot, de pacea ta să te desprindă (...) Vine un timp în care toate tac/ și numai tu îți ești, din nou, aproape.**

În aura „Integralelor”, poeta își plimbă (voit) eul liric în fragranța unor **Rădăcini de ordin n**, pe care (și) le imploră în strune de esențial, adevăr, mirare și uimire: *E atât de simplu... oricare drum duce acasă (...) Și ea e, totuși, prima rugăciune/ Și ea e, totuși, primul meu poem.../ Un fel de înger ce-a*

venit pe lume/ Să-mi fie mamă-n drumul către cer (...) Lin îmi coboară tâmpla în morminte/ ca să învăț tăcerea pe de rost/ și-atâția oameni dragi care au fost/ să îi înșir mărgăritare,-n minte (...) În umbra ta/ am învățat lumina/ și port acum seninul tău/ ca pe o hartă/ a drumului meu. Desigur, sunt efecte sonore și tonuri elegiace (în dicțiunea și rutina unor pierderi suferite, dar și traiecte și dinamici în speranțe.

Constantele de suflet pentru Carina A. Ienășel sunt cele ce par să o înconjoare: dragostea, cântecele, dorurile, poemele - toate ca pe un... „efect de pârghe”. Poezia este acum o continuitate organică, acea extensie a discursului liric, în tonalități și registre lirice diferite: *Era o zi ca orișicare alta,/ aproape cenușie, dar, ciudat,/ când te-am zărit... se sfâșiasă zarea,/ ningând atât de liniștit și împăcat (...) Dorul meu se preface-n piatră,/ dorul meu se preface în zid/ dorul meu se preface în toamnă,/ și începe să picure jind (...) Dar, acum, suntem la distanță de un dor! (...) Simți, pasărea mea rară,/ cum norii își sapă în cer albiu adânci-/ răni care uită să doară? (...) În toate-mi ești ca o frumoasă și inutilă risipire/ ce face șoimul să plutească și moartea însăși să expire (...) Vii? ți-am păstrat un loc tocmai la marginea lumii (...) Putem să cinăm în liniște și să ne bucurăm de mușenie absolută...*

Carina A. Ienășel se folosește, abil, și de **Algoritmi de memorie**, pe care îi aduce „la zi” și prin termeni, nu matematici acum, ci tehnici, de Microsoft, conștientă, de efectul împrumuturilor și efectul spontan-scontat în acest Ritual... Din nou, ființei îi slujesc, reazem, Gândurile, Inscriptiile, Hotarele, Notele mărturisite... în intermitențe... Cartea Carinei A. Ienășel

este capabilă să îi locuiască ființa în spații, realități și cuvinte pe o masă textuală, proprie (semiotic și simbiotic): *Totul depinde de modul în care prezinți datele problemei/ cât spui, cum spui și, mai ales, cui spui reprezintă aspecte de viață și de moarte (...) Vine o vreme când vrei să dai sens tuturor gândurilor,/ tuturor sentimentelor,/ tuturor verbelor, substantivelor, pronomelor (...) Uneori pierzi șirul anilor (...) Există oameni care ne taie respirația/ oferindu-ne șansa uimirii/ și nici măcar nu știu acest lucru (...) Totul e poezie!/ Trebuie doar să citești printre rânduri (...) Peste unele gânduri rescriem.*

Călătoria liric-matematică pe care o semnează poeta Carina A. Ienășel, eclectic, uneori în discurs liric, finisează un nou și îmbietor parcurs, totuși, literar, fără a fi rezultatul unui cenzor cenaclist... în **Funcții periodice**. Locuirea e, acum, stabilă în Căntece, Note, Pasteluri (autumnale), la final de Ieșirea din timp. Cartea este împlinită prin acest ultim capitol și se va observa că toate... cântecele sunt conținuturi nu doar elegiace, dar și surde litanii, care migrează volatil în realitatea modelată a limbajului, care îi este specific, cu jocuri de cuvinte în rune proprii, pentru că, și în acest nou volum, avem lumi, lumini, limbaje, dar avem anotimpuralul, izgonit în luni de primăvară, vară, toamnă, iarnă... care să (ii) medieze timpurile, memoriile, rugile și rugările, corporalizând transferuri de sensuri: *Îmi ești peste tot-lumină și umbră,/ cuvânt și tăcere, nefiresc și lumesc;/ pe unde te duci, lași din tine o urmă -/ ești prada mea scumpă: mereu de vânez (...) Atunci s-a rupt zăgazul ochilor -/ nimic nu a mai putut opri potopul (...) Fii tihna mea... măcar pentru o vreme/ măcar până la capăt de-orizont/ să nu mai am motive a*

mă teme,/ când mi s-o cere ultimul decont (...) Câteodată-i bine să gustăm din mărul/ copt în tihna serii, ca un leac de dor (...) Ce de anotimpuri au trecut de-atunci/ și câte visuri ni s-au stins,/ aproape,/ că am rămas asemeni unor prunci/ ce-și țin cu forța lacrima sub pleoape (...) Zăpezile miros a veșnicie,/ și a ghimbir, a cetină și măr.../ te iau cu mine, fie ce-o să fie,/ prin dalbul inimii să colindăm (...) Poveștile nu se termină niciodată...

Concluzii: Carina A. Ienășel se dovedește, și prin acest volum, a fi un sensibil degustător și cunoscător fin al artei poetice. Sunt substanțiale idei în acest volum, care întregesc portretul autorului). Dacă se va vorbi, acum ori în viitor, despre poezie și ecuație, va fi bine, pentru că în cazul poetei Carina A. Ienășel nu am putea spune că e o creație încifrată, ci de o bună stăpânire a simbolurilor și a esențelor (matematice și/sau a abstracțiunilor sensibile. Fin cunoscător al metaforelor recurente, cu o adresabilitate care pornește dinspre monologul reflexiv interior înspre un eventual „primitor”, Carina A. Ienășel poetizează, filosofind, teme majore ale existențialului (și propune spații de poezie modernă (i)luminată).

Integrale de lumină aduce „lumina” în expresia creației disimulate. Volumul se dovedește a fi unul al transformărilor de simboluri arhetipale în altele, de o sensibilitate complexă, iar opera poetică semnată de Carina A. Ienășel capătă o conotație intelectuală, aproape matematică, dacă socotim „linia” pe care se înscrie de acum, ca versiune, urmând doar câteva exemple - Magda Ianoș, Constanța Buzea, Lucian Blaga, Ion Barbu ș.a. Edificatoare sunt și alte uzanțe, Fulgul lui Koch, Fractalii, Fibonacci, Euclid, Arhimede, Morse,

Evrika... pe care (și) le asociază nu ca un „dedesubt” sau proprietate a termenilor, ci pentru o specială raportare cognitiv-sentențioasă: *E vremea. Renunțăm la prepoziții/ și la conjuncții conclusive, deci.../ hai să ne dăm bătuți-naintea fricii/ și să clipim în Morse: te iubesc!*

Cartea este un athanor în palmaresul scriitoarei Carina A. Ienășel, în calitate de editor, ilustrator și care semnează concepția grafică a copertelor. Ascunse între **Integrale** se pitesc Rădăcini cu flori de tei, salcâm și lună, prinse-n doine și balade, cu trimiteri la părinți ori bunici, credinți și martiri, neam și limbă, semn al vecuirilor și îndemn al glorialului: *Ninge cu pene de îngeri și flori/ pe verdele brazilor, până în zori.*

Conclusiv-interogativă sau retoric-tempestivă, opera aparține unui tânăr, credem, unic în Arad, profesor filolog, nicidecum de „socoată”, autor care are arme de apărare cufundate în penele... îngerilor sau neliniștile... mistreților, lupilor, șoimilor, phoenicșilor, camuflate logic în exclamări imperativ-vocative ori interogații, meditații, personificări metaforizate, simboluri ale drumului, lunii, soarelui, imagini vizuale ori imaginativ-descriptive, camuflate în dialoguri cu sine sau cu oricine: *Privește: înserarea ne petrece/ și vom uita curând și că ni-s vii! (...) Totu-i drum în lume, totul/ duce undeva, știu bine,/ că-i spre moarte ori spre viață/ de-o alegere depinde (...) Clipa, totuși, se vrea un concept modular-/ nu îi scapi (...) Măine voi ajunge și eu de partea ta,/ dar voi sta pe margine și... îți voi face galerie de la umbra unui măr de poveste.*

Am parcurs atent domeniul poetic asumat de Carina A. Ienășel, încă de la fragede începuturi, c-ălătoria ei a venit cu

mult înaintea Salonului mozaic Gutenberg, a străbătut lumile literelor cu multă abilitate și ne-am propus a învăța din această structurare a călătoriei sale fascinante a minții și a sufletului că nu întotdeauna lumea cea reală e și lumea unui vis.

Poeta este stăpână și cunoaște arta prozodiei, a metricii și desăvârșește scrisul în catrene, cu rimă sau vers liber, închizând matricea literară la modul absolut sonor și fluid-curgător, în poeme scurte, aranjate în stihuri, distihuri, tristihuri, în strofe ori în odiseice (pseudo)prozopoeme cu efect structural: *Toate mi se-ntorc de-a valma, mai curând sau mai târziu/ de-mi simt inima în palma-ți că îmi bate zmeuriu.*

Scriș în decursul a patru ani (2022-2025) acest volum propune o arhitectură a rigorii și a emoției: o progresie aritmetică a sufletului, unde fiecare capitol adaugă patru noi trepte de lumină față de precedentul. (Carina A. Ienășel, extras, Coperta IV, op.cit.) Iar noi conchidem: *Nu vom ști niciodată ce se (va)alege/ de cuvintele semănate încă de dimineată/ în sufețele mănoase ale celor ce ne ascultă...*

Emandiana – O pleiadă a spiritului: 16 ani de poezie și muzică folk în inima Pecicăi

Carina A. BABA
Jurnalist, Arad

Într-o epocă a vitezei și a efemerului, există spații care refuză să uite și comunități care aleg să își onoreze valorile cu o stăruință demnă de admirație. Vineri, 13 februarie 2026, Sala Festivă a Primăriei Orașului Pecica s-a transformat într-un veritabil templu al artelor, găzduind ediția aniversară a „Emandianei” – un eveniment de referință care a celebrat 16 ani de existență a Cenaclului „Lucian Emandi” și a adus un pios omagiu memoriei poetului tutelar.

Manifestarea a stat sub semnul eleganței și al sobrietății, reușind să reunească sub același acoperiș scriitori, artiști, autorități locale și iubitori de frumos. Programul serii a fost conceput ca un dialog continuu între poezie și muzica folk, două arte care, la Pecica, par să își fi găsit un cămin comun.

Scena a aparținut, pe rând, membrilor cenaclului – voci consacrate sau talente în devenire – care au oferit lecturi publice pline de încărcătură emoțională. Atmosfera a fost înnobilită de prezența invitatelor speciale, cunoscutele interprete de muzică folk Livia Daniel și Angi Daroț. Prin sensibilitatea interpretării și prin forța mesajului muzical, cele două artiste au reușit să creeze acea stare de grație în care versul nu se mai citește, ci se simte, vibrând în rezonanță cu corzile chitării.

Pilonul central al serii a fost, inevitabil, evocarea personalității lui Lucian Emandi, poetul care nu doar că a dat numele cenaclului, dar a lăsat în urmă o moștenire spirituală care obligă la continuitate. Lucian Emandi a fost mai mult decât un scriitor; a fost un fin observator al sufletului uman și un arhitect al metaforei, a cărui operă rămâne un reper pentru literatura din vestul țării.

Despre dimensiunea umană și artistică a acestui truditor al cuvântului, distinsa scriitoare **Florica R. Cândea**, redactor șef al revistei Gutenberg-Universul cărții, a oferit o mărturie plină de substanță, creionând portretul unui artist care și-a asumat poezia ca pe un destin: „Lucian Emandi s-a născut la Pecica (15 februarie 1920). Este absolvent de Teologie și Litere (la Arad și Sibiu), fără a profesa în canoanele preoției, dar beneficiind de sfaturile preotului Nicolae Ardelean. A debutat în anul 1937, în revista Hotarul, nr. 4 (colaborând și cu revista Gândirea, mai 1942, nr. 3, în care publică poemul Sobolul, reluat și în volum antologic, în rubrica Poesii). Debutul în volum (1940) are loc în Arad cu volumul de poeme Cântarea fiului pierdut. Opera literară se compune din următoarele volume: *Cântarea fiului pierdut* (1940), *Pescarii de năluci* (1942), *Lumina inimii* (1977), *Îmblânzitorul de taine* (1980, dedicat soției sale, Marta), *Drumul pe ape* (1985), *Torsul monedelor* (1997). Dacă l-am parafraza pe Nichita Stănescu, am putea porni după spusele acestuia: *Nu există poeți, ci poezie!* (1980). Poezia semnată de Lucian Emandi transmite emoții și tresaltă suflete, mergând pe un filon nu doar al sonetelor, ci și al poeziei locurilor, tăcerilor, apelor, pragurilor, anotimpurilor ș.a.: *Sufletul meu e ca o*

undă sonoră / ce-a pribegit pe aripile vremii de veac. (...) Poetul nu se eliberează de poetic nici în sensul tradiționalismului, nici în sensul unui modernism aparte, ci își leagă undele scrisului, preferând când pasteluri, când poemele trubadurilor, când ofrandele poeziei de dragoste, sub o oblăduire a propriei lumini, dând Poeziei o definiție aparte: Eu vin din vreme și m-afund în vreme / cum pasărea ce zboară-n infinit!"

Cenaclul „Lucian Emandi” a demonstrat, prin longevitatea sa, că la Pecica cultura nu este un eveniment sporadic, ci un mod de viață. Cei 16 ani de activitate neîntreruptă reprezintă un efort colectiv de a menține viu interesul pentru literatură și pentru promovarea tinerelor talente.

Reflectând asupra impactului și asupra atmosferei ce a dominat această seară de gală, **Eugenia Ponta Pete**, sufletul evenimentului, a sintetizat semnificația profundă a „Emandianeii”, subliniind succesul unui eveniment care a atins corzi sensibile în rândul publicului: „Cenaclul pecican a luat ființă în urmă cu 16 ani, pe data de 15 februarie. Anul acesta, data elogiului ar fi coincis cu o zi de duminică, dar noi am preferat să fie o zi a invocării primăverii, atât ca anotimp, cât și din sufletele noastre. Spectacolul de astăzi a confirmat, dacă mai era nevoie, că poezia și muzica folk constituie împreună cel mai scurt drum către inima omului.”

Dincolo de aplauze și de ecoul acordurilor folk, reușita acestui spectacol aniversar stă sub semnul dăruirii Eugeniei Ponta Pete, cea care a ctitorit și a susținut cu o energie inepuizabilă întreaga arhitectură a evenimentului. Sub coordonarea sa, „Emandiana” a devenit mai mult decât un spectacol - a devenit o

dovadă de rezistență prin cultură, prin care orașul Pecica își onorează trecutul și își modelează viitorul spiritual. Finalul acestei ediții ne confirmă un adevăr fundamental: arta rămâne invincibilă atâta timp cât există oameni care, asemenea Eugeniei Ponta Pete, aleg să pună condeii și vocea în slujba libertății și a frumosului.

Fotografii: Mircea Octavian Boran, Ștefan Alin Ponta

Clipa – Lumină

Adriana WEIMER
Poet, Lugoj

Sunt
mii de
ani-lumină
întreg
universul.
Eu,
doar o
clipă-Lumină.

Te-aștept

Ioan Vasile MARCU

Poet, Pecica

Te-aștept cu februarie-n suflet,
Acolo unde numai tu și eu
Simțim uimiți al lumii dulce scâncet,
Să-mi fii zeiță și eu zeul tău...

Sunt zilele prea scurte și puține
Să-ți spun cât te ador și te iubesc
Și-ncerc printre speranțe și suspine
Să fiu apărătorul tău ceresc...

Știu că nu sunt cel mai perfect din lume
Și uneori te-am cam dezamăgit
Dar te iubesc mai mult decât pot spune,
Așa cum nimeni nu a mai iubit...

Sunt fericit și trist cu tine-n gânduri
Viu, între agonie și extaz
Dar știu să te citesc și printre rânduri
Și-atunci, chiar uit de griji și de necaz...

Mi-a fost dat să mă-ntâlnesc cu tine...
Dar fără tine, ce m-aș fi făcut...
Îmi ești balsamul dintre rău și bine
Și-ai șters din mine tot ce m-a durut...

De asta te iubesc și îmi ești dragă
Și te-oi iubi cât voi trăi, curat
Să-mi fii femeie, cât o lume-ntreagă
Să-ți fiu iubit și unicul bărbat.

Poveste marină

Eugenia PONTA PETE

Poet, Pecica

Într-o zi, în nu știu care
Dintre cele ce-or veni,
Când mă va durea mai tare
Ca-n această lungă zi
Am să mă ascund în mare.

Să mă mângâie talazul
Când, nebun, brăzdează-n apă,
Să mă umple de albastru,
Ca de dorul tău să-mi treacă
Și să-mi șteargă-n urmă pasul.

Iar când peste valuri trece
Raza-n unde, când se joacă,
Să mă simt atât de rece
Precum algele din apă,
Lin când valul le petrece.

Tu să strigi fără nădejde
Să-nțelegi că m-ai pierdut,
Să simți dorul cum lovește
Zi de zi, mai mult, mai mult,
Că nu ai de mine veste.

Pasul tău, din întâmplare
Înspre mare de-i purta
Numele-ți, dulce uitare,
Va-nflori pe buza mea
Într-o dornică strigare.

Vei veni cu câte-o floare
Albă-n fiecare zi,
Până când marea cea mare
Cu flori vei acoperi
Și-ai să știi dorul cum doare.

Și-ntr-o zi, în nu știu care,
Dintre cele ce-or veni,
Când te va durea mai tare

Ca-n a mea ultimă zi
Ai să te afunzi în mare.

Apoi, deveniți pereche
Liberi, sub marea de flori,
Viețuind în lumea veche,
Cum visat-am deseori
Ai să fii ca mine, rece.

Pe uscat, urmele noastre
Rătăcite, vor pieri
Și pe zărilor albastre
Două stele,-n nopți târzii
Vor clipi, vor tot clipi...

În așteptarea Crăciunului, la Bătania

Eugenia PONTA PETE,
Cenaclul Lucian Emandi Pecica

Atunci când inimile rezonează la
unison, spun aceeași poveste, iar

distanțele dispar, ca miracolul să creeze
atmosfera așteptată.
Seara de vineri, 19 decembrie 2025, a
fost o sărbătoare a prieteniei, în spiritului
tradițiilor românești de Crăciun, trăită la
Casa Românească din orașul Batanya, un
loc care, pentru noi, membri ai

Cenaclului Lucian Emandi din Pecica, a
devenit acasă.

În așteptarea Crăciunului, în
colaborare cu Fundația Lucian Magdu,
școala și grădinița care poartă același
nume, am susținut un concert de suflet,
cu poezie și colinde, fiind răsplătiți cu
aplauze și mici daruri oferite din suflet.

Decorul a fost de poveste, oamenii
calzi, primitori, învăluți de magia
Crăciunului.

Am fost onorați de participarea
Consulului general de la Gyula, dl.
Daniel Banu, a Președintelui
Autoguvernării românilor, dl. Gheorghe
Cozma, de Primarul nostru Petru Antal,
de cadre didactice ale Școlii românești
din localitatea înfrățită, de copii și
iubitori de poezie și muzică folk.

Concertul pe care l-am susținut a
creat emoții puternice, momentele de
poezie au fost susținute de Semidea
Șulea, Blazena Karkus, Tatiana Moș,
subsemnata și Ioan Vasile Marcu.
Momente muzicale și colinde au fost

interpretate de
Monica Mihaela
Cojocar, Florian
Jianu, elevul
Ștefan Velciov și,
bineînțeles,
Lucian
Gevelegian,
puntea de
legătură, alături
de soția sa, între
noi și

comunitatea românească din Bătania.
La final, cu toții am colindat "O, ce veste
minunată!"

Am mulțumim organizatorilor pentru
invitație și am promis, și unii și alții, o
fructuoasă colaborare în anii următori!

Melodia Vieții

Lucian GEVELEGIAN
Cantautor, Ungaria

În inima tăcerii, un ecou se naște,
O notă timidă, ce-n suflet crește.
Și devine acord, și ritm, și cânt,
Lumea o transformă într-un fermecat
pământ.

Muzica e valul ce spală orice rană,
O ploaie de sunete, o dulce mană.
Când vioara plânge, și pianul șoptește,
O poveste veche, uitată, se trezește.

Din corzi de chitară, un foc se înalță,
Bătăi de tobe, o armonie-n viață.
E șoapta iubirii și strigătul de dor,
Un cântec etern, un nemuritor zbor.

E melodia care-ți alungă tristețea,
O simfonie ce-ți aduce blândețea.
Muzica e timpul ce-n inimi se-adună,
O stea călătoare pe bolta de lună.

CĂRȚILE GUTENBERG

Liviu Nadiș,
Pod peste timp, Editura
Gutenberg Univers, Arad,
2025, 155 p

Florica R. CÂNDEA
Eseist, Arad

Context:

În creația de orice fel, în general, în creația literară, în special, există oameni, care se exprimă, nu doar existențial, ci și spiritual (cuvântul, fiind ales, întocmai, ca mod de a se fi făcut cunoscut).

Și, în acest context, se creează punți între timpul omului și timpul creatorului, din acesta.

În texte ale literaturilor universale, în general, și a literaturii noastre, în special, tropii polisemantici de timp și spațiu, sunt regăsiți, atât cu sens denominativ, cât și cu sens conotativ.

Și, astfel, folosirea acestora, conferă scriiturii, o călătorie, între real și un anume algoritm.

Aceste scrieri, în care timpul și spațiul fac pod între cotidian și alte vremuri, sunt crâmpoie desprinse din realități vii, autorii le transmit dinamic, precum o curgere de fluviu iar scrisul, va deveni, anilor, ca o perlă desprinsă de șir.

Un asemenea melanj, cât o viață, avem a propune, spre descoperire și cercetare, prin lectură.

Conținuturi:

Îl vom cunoaște (și urma, dincolo de granița de timp și spațiu) pe doctorul în inginerie agricolă, domnul Liviu Nadiș, care, în oglinda sufletului spiritual, își vede oameni și locuri, fapte și memorii, ca pe un mare dat.

De altfel, chiar subtitlul volumului la care vom face vorbire, are un subtitlu: *Reconstituiri ale unui parcurs istoric: Pecica, Mureșul și împrejurimile*

Dechid cartea: cartea geme

Caut vremea: nu e vreme

Aș cânta: nu caut și sunt

Parc-aș fi și nu mai sunt
(Incertitudine, Tudor Arghezi)

Alegem acest *intro* ca o însumare, de un sensibil crez, pentru *Mărturisiri* a autorului, dintru început de carte: *Am întins un pod peste timp și am adunat în carte, din ani și epoci diferite, aspecte din viața reală, fără să le scot din vremea lor, trăită de părinții și bunicii noștri, o părticică din marea cronică a acestor locuri legendare, numite: Pecica, Pereg, Bodrog, Semlac, Șeitin, Nădlac și Turnu.*

Peste patruzeci de eseuri memorialistice, studii, cronici, decupaje, proze poematice, unele composite, alcătuiesc sumarul noului volum.

Dintru început, autorul invocă toamna:

Ai venit toamnă, fără să re chem
(pare-se, că autorul alege toamna, ca fiind anotimpul care, prin prisma profesiei, îi oferă satisfacție nemăsurată și îi va pregăti hodina iernii).

Și, cum altfel să înceapă o poveste cu fir de istorie, dacă nu prin apelare la mentalul individual:

La ora când scriu aceste rânduri, la Pecica plouă, plouă după mai bine de două luni de secetă, o ploaie mărunță de toamnă (...)

Grâul a stat și e bun pentru pâine, ritualul e același din vremuri străvechi

În Câmpia Pecicană, grâul e sufletul ei (Inscriptie la Pecica, 1984, 14 septembrie 1984).

La ora când scriu aceste rânduri, vremea e capricioasă în Câmpia de Vest (...)

În Câmpia de Vest, un om al pământului se destăinuie cu dragoste față de grâu, față de pâine, cu dragoste față de oameni (iată o porta-voce, ca un Alter-Ego:

Eu la facultate m-am perfecționat, agricultura o știam de la tata; mi-au plăcut și coasa și caii și pământul pe care vara mă întindeam să număr stelele. De când mă știu eu, tata n-a pus niciodată grâu după grâu și cred că un rol foarte important în obținerea producțiilor mari, îl ocupă și rotația culturii, crez pe care îl aplic cu consecvență și a dat mereu roade (revista Orizont, 1984, *Oare cum se măsoară fericirea?*)

Alte pagini devin memorabile, prin istorie adevărată de evenimente chiar sub un generic de filă de volum și o cronologie (ne)convențională: Vești și întâmplări din alte vremuri: 1904, 1906 alegeri la Pecica; Pecica 1930; Comuna Turnu 1920-1921; Știri agricole 1938; 1941, Pecica-recensământul general; Pecica după 23 august 1944; Pecica după retragerea armatei ungare; Pecica 1949; Stadiul lucrărilor agricole; 1956, Pecica;

În timp, atât pământul cât și grânele sale, vegetația, animalele dar și oamenii, au trecut prin multe schimbări

Trecem prin toate etapele vieții alături de colegi, de colege, suntem o bună parte din activitate în interacțiune cu cei de lângă noi

Viața de agronom este diferită de a altor salariați, în agricultură se lucrează zi- lumină, așa am lucrat toată viața, doar noaptea ajungeam acasă (Liviu Nadiș, Gheorghe Crișan (în) revista Orizont, 1984, Inscriptii într-o carte a priceperii și hărniciei).

Mergând pe fir narativ, autorul face pod peste Mureș, (lat. *Maris*, magh. *Maros*, care, în traseul prin România și Ungaria, străbate Câmpia de Vest, deci și

Pecica) pe care nu îl pedepsește, ci îl slăvește (alături de alți cărturari: Lucian Emandi, Roma Elena-Valeria Zinveliu, Petru Antal, primarul orașului Pecica, Horia Truță, Petre Ugliș Delapeșica, Attila Toth ș.a), la care se adaugă un loc de agrement, numit *Insula lui Dimi*, un loc ales de pecicani, spre recreere.

Mureșul a fost apă și hotar (...)

Satul Popin, sat vechi, dispărut demult, era situat între Bodrog și Pecica și a fost port pe Mureș și loc de depozitare a sării

Pecicanii și-au dorit un pod peste Mureș încă din timpuri mai vechi (dorința de a avea un pod la Pecica s-a îndeplinit în 2013).

Tot în acest context, autorul descrie imaginea orașului Pecica la 1900 (prin mijlocirea localnicului Ștefan Onyeczki), cu ilustrații memorabile Biserica Catolică, două mori, din vremea celor două războaie).

Mureșul, morile de apă, morăritul, inundațiile, satele Hodoș Bodrog și Sfânta Mănăstire, compa, *măria sa*, bobul de grâu, mașina cu aburi scl., sunt subiecte adiacente care întregesc desfășurarea firului narativ.

În toată această perioadă, breasla morarilor era mult apreciată(...)

În satul copilăriei mele, Copăcel-Bihor, la începutul secolului XX erau patru mori, două mori de apă (...) două mori cu motor

Lîngă morile de la Pecica am pus și eu o parte din amintirile copilăriei mele. Acum, la Pecica nu mai funcționează nici o moară

Culturi frumoase, cu oameni tineri și frumoși, promet producții de legume și cartofi și cer celor care se ocupă de preluarea și valorificarea lor o organizare exemplară, astfel ca, nimic din ceea ce produc aceste pământuri să nu se

deprecieze ci să ajungă proaspete la consumator (Liviu Nadiș, Gheorghe Crișan (în) revista Orizont, 1984, Inscripții într-o carte a priceperii și hărniciei).

Se impune, aici, o constatare:

Titlul volumul este format din două substantive, ambele comune, gen neutru, *pod, timp* legate prin propoziția *peste*.

Luat la propriu dar și la figurat, substantivul *pod* este unul polisemic (incluzând sensuri, precum: podu' cășii, podu' palmei, pod ca și construcție cu un anume scop, *Podul de piatră*, pod ca o înlănțuire; *podurile morților*, în spre vămile văzduhurilor, în text îl întâlnim în ambele sensuri, ca o durabilă construcție dar și ca o dovadă a unei imemoriale amintiri, sacru liant peste un nemuritor timp).

Concluzii:

Sunt două fire roșii, în planul sintetizator și narativ al volumului: podul, ca personaj martor, necuvântător și timpul, invariabil și trecător, tot ca personaj nevorbitor.

Cartea aduce atâta luciditate, cîtă vivacitate, cîte fețe, atâtea voci ale inginerului-scriitor, al ținuturilor bihorene, strămutat și devenit...peșcan.

Cât lirism, atâtea prozaic ni se conferă, pentru că, inginerul Liviu Nadiș își este propriul narator evocator, personaj în propria carte în propriul, limbaj, din care tresar propriile trăiri și experiențe, este un liric al prozelor știut / neștiute și al regăsirilor, un memorialist al locurilor și un monograf al plaiurilor.

Lîngă acel măr roșu pe care Geo Bogza îl descrie, învelindu-l în mantia poeziei, era natural să se apropie, tremurând de emoție, buzele unei femei (în revista Forum studentesc, 1975, Inscripție la un gest)

Astfel, noul volum devine o monografie spiritual-cronicizată și (a)temporizator.

Cu toate că, noțiunile de timp și spațiu, înfioară, uneori prin neputința de a fi definite, Liviu Nadiș le *asortează* cu acest pod (germ. Die Brücke), chiar de la surprinderea în copertele volumului.

Acestea au petice de azur albăstrui, culoarea fiind una de simbol celest, a păsării fericirii, a florii visurilor ori a aspirațiilor înspre absolut, care oglindește imagologia simbolurilor desprinse din volum, nemărginirea, infinitul și crezul unor vremelnicii și veșnicii (Coperta I semnifică un Pod peste Mureș-arhiva Primăriei orașului Pecica; Coperta IV surprinde Mureșul la Pecica-fotografie de Livia Nadiș).

Celelalte fotografii, surse și documente (treizeci și patru la număr), care însuflețesc volumul, sunt provenite din colecții private.

Pod peste timp (volum apărut cu sprijinul financiar al Primăriei și al Consiliului Local al Orașului Pecica) este expresia metaforei absolute concretizate ca o mărturie vie (ce va deveni sursă de documentare peste un alt timp).

Pornind de la considerațiile acestor două metafore-pod și timp-avem certitudinea, că vor deveni, nu doar context de carte ci și o dovadă a unei altfel de interpretări existențiale (locale și nu numai, a faptelor, oamenilor și locurilor, care să se adauge altor mărturii interpretative).

Sărbătoarea națională a Zairului a făcut să-mi întorc gândurile spre prietenul meu Bitumazala, coleg de facultate, coleg de cămin, spre timpul în care conversam pe diferite teme (revista Forum studentesc, 1975, Prietenul nostru)

La care, neapărat, va adăuga, un sublim status, în primul rând, autorului, cititorilor și mărturisitorilor.

Cartea este o diversitate de voci și tematici, în care, ca o pledoarie pentru o acribică lectură, se vor putea desluși, spații, generații, istorie culturală locală, destine și (în)semne ale unui *semănător* de cultură și de noblete morală, Liviu Nadiș, inginer, scriitor, documentarist, evocator, cercetător și povestitor local (care nu uită să își cinstească, prin nume, familia, soția și copiii, pentru susținere și înțelegerere).

Părinții mei nu au avut cai; tata a venit de pe front rănit

În volum, cititorul va descoperi talentul de memorialist, portretist și cercetător, intervievator, gazetar, vezi pag. 84, și adevărata *Profesiune de Credință* a unui cioban al inginerului Liviu Nadiș, eseuri portretizatoare cu referire la: Petre Pascu, născut la Semlac; cu referire la Ioan Slavici, cu referire la doamna profesor Gallia Butnaru: *De la doamna profesor am învățat să nu mă dau bătut, pentru dreptate și adevăr merită să te lupti, să-l spui, să-l scrii alături de lucrurile bune și de frumos* (în *Agronomia din Timișoara, Istoria trăită*, 2015, Vivant professores)

M-am legat sufletește de vechiul sediu al Facultății de Agronomie

În această perioadă am observat că profesorul nostru, Horea Butnaru, muncea efectiv pînă târziu în noapte în cadrul fermei, la seră, la solarii, la centrala termică, chiar și la mutarea aripilor de irigare (*Agronomia din Timișoara, Istoria trăită*, 2015, *Lucrări practice*)

În calitate de inginer, Liviu Nadiș își recunoaște și alte parcursuri:

De la: Forum studentesc la *sociologie rurală*, ca redactor și

reprezentant al studenților și în alte publicații despre/cu studenți; Viața studențească, Orizont, Agraria, Semestrul III, unele articole de la Gazeta de perete erau elaborate și filtrate de ochiul profesoaresei Gallia.

Nefiind un romantic, mai degrabă, un nostalgic, plurivalentul *Om al Cetății?* Evocă, *După treizeci de ani*, vremea studenției, când *Generația noastră a lucrat câteva luni bune, la finele anului IV, la săparea fundațiilor actualei facultăți...Oare câți vom avea puterea ca peste zece ani să fim prezenți la o nouă întâlnire?* (Profilul agricol, 2007).

Volumul *Pod peste timp* se încheie cu un eseu semnat de Trodor Bulza, scriitor, sub un titlu apoteotic: Mureșul. Meandrele melancoliei.

Inginerul Liviu Nadiș, a răspuns *La ceasul florilor de tei*, unui Dialog neconvențional (pag. 120 în prezentul volum, surprins *ca între condeie* de Carina A. Baba și subsemnata, în revista Gutenberg în curs de apariție), și un altul, fiind consemnat în volum biografic-ontologic *InOut cu mine și înafara mea*, Editura UZP, București, pag.186, 2025.

În fond, ne întrebăm, de final, cum să încheiem acest eseu/portret aproape sentimental, cum ne-am fost obișnuiți la studierea operei altor cărturari, mai mult ori mai puțin locali, dar nu!

O să încheiem printr-o întrebare, cu semn de mirare la final:

De ce să îl citim și să îl prețuim pe inginerul Liviu Nadiș?

Iată câteva considerații:

*

Salvează, promovează și conservă patrimoniul local (printr-o solidă colaborare cu Primăria Pecica; de notat interesul acestei instituții, în speță a domnului primar, pentru a scoate la iveală aspecte arhivate);

*

Salvează, din mentalul colectiv, apelând la surse orale, muncitori, colaboratori, etnici s.a.m.d

*

Salvează memoria altor cărturari locali, sau alți înaintași fermi și pune în valoare, virtuțile acestora

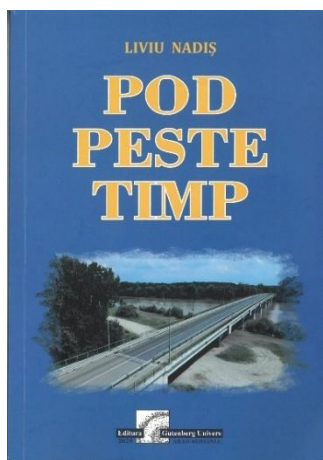
*

Scriitura este una concisă, va rămâne o bază perpetuă, prin îmbinarea unor procedee literare, precum: înlanțuireași armonizarea evenimentelor, inserția și alternanța sunt vizibile, ca stil propriu narativ, cu un scop de a produce efecte speciale; scrisul, nararea, forma de

exprimare, îi sunt specifice, și continuă precedentele:

Istoria trăită (2015), Lumea nostalgică a sălașelor de altădată, Grâul și pâinea-toate editate la Gutenberg; și nu în cele din urmă *Anotimpuri* (poeme, 2017, în care îmbină lirismul paginilor, cu lirismul artelor vizuale, așezate pe șevalet de pagini de carte, sincretic, simbolic și simbiotic, ca un *tandem* rostit-reușit de familie; salvează, idei fapte, gânduri și note, după cincizeci și cinci de ani sau zece ani, sau douăzeci de ani (în presa literară, în gazetărie ori alte antologii, de mare interes):

-debutează în revista Liceului *Emil Godju-Țara visurilor noastre*, 1970, cu un volum de versuri

-colaborează la mai multe reviste: *Agraria*, a Institutului Agronomic Timișoara, colaborează la revista *Orizont*, colaborează la revista *Gând tineresc* a Școlii de Ofițeri de rezervă Radna, colaborează la Scânteia tineretului, *Profitul agricol*, *Agricultura*, este fondator, local, al Curierului de Pecica (1995-1996), colaborează la elaborarea trilogiei de lucrări: Monografia, Istoria trăită, Istoria în imagini, Editura Agroprint, 2015.

În prezent, ca să îmbogățim acest corolar, este colaborator al revistei *Gutenberg Univers* și participă frecvent, la Salonul mozaic Gutenberg, la consfătuiri și simpozioane tematice, cu variate subiecte (care, ulterior sunt publicate în *Analele arădene* sau *Administrație românească*).

Pentru a contura acest profil portretistic, deși nu ne-a fost cerut, nici nu suntem în măsură, decât ca martor vizual, trăitor, inginerul-scriitor Liviu Nadiș, este fondatorul (octombrie, 2023, la hotar, Peregu Mare) a unei *Case rurale* cu titlu consfințit a fi Punct rural de colecție etnologică și artefacte, pentru un posibil muzeu local (spre aducere aminte a tot ceea ce incumbă și însumează Arta populară și meșteșuguri uitate dar păstrate).

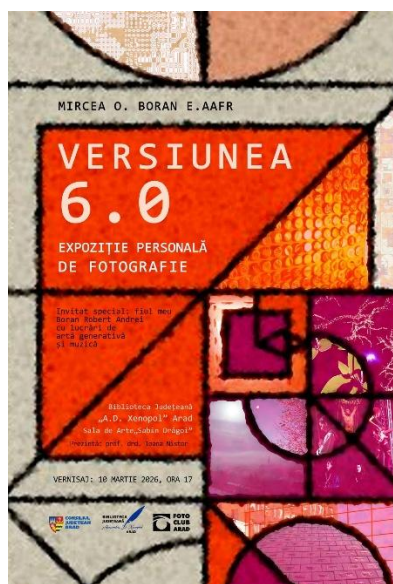
Acestea toate și câte vor mai fi le consemnăm într-un noiembrie aniversar, *copăcel*, la trei zile de la fericita aniversare.

Întregul volum poartă amprenta unui simbolic drum, în care, podul leagă două spații, Terestru și Cosmicul, iar drumetul, se aciuiește, formal, ca un *stâlp de podar*, în calea virtuților, care nu-i dau pace.

FELICITARE:

Odată cu primăvara, domnul Mircea Octavian BORAN, președintele Foto Club Arad, împlinește (trece pragul) o frumoasă vârstă.

Colectivul redacțional al revistei Gutenberg și colaboratorii Salon mozaic Gutenberg, îl felicită și îi dorește o viață în tihnă și multe împliniri!

Redacția Gutenberg

CUPRINS

EDITORIAL	3
Și ce dacă vine primăvara...-Florica R. CÂNDEA	3
Împliniri-Teodor Pătrăuță PETROMAN	4
ISTORII ȘI LITERATURI.....	5
GHEORGHE SCHWARTZ LA 80 DE ANI-Anton ILICA.....	5
Gheorghe Schwartz: Arhitectul Catedralei de Opt Litere. O perspectivă asupra prozei contemporane-Carina A. BABA	11
Domnului Gheorghe Schwartz, cu dragoste, la opt decenii... Sau... prelungirea „Anului 80” din toamnă până-n primăvară-Florica R. CÂNDEA.....	12
Haiku-Livia CIUPAV	14
SPECIAL UZPR.....	15
Inovații epocale datorate unor preoți-Roxana ISTUDOR	15
SPUNE-MI-Teodor Groza Delacodru	16
Crucea „Serviciul Credincios” acordată în 1924 unui subcomisar la Poliția de Frontieră Curtici-Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS	17
Un portret al Elenei Cuza în colecțiile Complexului Muzeal Arad-Augustin MUREȘAN	19
Nimic nu mă poate învinge-Toma ENACHE.....	20
Mitrie-Ioan TULEU	20
Poetica baladelor Lui Ștefan Aug. Doinaș, cu prinți și servanți-Anton ILICA	22
Aradul începutului de secol XX. -Horia TRUȚĂ.....	25
Sobița, ca bagaj local-Carina A. BABA	29
INTERPRETĂRI LA GUTENBERG	31
Ceala, așezare străveche de pe vatra Aradului -Mihai HANDARIC.....	31
De morți, numai de bine! -Valeriu ILICA	36
Bucuria de a fi-Emil MUREȘAN.....	43
Prezent și trecut-Liviu NADIȘ	44
Ioan Slavici și Eminescu la Viena-Daniela GUMANN.....	46
Roma-Renate DONE.....	47
Când scriu...-Nicolae NICOARĂ HORIA	47
LECTURI PARALELE	48
Timp și spațiu, De ce scriu femeile ..-Florica R. CÂNDEA.....	48
Deceniul lecturii-Carina A. BABA	49
De ce scriu femeile...,Lecturi paralele-Ioan Matiuț,,Omul din urmă” , Editura Tracus Arte, București, 2025, 160 p. -Florica R. CÂNDEA	51
Proza autobiografică între mărturisire și asumare: „Omul din urmă” -Carina A. BABA...54	
Ziua poeziei-Sifora SAVA	55
Haiku-Ioan MARTA	55
DIASPORA ȘI TRADUCERI.....	56
Speranța BOŽANIĆ DIN DELIBLATA, SERBIA Femeia care a transformat durerea în lumină-Teodora SMOLEAN	56
Perpetua forță creatoare a poeziei-Valentin MIC	57
Zarurile sorții-Anișoara Laura MUSTEȚIU	59
Mini filozofie-Romulus MUSTEȚIU	60
TRADUCERI LA SALON	61
OVIDIU CORNILĂ-Antoniană-Florica R. CÂNDEA	61
Cântec: mă strecor în sufletul tău ca o apă freatică prin pământ-Carina A. IENĂȘEL	61

RENATE DONE-poem-Florica R. CÂNDEA.....	62
Gând 10... -Carina A. IENĂȘEL	62
VANGHEA MIHANJ STERYU-Florica R. CÂNDEA	62
Gând 9.-Carina A. IENĂȘEL	63
Noi, oamenii-Daniela Ioana BÂSCĂ	63
CULTIVARE ȘI CREAȚIE	64
Bosoarca (povestire horror - erotică) -Vasile ZĂRÂNDAN	64
Geografiile spiritului: între rezonanța locului și condiția nomadă-Carina A. BABA.....	66
Raportați la timp-Iuliana PINTEA	68
O stea literară pentru eternitate: poetul Nikolaus Lenau-Hans DAMA.....	69
EXPOZIȚIE DE NUMISMATICĂ-Adelina STOENESCU	70
PERSONALIA	71
Poem-Grațiana IENĂȘEL	71
Ioana CRIȘAN	71
NOI, CEI DE AZI...-Adina (Lăpăduș) MATEI.....	71
Ce e lumea noastră?-Ligia M. MATEIU	72
ZORELE-Aida VOIVODICIAN.....	72
LA O CEAȘCĂ DE CAFEĂ DUMINICA.....	73
An Nou, oameni „vechi”...!?-Paul KRIZNER.....	73
BACI GHIURI SRIITOR-Ioan Alexandru ARDELEAN.....	74
<i>Nuntă în Sântana de altădată</i> – o arhivă a memoriei colective-Elena-Camelia GRAB.....	75
Mentoratul care dă aripi filelor de poveste de calitate-Andreea-Lorena STOICA	76
Pași în alergare, o practică culturală-Constantin BRESCAN	79
TU EȘTI PĂSTORUL-Marius BALO	80
Doar Noi-Stelian DEACONU	83
Colțul mucalității-Loredana TUDORESCU.....	84
Cartea de duminică-Alexandra TUDORESCU	84
DIALOGURI NECONVENȚIONALE.....	85
Dialog neconvențional-La ceasul florilor de tei în floare..... Florica R. CÂNDEA și Carina A. Baba cu Liviu Nadiș.....	85
Răspunsuri la dialog cu Eugenia Ponta Pete	88
Adina Matei.....	89
Ligia Monica Mateiu.....	91
Colocviile Eminescu – Ediția I, Vârșeț, Serbia „Opera eminesciană ca spațiu al memoriei și identității culturale”-Mariana STRATULAT	93
Scrisoare de felicitare Colocviilor Eminescu -Florica R. CÂNDEA, Carina A. BABA	96
LA ÎNCHIDEREA EDIȚIEI	97
Timp și spațiu. Carina A. Ienășel, exprimări în... -Florica R. CÂNDEA	97
Emandiana – o pleiadă a spiritului: 16 ani de poezie și muzică folk în inima Pecicâi-Carina A. BABA	101
Clipa – Lumină-Adriana WEIMER.....	102
Te-aștept-Ioan Vasile MARCU	103
Poveste marină Eugenia PONTA PETE.....	103
În așteptarea Crăciunului, la Bătănia-Eugenia Ponta Pete.....	104
Melodia Vieții-Lucian GEVELEGIAN.....	105
CĂRȚILE GUTENBERG-Liviu Nadiș, Pod peste timp -Florica R. CÂNDEA	105
FELICITARE: Mircea Octavian BORAN	110